

42. 0/4 78

DĚJEPISNÝ MÍSTOPIS

města

LIBOCHOVIC

nad Ohří

se zvláštním zřetelem k okolí.

Sepsal

JOSEF ČAPEK

řídící učitel v Libochovicích.

Čistý výnos jest věnován k zařízení opatrovny
v Libochovicích.

V ROUDNICI.

Tiskem A. Mareše. — Nákladem vlastním.

1876.

Slavné

obci libochovické

z hluboké úcty

věnuje

spisovatel.

Předmluva.

K vydání tohoto spisku ovšem neúplného přiměla mne upřímná snaha o zachování drahocenných památek a zvláštních událostí města Libochovic pozdějším potomkům, jsa přesvědčen, že pravý občan věcí a dějů všeobecných a zvláště věcí a dějů domácích rád si všímá, na nich si zakládá, z dobrého poučení a ze zlého výstrahu čerpá, čímž jak sobě, tak i jiným prospěšným býti se snaží.

Spisek tento popisuje vše, co a jak v městě nyní se nachází, totiž zámek, kostely, školy, hospodářství, řemesla, obchod, ústavy, spolky atd., popisuje duchovní, školní, městské, patrimonální, okresní, soudní i politické záležitosti, pojednává o vojenských svizelích, o požárech, povodních, nemocech, jakož i o zvláštních událostech v městě a okolí se přihodivších, vše se zřetelem na minulost i budoucnost; pojednává o čelnějších osobnostech v městě se zrodivších aneb tu účinkujících, o znamenitějších a pamětihodných místech v okrese a kraji, popisuje všechny slavné rodiny, jenž od r. 1336. až do r. 1877. panstvím libochovickým vládly, udává všechny politické převraty od roku 1848. až po nynější dobu se zřetelem na město, a zmiňuje se též o politických zákonech ohledně voleb na sněm zemský i říšský. Popisuje konečně zvyky a obyčeje městského obyvatelstva, jakož i zásluhy a národní probudilost jeho atd., atd. Vše to jest historickými dáty provinuto tak, jak k věci náleží, a ku konci přidán jest seznam všech pánů držitelů domů v městě Libochovicích r. 1877.

Nemaje k sepsání téhož dostatečných pramenův domácích, použil jsem kromě farní pamětní knihy, farních matrik a některých starých listin při zdejším městském úřadě se nacházejících :

- a) „Palackého dějepisu,“
- b) „Naučného slovníku,“
- c) „Schallerovy topografie“, a
- d) „Mikovcových starožitností,“

k čemuž přidal jsem některých věcí z ústního podání od osob hodnověrných a něco z vlastní zkušenosti.

Nepřeji si ničeho tak vřele, jako aby spisek ten slavné obci byl jistou zárukou mé upřímné snahy k její rozkvětu a blahu.

Konečně nemohu opominouti vzdáti vřelý dík P. T. důst. děkanu p. P. Karlu Kerkovi, důst. p. P. Václavu Opltovi, Antoninu Müllerovi, Karlu Šťastnému, Josefu Česalovi, Ferdinandu Blassovi, Janu Zunovi a všem, kdož mne při sestavování potřebných dat ochotné podporovali. Podobně skládám vřelý dík důstojnému p. P. Josefu Ehlovi, faráři v Terezíně, který mne na mnohé věci nejen upozornil, alebrž i mnohé laskavě poopravil.

V Libochovicích, dne 10. října 1877.

Spisovatel.

Asi dvě míle cesty od města Litoměřic podél levého břehu řeky Ohře leží v utěšeném položení město Libochovice nedaleko zřícenin hradu Hasenburku, od lidu vůbec Hanšpurek zvaného. Původ města toho padá beze vší pochybnosti do dob pradávných, anto již jmeno samo na to ukazuje; neboť nejstarší podání praví, že hned za času Libuše lid jí ke cti mnohé dědiny jmenem jejím a podobným pojmenoval, kterážto jmena až posud, ač mnohá již změněna, v užívání jsou, jako: Liběchov, Libeň, Libice, Libiše, Libochovice, Libušín a j. — Dle osvědčených badatelů, jako Jirečka, Miklošiče, Palackého, Vocela a j. pocházejí jmena měst a vesnic v množném čísle na koncovku „ice“ utvořena, jako: Bohušovice, Libochovice, Litoměřice, Radoňovice a j., nikoliv od polohy místnosti, alebrž od jistých rodin, které v nejstarší době do země se přistěhovavše, sídla svá zde si zřídily. Byla to tedy sídla Bohušoviců, Lubochoviců, Lutomířců, Radoňoviců, an jejich předkové Bohušové, Lubochové, Lutomířové, Radoňové sluli, z čehož pak povstalo pojmenování dědin jimi obývaných, totiž Bohušovice, Lubochovice (později Libochovice), Lutomírice (později Litoměřice), Radoňovice a j. Že Libochovice co obec již do pradávných časů klásti dlužno, důkazem jsou na blízkou města nalezené popelnice, bronzové a rozličné jiné starožitnosti, které se objevily jmenovitě při rozšiřování panské zahrady, při zakládání okresní silnice k Dubanům, při kopání základu panského cukrovaru a j., což vše ukazuje na dobu žijících zde druhdy Bojů a Markomanů. Libochovice připomínají se již r. 1336. co městečko, a r. 1507. měly

již právo čtyry výroční trhy odbývati; a však teprvé r. 1560. za panování císaře Ferdinanda I. povýšeny jsou za město, kterýmžto povýšením nabyly práva, voliti si purkmistra a 12 konšelů, a při pečetích užívati vosku červeného místo zeleného. Za župních ještě časů, a sice až do času krále Jana Lucemburského, bývaly Libochovice částí župy Litoměřické, a za času prvního arcibiskupa Arnošta z Pardubic r. 1344. náležely k dekanatu č. vikariatu třeбенickému a k arcijahenství litoměřickému.

Město čítá nyní 234 čísel, avšak v skutečnosti jest čísel 302, jelikož za novějších časů mnohé domy na dvě čísla rozděleny jsou, jako: Z domu č. 11 povstal také ještě dům s číslem 11^a); z domu čís. 33 povstal také ještě dům s č. 33^a); z domu čís. 49 povstal také ještě dům s číslem 49^a) atd. V číslech 302 obsaženy jsou též domy israelské, jenž římským číslem od I. až do XXVII. znamenají se.

Město sestává ze dvou náměstí, 18 ulic a 6 uliček, jichž jmena jsou :

1. Velké náměstí, jenž následující čísla domů zaujímá: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 22, 23, 24, 25, 26, 48, 49, 49^a), 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 86, 87, 88, 89 a 216.

2. Malé náměstí. Čísla domů: 103, 104, 108, 108^a), 109, 109^a), 110, 110^a), 111, 112, 144 a 198.

3. Purkyňova třída. Čísla domů: 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46 a 47.

4. Pražská ulice. Čísla domů: 62, 63, 64, 65, 66, 66^a), 67, 68, 69, 70, 71, 71^a), 72, 73, 74, 83, 84, 85, 119, 120, 121 a 214.

5. Kostelní ulice. Č. d.: 11, 11^a), 12, 13, 17, 18, 19, 20 a 21.

6. Mostní ulice. Č. d.: 15 a 16.

7. Zahradní ulice. Č. d.: 74, 74^a), 75, 76, 80^a), 80^b), 81, 82, 130, 132, 152 a 180.

8. Růžová ulice. Č. d.: 76^a), 77, 77^a), 78, 79, 80, 88, 146, 163, 166, 171 a 174.

9. Farní ulice. Č. d.: 90, 91, 92, 93, 170 a 170^a).
 10. Rybářská ulice. Č. d.: 94, 94^a), 95, 96, 97, 98, 99, 100 a 100^a).
 11. Mostecká ulice. Č. d.: 105, 106, 107, 108, 136, 136^a), 139, 140, 141, 150, 151, 151^a), 157, 157^a), 160, 161, 164, 165, 169, 169^a), 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 186, 190, 194, 212 a 218.
 12. Hradská ulice. Č. d.: 149, 189, 202, 203, 206, 207, 213, 222, 224, 226 a 230.
 13. Lounská ulice. Č. d.: 101, 102, 138, 142, 147, 162, 181, 182, 183, 187, 188, 195, 223, 225, 231, 232, I, II, III, IV, XXII, XXV, XXVI, a XXVII.
 14. Pivovarní ulice. Č. d.: 117, 118, 119, 145, 159, 168, 168^a), 168^b), 208 a 220.
 15. Budyňská ulice. Č. d.: 118^a), 153, 153^a), 154, 155, 167, 204, 205, 211, 217, 219, 221, 229, 233 a 234.
 16. Dobytčí trh. Č. d.: 122, 122^a), 123, 123^a), 124, 125, 126, 126^a), 127, 127^a), 128, 133 a XXIII.
 17. Luční ulice. Č. d.: 101^a), 196, 197, 199, 200, 210 a 215.
 18. Koželužská ulice. Č. d.: 100^b), V, VI^a), VI^b), VI^c), VI^d), VII, VIII, IX a X.
 19. Josefovská ulice. Č. d.: 158, 192, XI, XII, XIII, XIV, XVI a XXIV.
 20. Kožešnická ulice. Č. d.: 33^a), 134, 131, 148, 156, XIX, XX, XX^a) a XXI.
 21. Záměstí. Č. d.: 114, 115, 137 a 193.
 22. Purkkrabská ulička. Č. d.: 185 a 185^a).
 23. Průchodní ulička. Č. d.: 2, 14 a 143.
 24. Zaječí ulička. Č. d.: 184, 201 a 209.
 25. Studniční ulička. Č. d.: XV, XVIII a XVII.
 26. Pivovarní ulička. Č. d.: 116 a 119.
 27. Ve dvorci. Č. d.: 113, 135 a 227.
- Cihelna k Hasenburku má číslo 191, panská továrna 129 a domek u budyňského jezu má číslo 228.
- Domy na severní straně města ležící mají dvory,

za nimiž rozkládá se záměstí, které stodolami uzavřeno jest.

Velké náměstí tvoří nepravidelný obdélník obrácený ke všem stranám světa, a obnáší od východu k západu délky 193 metry, a od jihu k severu průměrné šířky 37 metrů. Domy na náměstí jsou vesměs jednopatrové těžkou střechou kryté, a mnohé z nich jak stavbou, tak i elegantností vynikají, jako domy č. 3, 5, 10, 11, 45, 50, 51, 53 a j.

Až do požáru r. 1814. a ještě i později byly před mnohými domy na náměstí zahrádky, z nichž za nynějších dob již ani jedné více nestává. Na začátku purkyňové třídy od západní strany stála před časy klenutá brána, jejíž zbytky ještě do nedávna k spatření byly. Současně stávala podobná brána na začátku pražské ulice od východní strany, a sice mezi panským špitálem a domem číslo 71.

Nejkrásnější budovou v městě jest zámek, v nynější podobě r. 1686. od knížete Gundakera z Dietrichsteinů vystavěný, stojící na jižní straně náměstí. Jest to veliká, dvoupatrová budova ve čtverhranu s dvorem uvnitř, obsahující mimo pohodlné chodby jeden prostranný sál, 30 větších a 22 menších komnat, jednu velkou a jednu menší kuchyni a několik komor. Do hořejších pater vedou dvoje hlavní a dvoje vedlejší schody a pod zámkem jsou výborné prostranné sklepy, v nichž až do r. 1864. zařízen byl panský pivovar, což zavadlo příčinu k vtipu, že totiž zámek jest bez základu a pivovar bez střechy. Se zámkem ve spojení jest zámecký kostel, jehož hořejší díl nyní v zámeckou kapli, a dolejší díl v kolnu na vozy přeměněn jest. Věž přitěmž kostele slouží nyní za vodárnu zásobující vodou zámek a panskou zahradu. Střecha téže věže byla před požárem r. 1800. plechem pobita, a r. 1801. nynější střechou nahrazena, jak to věžní korouhev dosvědčuje. Kostel i věž jsou ještě zbytky bývalé tvrze, která stála mezi nynějším zámkem a farním kostelem Všech Svätých, kteráž však již r. 1564. co pustá se připomíná.

Dle farní pamětní knihy byla bývalá tvrz s kostelem Všech Svatých dřevěnou chodbou spojena.

Zpusťlý stav tehdejší tvrze dokazuje okolnost ta, že dle starých zápisů majitel panství libochovického, Krištof Zajíc z Hasenburku, koupil si okolo r. 1558. k svému přebývání v městě dům; a poněvadž s jistotou udati nelze, který dům to byl, může se míti za to, že to byl dům čís. 86, tehďáž Zelená Hora (nyní Černý orel) zvaný, jelikož dům ten r. 1692. libochovický měšťan Karel Hess od vrchnosti za 2000 kop grošů míš. koupil.

Zámek dala nynější majitelka vysokorodá pí. hraběnka Teresie z Herbersteinů r. 1874. s velikým nákladem opravití a vším pohodlím opatřiti; avšak zvláštěnosti a historické památnosti v něm se nenalezají. Při zámku jest rozsáhlá dle anglického způsobu založená zahrada ve výměře 19.44 hektarů, v jejímž jednom oddělení na 200 mohutných dubů se nachází. Ze zahrady vedou dvoje široké kamenné schody na skvostný balkon při zámku, z něhož vedou dvoje dveře do překrásné sloupové grotty čili jeskyně, jejíž klenutí rozličnými mušlemi obloženými mythologickými zvířaty okrášleno, a stěny krásnými malbami na obmítce ozdobeny jsou. Z grotty vejde se do zámku. Před hlavním vchodem vedoucím z náměstí do zámku jest místnost ve výměře 22.6 arů též v zahradu proměněna a železným zábradlím opatřena, v níž cesta do zámku kaštanovým stromoadím vysázena jest. Místnost tu odstoupilo město r. 1864. za náhradu 4000 zl. velkostatku, vymínivši si právo na vodu ze studny na též místnosti se nacházející, kteréžto právo však ještě toho roku za náhradu 200 zl. velkostatku postoupeno bylo. Na místě tom přišlo se při kopání na sklepy, což jest zřejmým důkazem, že před časy domky stávali tu musely.

R. 1875. dne 14. června byl na zámeckou vížku zavěšen zvon, a druhého dne na to byla nově obnovená zámecká kaple Božímu srdci Ježíšovu zasvěcena. Vížka zámecká opatřena jest železnou korouhvičkou s letopočtem 1686., nad níž jezdec na oslu též ze že-

leza přidělán jest v ten způsob, že jak korouhvička, tak i jezdec na oslu o sobě dle větru se otáčejí. Dle větrného otočení se jmenovaných věcí předpovídá zdejší lid povětrnost.

Kromě zámku slouží městu za hlavní ozdobu také farní kostel Věch Svatých v nynější podobě r. 1705. nákladem důchodu zádušního pod správou Jesuitů vystavěný, o kterém však co chrámu farním již r. 1392. zmínka se činí. Jest to krásná a pevná budova slohu renaissančního s jedinou věží, která kostel mnoho nekrášlí, což omlouvá se tím, že věž mnohem starší jest kostela, an na téměř místě již r. 1624. a pak zase r. 1661., po každé celý kostel až do základu vyhořel, a původní kamenná věž vždy státi zůstala. Bylyť totiž bývalé kostely ty jenom ze dřeva zbudovány. Věž kostelní bývala dříve nižší, a teprvé r. 1727. byla obnovená a o několik střeaviců zvýšena.

Poznámka. Nynější důstojný děkan p. P. Karel Kerka zasazuje se o to, by věž kostela Věch Svatých asi o 2 sáhy čili 3 8 metru ještě zvýšena, a novou vkusnější střechou opatřena byla.

Nad vchodem věže letopočet 1541. v kamenu vyrytý ukazuje čas jejího vystavění; avšak zdá se, že věž ta mnohem starší jest. Na severní straně věže jest znak pánů Zajíců. Báň na věži má uvnitř prostoru jednoho korce, jednoho věrtele a dvou čtvrtcí, a byla r. 1748. od libochovického zámečnicka, Josefa Delavosa, i s křížem zhotovena a od pokrývače, Matěje Zelenky, na věž vsazena. Ve věži zavěšeno jest šest zvonů, a sice:

1. Velký zvon nazvaný „Marie“, jenž má následující nápis:

„Letha Panie 1.6.2.5. Zvon tento slyt gest ke czty a chvale Bozy a k Poctivosti Blahoslavene Panie Marygi a vssem Bozim Svatym, kteryz Letha 1.6.2.4. v Stredy po Promienieni Krysta Pana. Škrze Nesstiasnau Przyhodu Ohnie k Skaze przissel. a zase od Tomasse Frycze Zvonarze v Miestie Raudniczy nad Labem Slyt gest. Nákladem vssi Obcze Miasta Lybochovicz, a Vssech Osadnich ktemuz Zadussy Naleziegiczych. Toho czasu za Dvogcztihodneho Knieze Mattausse Erynacea. Pana Va-

lentina Svobody Heytmana P. Floryana Parvusa duchodního P. Jana Makovze obroc. Pisarzuy. P. Girziho Vrans Prymasa. P. Vita Kunaty Purgmistra P. Tomasse Rabuskyho P. Jana Harczouna ra: Samemu Bohu bud Czesť Slava v Svatych Geho.“

Váží 1848 kilogr. a vydává zvuk Es.

2. Prostřední zvon nazvaný „Vavřinec“, jenž má v latinské řeči následující nápis:

„Tento zvon r. 1605. pro kapli libochovickou sv. Vavřince ze štědrosti Ludmily Melicharové jest opatřen, potom ke kostelu farnímu Všem Svatých přenesen. Po druhém roztrhnutí na výlohy kostela přelit r. 1739. za nejvyššího knížete a pána pana Karla svatě Římské říše knížete Dietrichsteina na Mikulově a t. d., toho času pána majorátu libochovického; za patrona pravého kostelního toho času veledůstojného a vznešeného otce Františka Rekölše z řádu jezuitského koleje Chomútovské rektora, za místního děkana nejdůstojnějšího, převzácného, převýtečného pana Josefa Jana Nepomuckého Gallaše, sv. theologie bakaláře zřízeného, kolegiatního chrámu a královské kaple u Všem Svatých na hradě pražském kanovníka a v části kraje litoměřického biskupského vikáře venkovského.“

Pak v řeči německé: „Valentin Lišák mě lil v královském malém sídelním městě v Praze leta 1739.“ —

Váží 448 kilogr. a vydává zvuk As.

3. Zvon nazvaný „Josef“ r. 1874. od zvonaře Františka Herolda v Litoměřicích slit, a za času důstojného děkana p. P. Karla Kerky na věž zavěšen.

Váží 176 kilogr. a vydává zvuk C.

Zvon ten vyměněn jest za jiný puklý nazvaný Havel, jež ke kostelu Všem Svatých darovali libochovický měšťan Jan Harcoun a jeho manželka Anna r. 1630. Slit byl od Tomáše Friče, měšténína města Roudnice.

4. Zvon umíráček, nazvaný „Michael“ r. 1874. od zvonaře Františka Herolda v Litoměřicích slit, a za času důstojného děkana p. P. Karla Kerky na věž zavěšen. Váží 70 kilogr. — I tento zvon za jiný puklý

byl jest vyměněn, ježž kostelu Všeck Svatých daroval libochovický kaplan P. Jan Podhorský r. 1732.

Zvony 5. a 6. jsou jen malé zvony, jimiž všedního dne zbožný lid k službám Božím svolává se. Zvony ty visívaly dříve ve vížce nad kostelem Všeck Svatých, kterážto vížka r. 1827. při kladení těžké střechy docela zrušena byla.

Poznámka. Velký zvon nazývá lid „Václav“; avšak farní pamětní kniha libochovická pag. 6. dosvědčuje, že P. Jan Podhorský dal na svůj náklad ulít zvon umíráček, a při svěcení nazval jej sv. Václav, což by byl zajisté neučinil, kdyby již jeden zvon jmeno to byl měl. Pročež jmenování velkého zvonu Václavem jest mylné. Podobně nazýval lid zvon Havel chybně „kohoutem“, což se dá vysvětliti tím, že zvon byl posvěcen v latinské řeči na jméno Gallus, což po česku má dvoji význam, totiž Havel a také kohout; a tu nepochybně někdo buďto z nevědomosti aneb omylem přečeštil slovo Gallus druhým významem totiž kohout, kterážto pak bludné přečeštění mezi lidem se rozšířilo a udržovalo.

Věžní hodiny, jenž čtvrtě na prostřední a celé hodiny na velký zvon tlukou, náležejí městu.

Poznámka. Městská obec osobovala si právo majetnosti věže kostela Všeck Svatých i se všemi zvony a věžními hodinami; avšak rozsudkem libochovického okresního úřadu ze dne 22. června r. 1860. č. 1698 pol. takto poučena byla: „Věž i zvony náležejí nerozlučně kostelu a jsou též majetkem jeho, toliko hodiny co okrasa a potřeba města do majetnosti obce náležejí.“

Vnitřní délka kostela obnáší 34 m., šířka 12.5 m. a výška 15 metrů. Celá vnitřní prostora rozdělena jest na hlavní loď a na dvě větší a čtyry menší postranní kaple, nad kterýmižto posledními po obou stranách oratoria ve spojení s hlavním chorem se nacházejí. U velkého oltáře jest po každé straně též jedno oratorium, jehož po straně epištoly hraběcí rodina, a po straně evangelia císařské a městské úřednictvo používá. Ke každému z těchto dvou oratorií vede vchod z venku. Sakristie jest pod věží blíže hlavního oltáře.

Vnitřek kostela obsahuje:

1. Hlavní oltář r. 1745. ze dřeva zhotovený a silně pozlacený s pěkným obrazem „Na nebevzetí Panny Marie“, dar to knížete Leopolda z Dietrichsteinů. Obraz

ten není domalován, jelikož malíř neznámého jmena při malbě jeho byl se zbláznil. Obraz byl určen vlastně pro hlavní oltář „Na nebevzetí Panny Marie“ v městě Polné. Po straně velkého oltáře býval malý oltář sv. Aloise r. 1764. nákladem důst. děkana P. Josefa Jana Gallaše postavený, který však kostelníkovou neopatrností r. 1777. ohněm zničen byl.

Poznámka. Před hlavním oltářem visí věčná lampa, do níž celoroční světlo dávatí bylo již hned před r. 1600. železnou povinností každého majitele domu čís. 51 v Libochovicích, začez 7 jiter 700 čtv. sáhů tak zvaných lampovních polí co vlastnost svou užíval. Avšak na žádost poslednějšho majitele domu č. 51 a lampovních polí k němu přináležejících pana Františka Karla Pecháčka, zrušena jest vys. povolením ze dne 15. listopadu r. 1872. čís. 6303 povinnost tato, t. j. dávatí světlo do věčné lampy složením kapitálu 200 zl. r. č.

2. Oltář sv. Jana Nepomuckého s relikvií sv. Klimenta r. 1746. nákladem důst. děkana P. Josefa Gallaše postavený. Relikvií sv. Klimenta obdržel od papeže Benedikta III. kníže Karel z Dietrichsteinů a daroval ji kostelu Všem Svatých. Na témž oltáři zavěšen jest pěkný obraz růžencové Panny Marie malovaný od Hellicha v Praze, při němž pobožnost tak zvaná růžencová odbývá se. (Od téhož výtečného malíře pochází také obraz sv. Jana Nep. v kostele slatinském, jakož i obrazy sv. Josefa a Panny Marie Sněžné v kostelích budyňských).

3. Oltář Pána Krista, a

4. Oltář Panny Marie bolestné, oba r. 1711. nákladem p. Jana Tulipána, panského zahradníka, postaveny.

5. Oltář Panny Marie Karlovské r. 1759. nákladem p. Antonina Paula, měšťana libochovického a jeho manželky Anny, rozené Tayzské, postaven.

6. Oltář sv. archanjela Michaela r. 1759. z pozůstalosti zmíněného již kněze P. Jana Podhorského postaven.

7. Kazatelna r. 1749. sochařem Josefem Kleinem z Prahy nákladem zádušním 557 zl. ze dřeva zhotovena.

8. Křtitelnice, r. 1635. nákladem zádušním zhotovena.

9. Dvě zpovědnice r. 1863. nákladem zádušním zhotoveny.

10. Pohodlné lavice ve dvou řadách roku 1783. ze silných prken zhotoveny a pěknou řezbářskou prací ozdobeny.

11. Několik obrazů a soch po zdi zavěšených menší ceny.

12. Varhany se 16 rejstříky r. 1736. od varhanáře Matěje Guta z Čisté, který zde zemřel a na hřbitově u kostela Všech Svatých pochován jest, nákladem zádušním 968 zl. postaveny, a pravnukem téhož, Františkem Gutem, r. 1856. nákladem zádušním 418 zl. 30 kr. opraveny. Bývalé staré varhany dány jsou do kostela chotěšovského.

Do kostela Všech Svatých vedou čtyry vchody a sice tři přímo do kostela, a jeden vchod skrze sakristii.

Dle farní pamětní knihy dala hraběnka Ludmila Benigna ze Šternberků již r. 1661. kostel Všech Svatých, který v tom roce vyhořel, z kamene vystavěti. Stavitelem byl jakýsi Vlach jmenem Dominik, který stavbu velmi nepoctivě vedl, tak že kostel, nemaje žádného pevného základu, opět zbořen býti musel. — Kolem kostela býval hřbitov, kamž až do r. 1583. mrtvoly kladeny byly; avšak výminečně i za pozdější doby mnohé mrtvoly pochovány tu jsou.

Za kostelem na straně východní stávala při zdi hřbitovní kostnice, která r. 1836. z příčin páchaných tu nepřislušností zbořena byla. V kostnici té bylo r. 1834. p. Ant. Nápravníkem, mistrem tesařským, mrtvé děcko asi 3 dni staré nalezeno; a ač o věci té přísné vyšetřování provedeno, pachatelka přece vypátrána nebyla. R. 1854. zbořila se hřbitovní zeď právě v těch místech, kde někdy kostnice stávala, a byla ještě t. r. nově vystavěna. Na zdi té z ulice připevněna jest plechová tabulka s nápisem: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ na znamení, že v tu stranu jest v chrámu Páně umístěná nejsvětější svátost oltářní.

Hřbitovní zeď na straně jižní byla r. 1859. nově vystavěna. — R. 1856. byl celý hřbitov kolem kostela Všechn Svatých divokým stromovým vysázen, což kostelu jakési živosti dodává; avšak mnohem lépe vyjímá by se tento stánek Boží, kdyby sprostěn byl předních zdí, jež ho takřka v zajetí drží. Odstraněním zdí vyjímá by se kostel ze strany města mnohem velebněji a obyvatelstvo bydlící za kostelem mělo by zkrácením cesty do města velikou výhodu.

Druhý kostel sv. Vavřinci zasvěcený, leží severozápadně za městem na návrší a kolem něho jest hřbitov. Kostel tak, jak nyní jest, postaven byl r. 1721., avšak na témž místě stál před tím již kostel 120 let. Celý kostel vnitř i zevnitř byl r. 1868. nákladem zádušním 1338 zl. 17 kr. opraven. Na kostele jest malá vížka, v níž dva malé zvony zavěšeny jsou. Uvnitř kostela jest jenom jeden oltář r. 1601. nákladem Jana Kankovského postaven; též jsou tu ve dvojím oddělení lavice z měkkých prken. Škoda, že na choru nejsou varhany, jenž by při službách Božích zbožný zpěv doprovázely a k nebesům unášely, jakž to bývalo za časů dřívějších. Proč tehdejší varhany do slatinského kostela přeneseny byly a posud novými se nenahradily, známo není. Hřbitov u kostela sv. Vavřince datuje se již od roku 1583., avšak teprvé r. 1851. byl až k cestě prodloužen, a vchod ze strany východní na stranu severní přeložen. R. 1852. zřízena byla z města až k hřbitovu silnice, která nyní s okresní silnicí klapskou spojena jest. R. 1868. vystavěno jest na hřbitově obydlí pro hrobaře, jakož i umrlčí komora nákladem zádušním 3000 zl. Téhož času zbořena jest kamenná kazatelna, která na způsob kaple z odkazu zasloužilého kněze P. Jana Podhorského r. 1756. na severní straně blíže kostela sv. Vavřince zbudována byla. Posléz jmenovaný kněz, který o zdejší faru velikých zásluh si získal, a mezi jiným i zdejší farní knihu pamětní založil, zemřel zde na výslužbě, a pochován byl v kostele Všechn Svatých před oltářem Krista P. R. 1873. byly zdě kolem hřbitova opraveny, hřbitov urovnán a zvláštní pumpa

pro hrobaře na farním poli před vchodem hřbitova postavena, vše nákladem zádušním 2000 zl.

Téhož roku postavila městská obec na hřbitově zděnou kolnu na uschování pohřebního vozu nákladem 412 zl. Pohřební vůz zhotovil zdejší sedlářský mistr, p. Karel Toman, obdržev za svou práci 600 zl. z důchodu zádušního, a první, který na témž voze k věčnému odpočinku se vezl, byl p. Václav Fiedler, bývalý měšťanosta libochovický. — Tu sluší ještě připomenouti, že r. 1753. na žádost jistého Bonaventury Daněčka, bratra třetího řádu sv. Františka, rodem ze Železného Brodu, byla na pravém severním rohu hřbitova dobrovolnou sbírkou vystavěna poustevna, do níž též Bonaventura Daněček co poustevník uveden byl; poněvadž ale výživa jeho pojištěna nebyla, odepřela biskupská konsistoř litoměřická k tomu svého svolení, následkem čehož Daněček se odstěhoval, a z domku zařídila se kostnice, jíž za našich dob více nestává. — Téhož času nacházelo se v biskupství litoměřickém více podobných pousteven, jako ve Cvikově, Č. Kamenici, Č. Lípě, Lounech, Mělníku, Semilech a j., kteréžto poustevny z rozkazu císaře Josefa II. r. 1780. zrušeny byly.

Poznámka. Císař Josef II. zrušil též pouze v Čechách 91, a v celé rakouské říši 721 klášterů.

Na hřbitov sv. Vavřince kladou se těla osob zemřelých v Libochovicích, Radovesicích, Poplzi a Evani.

Farní osada sestává z města Libochovic a z obcí Radovesic, Poplzi, Evaně, Duban a Slatiny. V Dubanech a Slatině jsou kostely a při nich hřbitovy.

Od r. 1391. až do r. 1852. byly během času následující fary s farou libochovickou spojeny: Fara v Dubanech, Křesíně, Solanech, Klapém, Slatině a v Chotěšově. R. 1781. byla v Křesíně zřízena expositura. Prvním expositou byl P. František Hammer, a posledním P. Ant. Černý, nyní děkan na Mělníku. Exposita křesínský vedl duchovní správu v Horkách, Košticích, Křesíně, Livousích, Vojnici a Želejovicích. R. 1852. povstala z expositury fara, a prvním farářem stal se důstojný p. P. Josef Pettrich. Tu sluší připomenouti,

že od r. 1823. až do r. 1832. byl v Křesíně expositou P. Václav Krolmus, slavný badatel starožitností, později farář ve Zvikovci. Týž zemřel v Praze r. 1861. dne 23. října, a pochován byl mezi české výtečníky na hřbitově vyšehradském. — Současně s Křesínem zřízena byla také expositura v Klapém. Prvními exposity byli libochovičtí dva kaplani střídavě, totiž vždy po čas jednoho měsíce. Prvním stálým expositou v Klapém byl P. Fr. Žák, a posledním P. Jan Drbohlav, později kanovník při katedrálním chrámu Páně v Litoměřicích, český spisovatel. Exposita klapský vedl duchovní správu v Ječanech, Klapém, Lkáni, Lúkořanech, Selci, Solanech a ve Vojnickách. R. 1852. byla expositura klapská též za faru povýšena, a prvním farářem stal se důstojný P. Karel Zima.

Exposity v Křesíně a Klapém dosazoval vždy děkan libochovický samostatně.

R. 1852. byla také osiřelá fara chotěšovská na novo obsazena a prvním farářem stal se důstojný p. P. Josef Kučera, bývalý biskupský sekretář v Litoměřicích.

S farou libochovickou posud spojeny zůstaly fary dubanská, slatinská a solanská; avšak poslednějšho času bylo vyššími místy rozhodnuto, že po uprázdňení fary libochovické užívání pozemků fary solanské připadnouti má k faře třebivlické, jelikož farář třebivlický již od dávných časů duchovní správu v Solanech zastává.

Fary dubanská a slatinská nemají žádných vlastních pozemků; a pročež dotýčné kostely již od dávných časů za filiální se považují.

Všech věřících k faře libochovické přináležejících bylo r. 1876. kolem 4000 duší. Hlavní pouť slaví lid v městě i v přifařených obcích, v nichž kostely se nenacházejí, tu neděli po sv. Vavřinci; padne-li však sv. Vavřinec na neděli, tedy tutéž neděli hlavní pouť se odbývá. Posvěcení chrámu čili tak zvané posvícení odbývá lid v městě tu neděli po dušičkách. Kostelní slavnost Všech Svatých považuje lid za malou pouť.

Farní stavení v Libochovicích stojí na západní straně kostela Všech Svatých hlavním průčelím na straně jižní s překrásnou vyhlídkou na řeku Ohři, na blízký lesem porostlý vrch Šebín a na vesnici Poplží.

Až do r. 1852. slula fara libochovická nejbohatší farou v Čechách. Tehdáž náleželo jí tisíc měr půdy orné, luk, zahrad a lesa, a kromě toho také ještě přes 300 korců obilního desátku, a sice žita, pšenice, ječmene a ovsu. — K faře libochovické přináleží posud u Libochovic:

- a) orné půdy ve výměře 74 jiter čili $42\frac{2}{7}$ hektarů;
- b) luk ve výměře 16 jit. 400 čtv. s. čili $9\frac{3}{7}$ hektarů;
- c) zahrad ve výměře 4 jit. čili $2\frac{2}{7}$ hektarů;
- d) lesa ve výměře 11 jit. 1079 čtv. s. čili $6\frac{2}{3}$ hekt.

U Solan: Orné půdy ve výměře 38 jit. čili $21\frac{1}{7}$ hektarů.

Poznámka: Les u Libochovic náleží vlastně chrámu dubanskému; ale užitek z něho bere již od dávna farář libochovický, začež jest povinen pro chrámy Páně v Libochovicích, Dubanech a Slatině potřebné uhlí do kaditelnice dávat.

Zádušní jmění kostela Všech Svatých v Libochovicích jest následující:

- a) orné půdy ve výměře 22 jiter 225 čtv. s. čili $12\frac{1}{4}$ hektarů;
- b) luk ve výměře 3 jit. 735 čtv. s. čili 2 hektary;
- c) pastvin ve vým. 470 čtv. s. čili 16 arů 92 čtv. metrů.
- d) Hotové jistiny bylo koncem roku 1876 13.536 zl. 60 kr.

Zádušní jmění kostela sv. Vavřince jest následující:

- a) orné půdy ve výměře 3 jitra 365 čtv. sáhů čili $1\frac{6}{7}$ hektarů;
- b) Hotové jistiny bylo koncem roku 1876. 2188 zl. 98 kr.

Zádušní jmění kostela sv. Petra a Pavla v Dubanech jest následující:

- a) orné půdy ve výměře 61 jiter 45 čtv. s. čili $34\frac{1}{2}$ hektarů;
- b) luk ve výměře 6 jit. 1430 čt. s. čili $3\frac{13}{14}$ hekt.

- c) Jistiny hotové bylo koncem roku 1876. 78399 zl. 69 kr.

Zádušní jmění kostela sv. Jana v Slatině jest následující:

- a) orné půdy ve výměře 35 jiter 245 čtv. s. čili 20 $\frac{1}{11}$ hektarů;
- b) luk ve výměře 2 jiter 1230 čtv. s. čili 1 $\frac{1}{2}$ hekt.;
- c) pastvin ve výměře 425 čtv. s. čili 15 arů 30 čtv. m.;
- d) Hotové jistiny bylo koncem r. 1876. 36.099 zl. 24 kr.

Zádušní jmění kostela sv. Martina v Solanech jest následující:

- a) orné půdy ve výměře 20 jiter 1230 čtv. s. čili 11 $\frac{1}{4}$ hektarů;
- b) luk ve výměře 1 jitra 695 čtv. s. čili 82 arů.
- c) Hotové jistiny bylo koncem roku 1876. 22.356 zl. 33 kr.

Patronem fary libochovické a všech k ní přináležejících kostelů bývala až do r. 1591. zdejší vrchnost; od r. 1591. až 1773. rektor jesuitské koleje chomutovské, a od r. 1773. až po dnešní dobu studijní fond. Až do r. 1850. zastávali místo patronátního komisaře úředníci z panství císařských; od r. 1850. t. j. od zavedení hejtmanství a okresních úřadů jest patronátním komisařem vždy nejvyšší c. k. úředník v okrese, totiž hejtmán neb okresní, jehož však zastupuje v téže hodnosti vysokou vládou jmenovaný zástupce v Libochovicích bydlící. Mimo faru libochovickou náleží k patronátnímu úřadu ještě fara v Křesíně, Klapém a Choťšově. Zádušní účty všech k patronátnímu úřadu libochovickému přináležejících far vede k tomu zvláště ustanovený úředník za jistou peněžitou náhradu.

Posloupnost patronátních komisařů od roku 1850. jest následující:

P. František Sýkora	od roku	1850.
„ Jan Jirsa	„ „	1855.
„ Karel Kramerius	„ „	1863.
„ Richard Pelz	„ „	1868.
„ Jan Antony	„ „	1871.
„ Antonin Müller	„ „	1874.

Posloupnost důstojných farářů, jenž na vinici Páně v Libochovicích duchovní správu vedli, jak staré spisy a farní matriky dosvědčují, jest následující:

1. P. Folmar, farářem okolo r. 1357.
2. P. Friczko, farářem okolo r. 1359.
3. P. Ondřej, farářem mezi r. 1390.—1411.
4. P. Václav, farářem od r. 1411.

5. P. Jan Jonáš z Velryby, farářem od r. 1565. Ten stěžoval si u arcibiskupa Antonina z Mohelnice na měšťanstvo libochovické, že s ním, jakož i předchůdcům jeho se dělo, podivně nakládá.

6. P. Jiří Radoch, farářem od r. 1566.

7. P. Václav, farářem od r. 1570. Týž spravoval již také fary v Slatině a v Dubanech.

8. P. Jan Volyňský, farářem od r. 1584.

9. P. Jan z Víně, farářem od r. 1589. Týž byl od r. 1591. až do r. 1595. s Václavem Vratislavem z Mitrovic, v zajetí tureckém.

Poznámka. Že P. Jan z Víně v zajetí tureckém byl, vypravuje kniha: „Příhody, jež na cestě do Carohradu a zvláště v zajetí svém zkusil a sepsal Václav Vratislav z Mitrovic.“

10. P. Jan Půlkrábek, farářem od r. 1595.

11. P. Ondřej Franc, farářem od r. 1600.

12. P. Matouš Erinaceus, farářem okolo r. 1620.

13. P. Vavřinec Hartmann, farářem od r. 1642.

14. P. Blažej, farářem od r. 1643.

Od r. 1645. až 1649. vedli duchovní správu Jesuité.

15. P. Jan Krubius, farářem od r. 1649. Týž žádal arcibiskupa, Arnošta z Harrachů, o přesazení na jinou faru, vymlouvaje se, že nemůže osadníků na katolickou víru obrátiti, jelikož prý jesuité duchovní správu zanedbali.

16. P. Hynek Mitis, farářem od r. 1650. Týž založil nynější farní matriky, anyž předešlé r. 1660. ohněm zničeny byly. Zemřel r. 1695. dne 21. května.

17. P. Karel Hoffer z Lobensteinů, děkan a kanovník, farářem od r. 1695. Za jeho času začal se stavěti kostel Všech Svatých v nynější podobě, a pročež

služby Boží v zámeckém kostele odbývaly se. Zemřel r. 1708. dne 18. prosince.

18. P. Václav Vojtěch Henniger ze Seeberků, děkan, vikář a kanovník, farářem od r. 1709. Týž byl horlivý obnovovatel kostelů. Za něho dostavěn byl kostel Vřech Svatých, jakož i kostel sv. Vavřince v nynější podobě. Zemřel r. 1738. dne 14. srpna.

19. P. Josef Jan Gallaš, děkan, vikář a kanovník, farářem od r. 1738. Týž pohostil na děkanství v pruské válce saského jenerála Jindřicha hraběte Brühla i s družinou jeho, začež skvostnou odměnu, sestávající z drahocenného prstenu a porcelánového náčiní obdržel. — Zemřel r. 1773. dne 9. června.

20. P. Erazim Ferdinandy, děkan, farářem od r. 1774. Zemřel r. 1787. dne 30. října.

21. P. Hynek Rudiš, děkan a kanovník, farářem od r. 1788. Zemřel r. 1801. dne 21. července.

22. P. Emanuel Böhm (exjesuita), děkan, vikář a dvorní kaplan, farářem od r. 1801. Za něho bylo r. 1810. kostelní náčiní ze zlata a stříbra, t. j. monstrance, ciboria a kalichy, vážící celkem 17 hřiven 11 $\frac{1}{2}$ lotu, na zapravení válečných útrat, do Prahy zavezeno. Tehdejší stříbrná monstrance při farním kostele nahrazena byla novou co do formy jí úplně podobnou, avšak toliko měděnou, které až posud se používá. R. 1813. byl farní dům v nynější podobě vystavěn. Děkan Böhm, co horlivý přítel mládeže, navštěvoval pilně školu libochovickou; a tu při vyučování náboženství roku 1825. dne 29. září byl pojednou mrtvicí raněn, načež ihned ve škole zemřel. Pohřben byl za velikého účastenství lidu na hřbitově svatého Vavřince; nikdo však neví udati místa, kde tělo jeho odpočívá.

23. P. Hynek Michel, děkan a majitel stříbrného záslužního kříže, farářem od roku 1826. Týž pocházel z Varnsdorfu, kdež býval druhdy výtečným a bohatým továrníkem; avšak pro nepříznivé poměry časové upadl v konkurs, následkem čehož zvolil si za dospělého již věku stav kněžský. Co rozený Němec neznal jazyka českého a přiučil se mu teprve co farář libochovický

tou měrou, že mu bylo lze česká kázání v kostele předčítati. Stříbrný záslužný kříž obdržel za zásluhy, jichž si po čas francouzské války r. 1813., jsa děkanem v Chomutově, o raněné vojíny byl vydobyl. Děkan Michel byl knězem učeným, dobrosrdečným a štedrým, ježž osadníci vřele milovali. Zemřel roku 1851. dne 30. června.

24. P. Antonin Vojtěch Hnojek, děkan, skutečný konsistorní rada, biskupský notář, dvorní kaplan, farářem od r. 1852. Za něho byl kostel Všeoh Svatých novou dlažbou opatřen, vybělen a vyčištěn. Zemřel r. 1866. dne 23. ledna v Nymburce, kdež i pochován jest.

25. P. Jan Zuman, děkan, farářem od roku 1866. Zemřel r. 1868. dne 25. března v pražské nemocnici, a pochován na hřbitově sv. Vavřince proti hlavnímu dveřím kostela, kdež hrob jeho pěkným náhrobkem opatřen jest.

26. P. Karel Kerka, děkan a vikariátní tajemník, farářem od r. 1868. Lid nazývá ho vůbec dobrotivým.

V duchovní správě vypomáhají již od dávných časů vždy dva kaplani, přítomně důst. P. Václav Bediger, rodák popluzský, od r. 1858. a P. Václav Oplt, od r. 1871.

Říditehv kůru obstarává spisovatel tohoto místopisu od roku 1859.

Farní osada libochovická přísluší k střídnictví libochovickému, které již od r. 1695. se datuje.

Fary v střídnictví libochovickém jsou následující:

1. Brozany. 2. Čížkovice. 3. Dlažkovice. 4. Chotěšov. 5. Chožov. 6. Klapé. 7. Kostice. 8. Kozly. 9. Křesín. 10. Libčeves. 11. Libochovice. 12. Lužice. 13. Obora. 14. Merunice. 15. Milešov. 16. Sutomy. 17. Třebenice. 18. Třebivlice. 19. Velemín.

Až do nedávna náležela k střídnictví libochovickému též fara německá Bečov, která nyní přidělena jest k střídnictví mosteckému.

Posloupnost veledůst. střídníků, od r. 1773., jak farní matriky vykazují, jest následující :

1. P. Josef Stolz, farář v Dlažkovicích, střídníkem od r. 1773.

2. P. Josef Vagner, farář v Lovosicích, střídníkem od r. 1784.

3. P. Hynek Kopka, farář v Brozanech, střídníkem od r. 1788.

4. P. Josef Pollay, farář v Čížkovicích, střídníkem od r. 1799.

5. P. Emanuel Böhm, farář v Libochovicích, stříd-
níkem od r. 1818.

6. P. Antonin Kinzl, farář v Dlažkovicích, stříd-
níkem od r. 1826.

7. P. Hynek Horník, farář v Kozlech, střídníkem od r. 1844.

8. P. Michael Fereš, děkan v Třebenici, střídníkem od r. 1849. až posud.

Střídnictví libochovické přísluší k biskupství litoměřickému, kteréž od r. 1655. se datuje, a na následující střídnictví rozděleno jest:

1. Bilina. 2. Česká Kamenice. 3. Česká Lípa. 4. Doxy. 5. Jablonec. 6. Jablonné. 7. Jesenice. 8. Hanšpach. 9. Chomutov. 10. Kadaň. 11. Liberec. 12. Libochovice. 13. Litoměřice. 14. Louny. 15. Mělník. 16. Mírov (Friedland). 17. Ml. Boleslav. 18. Mnich. Hradiště. 19. Most. 20. Nymburk. 21. Ouštěk. 22. Semily. 23. Teplice. 24. Turnov. 25. Ustí n. L. 26. Zatec.

Posloupnost nejdůstojnějších biskupů litoměřických jest následující:

1. Maxmilian Rudolf, svobodný pán ze Šleiniců, od r. 1656. až 1675.

2. Jaroslav Hynek hrabě ze Šternberků, od roku 1676. až 1709.

3. Hugo František hrabě z Königseggů, od roku 1716. až 1720.

4. Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic, od roku 1722. až 1733. Týž byl r. 1733. dne 15. března za arcibiskupa pražského jmenován, avšak ještě toho roku dne 2. června v Medlingu nedaleko Vídně zemřel.

5. Moric Adolf Karel, kníže volenec saský, od r. 1734. až 1759.

6. Emanuel Arnošt hrabě z Valdštýnů, od r. 1760. až 1789.

7. Ferdinand Kindermann, rytíř ze Šulštejnů od 1790. až 1801. Týž byl zakladatelem tak zvaných škol vzorních a mocným rozšiřovatelem škol německých v Čechách.

8. Václav Leopold Chlumčanský, rytíř z Přestavlk od r. 1802. až 1815., kteréhož roku stal se arcibiskupem v Praze, kdež zemřel r. 1830.

9. Josef František Hurdálek, od r. 1816. až 1822. Tento zvláště nadaný a všeobecně milovaný arcipastýř, cítil se nucen následkem nepoctivých udání několika jízlivých nepřátel svých, jmenovitě jistého Hirula a Faulhabera, kanovníků litoměřických, r. 1822. úřadu biskupského se vzdáti, načež odstěhoval se do Prahy, a tam v zátíší poslední léta trávil, maje ročně 4000 zl. výslužného. Zemřel r. 1833. dne 27. prosince v stáří 86 let, a pochován byl na malostranském sv. poli, kde mu jeho přítel P. František Schneider, později říditel vyšší německé školy reálné v Praze, důstojný pomník postaviti dal. Za příčinou urovnání sv. pole r. 1876. byly pozůstatky tělesné biskupa Hurdálka z hrobu vyzdviženy a do nového hrobu blíže hřbitovní zdi uloženy.

10. Čeněk Eduard Milde, od r. 1823. až 1832., kteréhožto roku stal se arcibiskupem ve Vídni. Zemřel roku 1853.

11. Augustin Bartoloměj Hille, od r. 1832. až 1865. Týž byl horlivým podporovatelem dobročinných ústavů a velikým dobrodincem chudého lidu.

12. Augustin Pavel Vahala, od r. 1866. až 1877. Týž byl pravým otcem synů svých, neboť snášel a radostně obětoval vše, jen aby duchovenstvo diecesní nebylo nuceno, bráti ze státní pokladny podporu v nouzi své.

Biskupství litoměřické rozprostírá se v krajích litoměřickém, mladoboleslavském, žateckém a částečně i pražském, zaujímajíc prostory 175 čtv. mil čili 101 čtv. myriametrů.

Israelité mají k odbývání služeb Božích svou synagogu v městě roku 1761. nově vystavenou, která

v staré gruntovní knize již r. 1651. se připomíná. R. 1863. byla nákladem 1200 zl. opravena.

Vnitřek synagogy obsahuje :

1. Svatyni dřevěnými mřížkami od ostatní modlitebnice oddělenou, obsahující schránku (oltář), k uschování thory (desatera Božích přikázání), kazatelnu a pult k rozložení thory při modleních.

2. Modlitebnici spojenou s vedlejší síní, obsahující 88 sedadel z tvrdého dřeva zhotovených.

3. Dvě galerie obsahující 60 sedadel z měkkého dřeva zhotovených. K oběma galeriím vedou vchody z venku.

K vykonávání obřadních pobožností jest tu 6 thor, 4 stříbrné ražije, 2 stříbrné poháry k obětování vína, 5 stříbrných zvonků k baldachýnu, věčná lampa cínová, 2 velké svícný cínové, 8 mosazných lustrů, mosazný svícen tak zvaný „Menorah“ a mnohé jiné věci.

Israelité přebývali dříve v Radovesicích, a dle nejstaršího kamene na jejich hřbitově u Libochovic teprve asi okolo r. 1583. v Libochovicích obec svou si založili.

Z času svého přebývání v Radovesicích chovají posud památku, totiž staré desatero v hebrejském jazyku na pergameně psané.

Rabínové v Libochovicích v nynějším století připomínají se tito: Pp. Seligmann, Rapp, Samuel Neuburg, Aaron Grünzburg, Šimon Friedmann, Dr. Bernard Altar a Samuel Nagel. Israelité vydržují si též zvláštního kantora čili zpěváka, který jest zároveň košerákem.

Israelský hřbitov nachází se za křesťanským na západní straně již od r. 1583. Hřbitov ten stojí na faruším poli, z něhož odváděl se jistý poplatek k zdejší fáře až do r. 1851. Od té doby přišel nadřečený poplatek jaksi k zapomeutí, jelikož za pozemek hřbitovní výkup proveden nebyl. Roku 1846. byl hřbitov zvětšen příkopením pozemků ve výměře 450 čtv. sáhů čili 16 arů 20 čtv. metrů, a r. 1871. byla cesta k němu tvrdou dlažbou opatřena.

R. 1877. zařídila si obec israelská nákladem 430 zl. pohřební vůz, a první, který k věčnému odpočinku na něm se vezl, byl p. Joachim Bloch, dne 26. října t. r. Vůz stavěl p. Václav Toman, mistr sedlářský v Libochovicích.

Obec israelská přísluší pod krajský rabinát teplický. Krajským rabínem byl r. 1877. p. David Pick sídlem v Teplicích.

R. 1872, dne 28. září slavili evangelíci poprvé své služby Boží v Libochovicích. Evangelíci hledali prostřednictvím dohazovačů k odbývání svých služeb Božích příhodné místo v Libochovicích po delší dobu, až konečně v hostinci p. Josefa Houdka č. d. XXVII. žádoucí obydlí najmouti se jim přece podařilo; avšak z nedostatku příhodné místnosti po dvou letech, totiž r. 1874. dne 5. října do domu č. I. do tak zvané koželovny se přestěhovali. R. 1876. dne 1. září přeložili evangelíci svou stanici kazatelskou z Libochovic do Trebenice. — Evangelíkům těmto podařilo se počet vyznavačů svých o několik duší rozmnožiti. Každý ovšem nejlépe ví, kde ho střevíc tlačí; avšak pováží-li se, že ten, kdož na jinou víru přechází, vystupuje ze svazku, z něhož posel; že vystříhá se chrámu, do něhož choditi hned od dětinství nohy jeho zvykaly; že odříká se svátostí, obřadů, zvyků a obyčejů náboženských, jichž mateřským mlékem do sebe ssál; že k Bohu modliti chce se způsobem jiným, než jak ho matka učila, a jak to otec jeho činíval, když i za něho se modlil; že zřídá se místa věčného odpočinku, kde práchnivější pozůstatky jeho rodičů, bratrů a sester, příbuzných a osob jemu milých: tuť nemůže býti o něm jiného úsudku, než že s malou jen výminkou náleží mezi lid druhu takového, jemuž jest časný zisk milejší, než spokojenost jeho svědomí a spása jeho vlastní duše, a že podobá se na vlas onomu národovci, který pod rouškou národnosti jen sobeckých věcí vyhledává.

Pamětihodné jsou též posvátné sochy, jichž dílem v městě, dílem v okolí města 17 se nachází, a sice:

1. Socha tak zvaná „Boží muka“ u hřbitova sv. Vavřince. Tato socha má následující nápis v řeči české: „Leta MDLXXXIX (t. j. 1589) tato Boží Muka ke cti a chvale Boží od ctihodného knýzeze Jana z Vinorze toho času fararze v městečku Libochovicích a slovutného muže Vaclava Kunatky mēsstēnina a primasa toho městečka nakladem společným jsou postavena byla.“

Jak z předu povědino, povýšil císař Ferdinand I. městečko Libochovice na město r. 1560, proč tedy sám primátor město po 29 letech Libochovice ještě „městečkem“ tituloval, jest podivno; a ještě podivnější jest to, že ve všech kalendářích město Libochovice až posud „městečkem“ se nazývá.

2. Socha „prostřední Boží muka“ ke Klapému r. 1589. nákladem Melichara Tkalce, obyvatele městečka Libochovic, ke cti a chvále Boží postavena.

Poznámka. Sochy „Boží muka“ byly postaveny na památku, že obyvatelstvo města Libochovic opět k víře katolické se navrátilo, an před tím k víře česko-bratrské se přiznávalo.

3. Socha „Panny Marie“ na náměstí roku 1709. nákladem Anny Tayzíkové postavena, a r. 1864. nákladem dobrodinců posledně obnovena. Dle Bohuslava Balbína byli na témž místě r. 1424. dne 24. dubna na rozkaz Jana Žižky čtyři katoličtí kněží a dva rytířové upáleni, jichž jmena jsou: Kněží Pavel Rybka, Jíří Tobíášek, Jan Vlček a Václav Vrabec, pak rytíři Jan ze Mšeného a Hynek z Račiněvsí. Kněz jmenem Jindřich byl toho času za městem stat. Všichni podstoupili smrt co věrní vyznavači víry. Na to kázal Žižka město spáliti. Palacký ve svém dějepisu díl III. část I. str. 529 klade tuto událost na den 1. září roku 1424., nezmiňuje se však ani o knězi jmenem Jindřich, ani o upálení jmenovaných dvou rytířů, ani o vypálení města. — Neda-leko této sochy na východní straně směrem k radnici stával až do roku 1761. dřevěný pranýř k zavěšení koše, do něhož bývali vkládáni přestupníci míry a váhy k veřejnému zahanbení, kterýžto odstrašující prostředek na naše časy tu a tam velmi dobře by se hodil.

4. Socha „sv. Václava“ na nábreží r. 1715. nákla-

dem děkana P. Václava Hennigera ze Seeberkü postavena.

5. Socha „Pána Krista“ též tam r. 1719. nákladem Anny Tayzíkové postavena. Tato socha má následující nápis: „Hrzychuv mladosti me a Czo gsem czynil z nevědomy Meho Neprzipominey Pane.“

6. Socha „bolestné Panny Marie“ též tam r. 1720. nákladem knížecím postavena.

7. Socha „sv. Jana Evangelisty“ též tam r. 1720. nákladem knížecím postavena.

8. Socha „Ecce Homo“ ke Klapému r. 1728. nákladem Jana Buka, měšťana libochovického postavena.

9. Socha „sv. Rocha“ na náměstí r. 1722. nákladem p. Martina Suchého postavena. U této sochy jest krytá studnice s dobrou vodou r. 1865. nákladem obce zařízena; ale poněvadž skoro z celého města lid pro vodu sem dochází, stává se často, že voda se přeběře, a ustavičným čerpáním vody stroj se poláme, následkem čehož nouze o vodu nastává. Pročež jest přáti, aby i na druhém konci města podobná studnice zařízena byla. U této sochy byla r. 1852. postavena kašna, do níž voda panskou vodárnou hnána byla; avšak již r. 1860. pro směšnou příčinu opět zrušena jest k veliké škodě města a zvláště služebného lidu.

10. Socha „sv. Josefa“ na nábřeží r. 1724. nákladem Václava Tvrzníka, hejtmána na panství libochovickém, postavena.

11. Socha „sv. Jana Nepomuckého“ též tam roku 1729. nákladem knížecím postavena. Toho roku byl Jan z Nepomuku kanonisován čili za „svatého“ vyhlášen, následkem čehož po celé zemi a zvláště v Praze slavné a skvělé pobožnosti se vykonávaly. Město učinivši sbírku, zaslalo 10 zl. 19 kr. do Prahy na výlohy slavnosti té.

12. Socha „Panny Marie“ za městem u koštické cesty r. 1756. nákladem děkana P. Josefa Jana Gal-laše postavena. Tuto krásnou sochu zamýšlel důst. děkan P. Jan Zuman obnoviti; avšak vyvedení tohoto krasocitného úmyslu překazila náhlá smrt jeho.

13. Socha „sv. Panny Barbory“ k Radovesicům r. 1760. nákladem Václava Hnědce, vrchního na panství libochovickém postavena, a r. 1827. nákladem Barbory Veselé, svobodné měšťanské dcery z Libochovic, opravena. Nedaleko této sochy stával kříž v kameně zasazený, kterýžto kámen tam posud se nachází a nese nápis: Leta 1605. Ve farní pamětní knize připomíná se kříž ten pouze pod jmenem „Muka“.

14. Socha „sv. Václava“ za městem k Slatině r. 1761. nákladem zmíněného již Václava Hnědce postavena.

15. Socha „sv. Jana Nepomuckého“ na předměstí u domu č. 154 r. 1761. nákladem Františka Švarce postavena.

16. Socha „Pána Krista“ tam, kde cesta od Duban k Slatině se křížuje, r. 1832. nákladem Josefa Jičínského postavena. Prvé stávala tu socha Nejsvětější Trojice, již postaviti dala Anna Tayzíková roku 1708.

17. Socha „sv. kříž“ na závodí za malou řekou r. 1853. nákladem Antonina Mikuli, sedláka z Radovesic a manželky jeho Marie postavena.

Dle ústního podání stála na nábreží za sochou sv. Josefa socha „sv. Vojtěcha“, která prý velkou vodou stržena a zničena byla. Podobně bývala i na Jiretíně socha „Ecce Homo“ r. 1752. z pozůstalosti Antonina Hřta postavena, která však větrem zkácena, nikdy více opravena nebyla.

Dále dlužno ještě připomenouti velký „svatý kříž“ u kostela Všech Svatých k městu r. 1853. od důstoj. děkana P. Antonina Ilnojka postavený. Na téměř místě postaven byl r. 1756. též kříž a to na památku vykonané tu sv. misie. R. 1854. dne 24. dubna byly u tohoto kříže školní mládeží „dvě lpy“ na památku zasazení Jejich Veličenstev císaře Františka Josefa a císařovny Alžběty zasazený. Strom císaře Františka Josefa sázel žák III. třídy Václav Toman, a strom císařovny Alžběty žákyně III. třídy Aloisie Ostrydova.

Poznámka. Sochy pod čís. 12., 13., 14. a 15. jsou práce výtečného sochaře Bartoloměje Ederera v Budyni, rodem Tyro-

lana. Týž zhotovil též překrásný kříž a sochu sv. Karla Boromejského na mostě budyňském.

Všechny tuto uvedené sochy hlásají zajisté zbožného ducha bývalých obyvatelů zdejšího města, a jsou též historickou upomínkou potomkům, aby příkladu jejich následující, budoucnosti podobných ducha a mravů ušlechťujících památek po sobě zanechati bedliví byli.

Nejstarším stavením v městě byl mlýn č. 15, který již za držitelů zdejšího panství pánů ze Žlebů r. 1336. se připomíná, a jejíž nynější majitelka panství vysokorodá pí. hraběnka Teresie z Herbersteinů r. 1874. za příčinou rozšíření ulice a okrášlení zámku zbořiti dala. Na mlýně ve zdi byla v kamenu následující slova vytesána: „R. 1560. na den sv. Prokopa Anna Lehňovská zabita kamenem z hradu. Prosí za její duši.“ — Při bourání mlýna byl kámen ten opatrně vyndán, a v zámeckém skladišti uložen; později pak do zdi vodárny na jižní straně zadělán. Když se tato událost u mlýna přihodila, opravovaly neb bouraly se bezpochyby hradby bývalé tvrze. — Současně s tímto mlýnem stával na druhé straně, totiž na pravém břehu Ohře též mlýn, jehož základy až posud se spatřují, což lid starým mlýnem nazývá.

Město má svůj pivovar v domě č. 116. na 50 věder zřízený. Užítky z pivovaru bralo od r. 1591. až do r. 1789. výhradně jenom měšťanstvo mající domy pravo-várečné, a od téhož času, a sice od r. 1789. odstoupilo měšťanstvo tyto užítky obci na zařízení si regulovaného magistrátu, ježto obec dostatečného jmění neměla; ale poněvadž během času obecní jmění se zlepšilo, žádalo měšťanstvo r. 1840. o navrácení těchto užitků, což mu také vysokým rozhodnutím ze dne 22. května r. 1841. pod č. 21207 přiřknuto bylo. Plnomocníci, jenž v této záležitosti pracovali, byli následující: Pp. František Koubek, František Dvořák, Pavel Česal, Jarolím Payer, Václav Fiedler, Václav Pecháček, Josef Jičínský, Ludvík Payer a František Buk. Ale poněvadž rozdělování užitku pivovarního na jednotlivé domy nedělo se správně tak, jak to před časy bývalo, a jak pravá kniha jedna-

jící o bývalých pravovárečných domech, právě v čase rozdělování se ztrativši, to dosvědčovala, a pak že žádný ohled nebral se na měšťanstvo, mající pouze pozemky bez pravovárečných domů, nebyli mnozí s tímto rozdělením spokojeni a zadali protest, následkem čehož odstoupilo pravováreční měšťanstvo r. 1849. z příjmů pivovaru jednu třetinu obci, kteréžto narovnání smírem se nazývá. Od těch dob rozdělují se užitky z pivovaru na tři díly v ten způsob, že dva podíly z čistého užitku obdrží ti měšťané, jenž mají pravováreční domy a jsou vyznavači víry římsko-katolické, a jeden podíl z čistého užitku obdrží obec, t. j. celý obnos podílu rozdělí se na všechny k objemu města přínaležející pozemky dle daně, a podíly posléz jmenované obdrží zase jenom ti, kdož měšťanského práva si vydobyli, a jsou vyznavači víry římsko-katolické. Dle nadřečeného smíru zavázalo se veškeré měšťanstvo pro všechny časy pivo toliko z městského pivovaru odebírat i to i tehdáž, když by nucené odebírání piva vyzdviženo aneb právo k volnému vaření piva zákonem dáno býti mělo. Výminkou jest pouze špatné aneb zdraví škodlivé pivo. Listina smír vystavena dne 6. dubna r. 1849. pod č. 244 jud., vtělena jest v knize pozemků č. I. str. 168, a vyznamenána v knize úmluv lit. M. str. 78.

Pivovarní záležitosti spravuje na základě jednacího řádu ze dne 16. února r. 1873. vždy na 3 léta zvolený výbor, sestávající z předsedy, početvedoucího a 5 členů. — R. 1876. byl pravováreční výbor takto zastoupen:

P. Antonin Prant, předseda. P. Karel Štastný, početvedoucí. P. Alois Vacek, p. Max Říha, p. Eduard Leník, p. Antonin Müller, p. Josef Tymich, členové výboru.

Že rozdělování várečnosti na měšťanské domy r. 1841. správně se nedělo, důkazem jsou některé na severní straně města posud stojící a stejnou šířku mající domy, totiž čísl. 41, 48, 50 a 64, jichž lid celými domy nazývá a jenž co takové již hned z času Jiřího Lobkovice se datují. Ostatní bývalé celé domy v tu stranu

města ležící, byly dříve a později ve dva domy rozděleny. Tak na př. domy čís. 36 a 37 tvořily před časy jeden celý dům; podobně domy č. 38 a 39, 42 a 43, 44 a 45, 46 a 47, 49 a 49^a), 51 a 52, 53 a 54, 55 a 56, 57 a 58, 59 a 60, 61 a 62, 65 a 66, 67 a 68, 69 a 70, vždy dva dohromady jeden celý dům tvořily. Původní celé domy v jinou stranu města ležící byly též dříve a později ve dva aneb i ve více dílů rozděleny. Tak na př. z domu č. 20 povstaly také ještě domy s čís. 21 a 22; z domu č. 24. povstaly také ještě domy s čís. 23, 25, 26 a 27; z domu č. 87 povstaly také ještě domy s čís. 77, 77^a), 171, 174, 185 a 185^a) atd. Ale poněvadž za starších dob pozemek velké ceny neměl, a ani přísně se neodměřoval, čehož důkazem je to, že ještě za pamětných dob stodola i s kusem pozemku od domu č. 92 za dvě konve piva a kus zahrady ve výměře asi 110 čtv. s. čili 396 čtv. metrů od domu č. 52 za 60 žejdlíků čili 21 litrů mléka se prodaly, a že mnozí o korec pole na mezi v karty se sehráli: stalo se, že při zakládání hradebních zdí některé dvory celých i rozdělených domů širší neb užší výměry nabyly. — Poněvadž při rozdělování várečnosti na základě bývalého práva mnohé domy, jenž později ve dva neb ve více domů rozděleny byly, toliko poskrovným podílem z várečnosti byly by poděleny bývaly aneb docela bez podílů zůstaly, „musela se tedy stará kniha o bývalých pravovárečných domech jednající ztratiti“, aby dotýčné domy většími aneb vůbec nějakými podíly poděleny býti mohly. — Stejná šířka bývalých a posud jsoucích celých domů ukazuje též zřejmě na to, že před časy lidé stejnými kusy země podělení byli, na jejichž konci si pak příbytky vystavěli. Ku všem domům na severní straně ležícím, náležely v stejné šířce pozemky od domu až k hranicím slatinským běžící; ostatní domy v jinou stranu města ležící měly bez pochyby pozemky své dílem ke Klapému a dílem k Radovesicům, což vše, an rozdělování a odprodávání svobodnou věcí bylo, znamenitě se zjinačilo.

Že původně k městu mnoho pozemků nepřínáleželo, dokazuje výsada Jiřím Lobkovicem r. 1591. městu vystavena, v níž výslovně se praví, že celé lány pozemků k vesnicím Dubanům a Klapému přínaležejících, libochovickým měšťanům prodány byly, což vše pak s městskými grunty stejného práva nabylo.

Poznámka. Jeden lán obsahoval 35 jiter 800 čtv. sáhů polí. Za starších ještě časů počítaly se pozemky na hony. Hon pole obnášel 5 provazců po 72 loktech do délky.

Právo pivo vařiti dal městu r. 1591. tehdejší držitel panství a spolu města Jiří Lobkovic s tou výslovnou podmínkou, že podílu na užitku mají míti pouze ti měšťané, kteří jsou vyznavači víry římskokatolické, a to na věčné časy. Podmínku výše uvedenou učinil Jiří, jsa sám pravým katolíkem, snad proto, aby některých měšťanů, jenž k protestantismu se klonili, v lůně katolické církve udržel, a pak šíření se protestantismu na vždy meze položil. A že tehdež jak v městě, tak i po vesnicích mnozí protestantského učení se přidržovali, důkazem jest z předu zmíněný dopis P. Jana Krubiusa, faráře libochovického, arcibiskupovi r. 1650. zaslaný, že totiž nemůže osadníků na víru obrátiti, aniž jesuité faru zanedbali, a pak husitská socha, která mezi Radovesicemi a Žabovřesky v polích k vodě posud stojí. Socha tato má následující nápis: „K chvále Trojici svaté leta 1617.“

Tu sluší připomenouti, že měšťané libochovičtí již před tím právo pivo vařiti měli; avšak museli každého nového nástupce panství libochovického za stvrzení téhož práva žádati, což se pak od času Jiřího Lobkovice více nestávalo.

Při rozdělování várečnosti r. 1841. bylo podělených domů 66; avšak následkem protestu obdržely r. 1849. ještě domy čís. 14, 21 a 22 várečnost, a při domech čís. 13, 33, 65, 66, 66 a), 77, 77 a), 86 a 87 váreční podíly se změnily, tak že jest nyní várečních domů celkem 74, totiž 35 domů celovárečných, 1 dům tři čtvrtě váreční, 27 domů půlvárečných, 2 domy tři osminy váreční a 9 domů čtvrtvárečných.

Pivovar býval až do r. 1849. v radnici, kde nyní okresní úřady umístěny jsou, a voda hnala se do něho z řeky Ohře po troubách tak zvanou barborkou. Dle starých listin měl městský pivovar právo potřebné slady v panském mlýně zdarma si semletí, kteréhož práva ještě r. 1860. užito bylo.

Domy, jenž mají celé podíly pravovárečnosti čili celé losy, jsou následující: Čís. 3, 4, 5, 6, 8, 14, 19, 20, 24, 29, 30, 35, 37, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49^{a)}, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 80, 86 a 93. Dům čís. 87 má tři čtvrtě podílu pravovárečnosti.

Po půl podílu čili po půl losu mají domy čísla 11, 11^{a)}, 12, 13, 25, 26, 31, 32, 34, 38, 39, 44, 45, 49, 51, 61, 62, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 77, 77^{a)}, 83 a 92.

Po třech osminách podílu mají domy č. 66 a 66^{a)}.

Po čtvrt podílu mají domy čís. 21, 22, 33, 33^{a)}, 65, 84, 85, 90 a 91.

Obecní pozemky obnášejí povrchní výměry 32 jiter 787 čtv. sáhů čili 18·7 hektarů, z čehož na pozemky užitečné pouze 3 jitra 287 čtv. s. čili 1·8 hektarů připadá; ostatní jest pozemek neplodný, totiž náměstí, ulice a cesty. Plodný pozemek sestává z pozemku pod kostelem Všech Svatých vrbovým proutím porostlého, z jedné louky též tam a z jedné zahrady u hřbitova sv. Vavřince v tak zvaných hliništech. Dále má obec ještě jmění:

a) Nemovitosti	10.751 zl.
b) Spravedlnosti	6.298 „
c) Jistiny záročitelné	4.495 „
d) Náradí v ceně	612 „
Celkem	22.156 zl.

Mimo to náleží obci dům na náměstí č. 48, dům v mostecké ulici č. 141 a dům č. 35 tak zvané kasárny.

Jelikož město není s to, aby ze svého movitého i nemovitého jmění veškeré výdaje krylo, vybírá na poplatnících 10% přírážku, a krom toho má od 23. května 1866. právo na vybírání pivního krejcaru z je-

dnoho každého v městě vyčepovaného mázu piva na dobu 12 po sobě běžících let. Pivní krejcar byl vlastně povolen na vystavění nové pohodlnější a městu slušící školy. O vymožení pivního krejcaru velice se přičinil p. Jan Vrabčík, t. č. městský radní, začež se mu mnohých nepřijemností dostalo.

Výnos pivního krejcaru obnášel koncem

roku				
1867.	.	.	1217	zl. 91 kr.
" 1868.	.	.	1446	" 35 1/2 "
" 1869.	.	.	1339	" 19 "
" 1870.	.	.	1406	" 38 "
" 1871.	.	.	1608	" 35 "
" 1872.	.	.	2102	" 73 "
" 1873.	.	.	2109	" 9 1/2 "
" 1874.	.	.	1882	" 96 "
" 1875.	.	.	1423	" 67 "
" 1876.	.	.	1674	" 55 1/2 "
" 1877.	.	.	1743	" 17 1/2 "

Hlavní obživou městského obyvatelstva jest polní hospodářství, které na 1544 jiter 775 čtv. s. čili 882·56 hektarů orné půdy mimo panské pozemky se zakládá. Půda jest na severním úbočí hlavně čedičová, místem jímě křídového útvaru pokryta a podél řeky Ohře jest naplavenina. U Poplží jsou skály vápencové a pískovcové, oboje útvaru křídovému náležející. Prst čili ornice jest prašnice velmi úrodná, avšak všem škodným živlům vysazena, totiž suchu, mrazu a větru, čehož příčinou jest bezpochyby Středohoří a jmenovitě vrchy v nejbližším okolí města ležící. Mračna obyčejně o tyto vrchy se rozrazí, tak že výdatné deště kotlinu zdejší mijí. Podobně pomrznutí obilí a ovocného květu jen těmto vrchům přičísti lze. Při pohodlném počasí bývá polní úroda znamenitá. Zahrady jsou tu v stavu dobrém a rok od roku se rozmnožují. Chmelnice a vinice nejsou tu žádné a luk málo, což je snad i příčinou, že dobytka mnoho se tu nehledí. Lesů a pastvin město zcela postrádá. Včelařství též málo přátel tu nachází, ač jak poloha, tak i květena velmi příznivy mu jsou. Dle Schallera pěstoval prý se zde

před časy šafrán v takovém množství, že ročně několik věder výborného květu se nabylo, jehož žejdlík po 1 zl. se prodával.

Někteří občané hledí si svého hospodářství v skutku vzorně, půdu vzdělávají dle novějších výskumů, k čemuž i potřebných novějších strojů hospodářských si zařizují. Několik občanů zjednálo si r. 1872. parní mlátičí stroj v ceně 4927 zl. 50 kr., jehož střídavě používají a i jiným půjčují. Všechny městské pozemky leží kolem města, a měly r. 1876. i s pauskými pozemky 337 parcelních čísel stavebních a 1818 parcelních čísel pozemkových, což vše na 15 flůr pod následujícími jmeny rozděleno jest:

1. Flůra „Místní trata“; obsahuje město a nejbližší okolí, zahrnujíc v sobě parcelní čísla stavební od 1—299 a od 307—336, a parcelní čísla pozemková od 1—129.

2. Flůra „Závodí“; leží na pravém břehu Ohře, a obsahuje parcelní čísla stavební 300 a parcelní čísla pozemková 130—350.

3. Flůra „Hráze“; táhne se od města východně mezi silnicí radovesickou a řekou Ohří, a obsahuje parcelní čísla stavební 301 a parcelní čísla pozemková 351—390.

4. Flůra „Za trávní cestou“; táhne se východně až k pozemkům radovesickým a severně až k pozemkům slatinským, a obsahuje parcelní čísla pozemková 391—415.

5. Flůra „Sv. Václav“; táhne se od města mezi silnicí radovesickou, trávní cestou a slatinskou cestou, a severně až k pozemkům slatinským, a obsahuje parc. čísla pozemková od 416—549.

6. Flůra „k Slatině“; táhne se od města mezi cestou slatinskou a silnicí svatovavříneckou až k pozemkům slatinským a obsahuje parc. čísla pozemková od 550—697.

7. Flůra „Sv. Vavřinec“; táhne se od sv. Vavřince jihozápadně, a obsahuje parc. číslo stavební 302 a 303 a parc. čís. pozemková od 698—871.

8. Flůra „Ostrov“; táhne se od města západně mezi řekou Ohří a silnicí dubanskou až k pozemkům dubanským, a obsahuje parcelní čísla pozemková od 872—1004.

9. Flůra „k Dubanům“; táhne se od města mezi silnicí dubanskou a cestou koštickou až k pozemkům dubanským, a obsahuje parc. čís. pozemková od 1005—1066.

10. Flůra „Hora Páně“; leží od města severozápadně mezi cestou jiřetínskou a cestou koštickou, a obsahuje parc. čís. pozemková od 1067—1147.

11. Flůra „k Jiřetínu“; leží od města též severozápadně směrem ke klapské bažantnici, a obsahuje čís. pozemková od 1148—1292.

12. Flůra „U hradské cesty“; leží od města též severozápadně mezi klapskou silnicí a klapským potokem a obsahuje parc. čís. pozemková od 1293—1493.

13. Flůra „Na lukách“; leží též severozápadně směrem k vrchu Hasenburku, a obsahuje parc. čís. stavební od 306—337 a parcelní číslo pozemkové od 1494—1638.

14. Flůra „Jiřetín“; táhne se od slatinokřesínské cesty, objímajíc vrch Jiřetín, a obsahuje parc. čís. pozemková od 1639—1704.

15. Flůra „Vinice“; táhne se severozápadně směrem ke Klapému, a obsahuje parc. čísla pozemková 1705—1754.

Pozemky parc. čís. 1755—1814 jsou cesty, silnice, ulice a náměstí; pozemek parc. čís. 1815 jest řeka Ohře, 1816 malá řeka, 1817 a 1818 klapský potok. Ohledně daní jsou všechny k městu přináležející pozemky na 4 třídy roztrženy.

Ku pronajmutí honitby na pozemkách pouze městských zvolen jest zvláštní výbor sestávající z pěti členů. — Mimo hospodářství jsou řemesla v městě též velmi dobře zastoupena; neboť r. 1876. nacházel se tu následující počet řemeslníků: Krejčí 20, obuvníků 19, truhlářů 7, bednářů 5, kožešníků 5, pekařů 5, zámečníků 5, huntérů 4, řezníků 4, sedlářů 4, uzenářů 4, holičů 3, kolářů 3, kovářů 3, sklenářů 3, sta-

vitelů 3, kamnářů 2, klempířů 2, malířů pokojů 2, pecnářů 2, pokrývačů 2, řemenářů 2, cukrářů 1, hodinářů 1, knihařů 1, kominíků (bytem v Budyni) 1, mydlářů 1, perníkářů 1, provazníků 1, puškářů 1, sládků 1.

Všichni tito řemeslníci soustředěni jsou v živnostenských spolcích, jichž v městě 6 se nachází, a sice:

1. Živnostenský spolek zedníků, tesařů, pokrývačů a kamnářů, potvrzen dne 10. května r. 1864. pod č. 21532. Spolek má svůj prapor roku 1863. nákladem 588 zl. 82 kr. zařízený.

Předsedové spolku: P. Václav Krejza do r. 1866., p. Josef Nápravník od r. 1866., p. Tobiáš Kruchyna ze Švamberků od r. 1870., p. Josef Lang od r. 1873. až posud.

2. Živnostenský spolek krejčí potvrzen dne 16. května r. 1865. pod čís. 24647.

Předsedové: P. Jan Jirásek od roku 1865., p. Jan Hajný od r. 1868., p. Karel Nieder od r. 1871. až posud.

3. Živnostenský spolek obuvníků a kožešníků, potvrzen dne 16. května 1865. pod číslem 24647.

Předsedové: P. František Levický od roku 1865., p. Josef Havlíček od r. 1873., p. Václav Kacerovský od r. 1874. až posud.

4. Živnostenský spolek kovářů, kolářů, sedlářů, řemenářů a bednářů potvrzen dne 16. května r. 1865. pod č. 24647.

Předsedové: P. Josef Fiedler od r. 1865., p. Josef Tymich od r. 1873. až posud.

5. Živnostenský spolek truhlářů, sklenářů, klempířů, zámečníků a puškářů, potvrzen dne 5. září r. 1865.

Předsedové: P. Václav Mühldorf od roku 1865. až posud.

6. Živnostenský spolek řezníků, mydlářů, pekařů, perníkářů, cukrářů, pecnářů, uzenářů a sládků, potvrzen dne 30. března r. 1866. pod čís. 13957.

Předsedové: P. Josef Česal od r. 1866. až posud.

Poznámka. K těmto živnostenským spolkům přísluší též řemeslníci z celého okresu.

Obchod ve velkém kromě obilí se tu neprovozuje, avšak v malém jest dosti živý; neboť r. 1866. bylo tu 10 kupců v koloniálním zboží, 12 obchodníků v střížném zboží, 4 v kožích, 2 v obilí, 6 v dobytku, 2 v mouce, 1 ve dříví, 2 v kamenném uhlí a 3 v penězích. Též jest tu sklad tabáku, 4 trafiky, 2 vinárny, 3 kořalny a 12 hostinců.

Průmysl naprosto zde se neprovozuje, toliko jest tu r. 1867. na zdělání 300.000 centů čili 16,800.000 kilogramů řepy zařízený panský cukrovar.

Dle nejnovějšího sečítání lidu r. 1869. bylo příslušníků doma i v cizině celkem . . .	2142 osob,
cizích	630 „
z těch bylo katolíků	2468 osob
israelitů	299 „
evangelíků	5 „

Celkem . 2772 osob.

Město odbývá 5 výročních trhů, a sice: 1. v středopostí; 2. druhý před na nebe vstoupení Páně; 3. na den sv. Bartoloměje; 4. ve středu před sv. Václavem, a 5. ve středu po sv. Martinu. Týhodní trh odbývá se tu každou středu.

K usnadnění hospodářství, řemesla, obchodu a průmyslů, byla na základě vysokého povolení ze dne 30. dubna r. 1850. pod čís. 4970 povolena a dne 1. září t. r. otevřena poštovní expedice, kteráž vysokým povolením ze dne 19. dubna r. 1867. pod čís. 4935 v poštovní stanici a v poštovní úřad proměněna byla. Pošta tato spojena s dostavníkem dojíždí každodenně do Lovosic, a také do Roudnice. K poštovnímu okresu přináležejí následující obce:

Bohdal, Brnikov, Černivo, Dubany, Evan, Ječovice, Horky, Chotěšov, Klapé, Křesín, Libochovice, Livousy, Lkáň, Loucká, Lúkoňany, Podbradec, Poplží, Radovesice, Ředhošť, Slatina, Solany, Vojnice, Vojničky a Želejovice.

Posloupnost pošt mistrů jest následující:

P. František Leník od r. 1867., p. Eduard Leník od r. 1874.

S poštou spojena jest tu od r. 1871. telegrafní stanice, jež svou činnost dnem 11. prosince ve 4 hodiny 45 minut odpoledne započala. Služba jest obmezená, a sice toliko denní.

K telegrafnímu okresu přináležejí následující obce: Bohdal, Brnikov, Černivo, Dubany, Evaň, Horky, Chotěšov, Ječovice, Klapé, Košnice, Křesín, Livousy, Lkáň, Lúkoňany, Podbradec, Poplží, Radovesice, Ředhošť, Sedlec, Slatina, Solany, Vojnice, Vojničky a Želejovice; pak obce Černochoy, Dýbře, Peruc, Radonice a Strádonice v soudním okresu lounském, a městečko Vrané a obec Vrbičany v soudním okresu sklanském.

Správcem telegrafu jest p. Ed. Leník.

Z ohledu zdravotního vydržuje si město svého lékaře.

Posloupnost městských lékařů jest:

P. Josef Čapek, vojenský lékař na odpočinku od r. 1801. až do r. 1815., kteréhož roku zde zemřel.

P. Filip Lůvy od r. 1815.

P. Joachim Lůvy od r. 1843. až do r. 1859. společně s lékařem p. Antoninem Englem, a od r. 1859. až do r. 1862. samostatně.

P. Hynek Arnštein od r. 1862.

P. Vilém Šeferna od r. 1863. až posud. Týž jest též zvěrolékařem.

Mimo městského lékaře žijí zde také Mdr. p. Edm. Vilt, který po úmrtí svého otce, Karla Vilt, stal se vrchnostenským lékařem r. 1872., a MDr. Emanuel Brill od r. 1869. Též jest tu léčitel koní p. Štěpán Pohl od r. 1869.

Pomocnic k porodu jest tu 6, a sice pí. Anna Vydrová, pí. Josefa Racková, pí. Barbora Payerová, pí. Karolina Honsiková, pí. Barbora Viltová a pí. Františka Čápková.

Od r. 1852. jest v městě zařízena lékárna. a lékárníkem jest p. Antonín Prant od r. 1871.

V letě bývá na řece postavena plovárna a kou-

pele, a obec israelská má u rybníčku postavené sta-veníčko, v němž teplou lázeň každodenně dostati lze.

K možnému zbohatnutí a zlepšení hmotného bla-hobytu obyvatelstva jest v městě též pražská a br-něnská loterie (?).

Silnice v městě dělí se na 5 stran, a sice: a) na východ směrem k Roudnici, přerízne v Budyni silnici slánskou, a za Nížebohy silnici velvarskou; b) na zá-pad směrem k Lounům; c) na jih směrem k Peruci; d) na sever směrem k Lovosicům, s níž u Šířejovic spojena jest silnice k Litoměřicům; a e) na severo-západ směrem k Třebenici.

Poznámka. Silnice a) začala se stavěti r. 1829. dne 4. dubna, a dohotovena byla r. 1832.; silnice b) začala se stavěti r. 1861. dne 18. března, a dohotovena byla r. 1865. Nájemcem stavby byl spolek sestávající z měšťanů libochovických, totiž z pp. Ma-těje Berky, Františka Leníka, Jana Vrabčíka, Tobiáše z Kruchyně, Václava Grunta, Maxe Říhy a Prokopa Viravského. Silnice c) za-čala se stavěti r. 1842. dne 6. dubna, a dohotovena byla r. 1845.; silnice d) začala se stavěti r. 1838. dne 16. dubna, a dohotovena byla r. 1841. Silnice e) byla r. 1843. ještě o 1 1/2 střevice rozší-řena. Silnice e) začala se stavěti r. 1870. dne 13. října a doho-tovena byla r. 1873. Nájemcem byl p. František Zeman, statkář z Radovesic.

Přes řeku Ohři vede hned u města lehký most dřevěný, který při tání ledu každoročně odstraněn bývá. Most udržovati jest povinností velkostatku na základě rozhodnutí vyvazovací komise ze dne 30. března 1851. pod čís. 419, jenž zní, že povinnost města k platu roční částky pr. 20 zl. víd. čísla z libochovického mostu dle §. 39. ministeriálního nařízení ze dne 27. června r. 1849., co proti mírné náhradě zrušená peněžitá dávka pojednávána býti nemůže, jelikož při teresiánské rekti-fikaci v rubrice stálých úroků sezuána nebyla. — Od r. 1827. má velkostatek právo na vybírání mýta z mostu toho. — Město platí až posud velkostatku za pěší obyvatele své i za povozy jejich mostné 20 zl. v šajnech čili 8 zl. 20 kr. rak. čís. ročně, kterážto dávka již od r. 1720. se datuje. — Za starší doby byl u Libochovic pouze převoz, dle Schallera „Maurach“

zvaný, který bezpochyby přímo naproti starému mlýnu ležel, a po zařízení jezu mostem nahrazen byl.

R. 1876. platilo město c. k. daně 18.031 zl. 29½ kr.

V městě nacházejí se následující dobročinné ústavy a spolky :

1. Škola,

o níž s jistotou udati nelze, jak, kdy a kým započala. Dle ústního podání byla prý původně v domě č. 90, pak dle farní pamětní knihy až do r. 1736. ve farním domě a od toho času až posud nachází se v domě čís. 18, který druhdy městským špitálem býval. Škola jest budova přízemní, a obsahuje 3 nepohodlné a pro vyučování mládeže nepřiměřené světnice a jeden malý pokojík k uschování pomůcek vyučovacích, který též za řiditelnou slouží. Pokojík ten zbudován jest ze dvou světniček, a sice z přízemní, která za času špitálu umrlčí komorou bývala, a ze světničky nad ní, která bývala obydlím podučitelů. Náklad stál 142 zl., k čemuž proslavený učenec p. dr. Jan Ev. Purkyně, rodák zdejší, 50 zl. věnoval; ostatní sešlo se sbírkou mezi dobrodinci, o čež hlavní zásluhu získal si jmenovaný již p. Jan Vrabčík, t. č. městský radní. Při škole jest malý dvorek v zahrádku proměněný, na němž stojí kolna a 3 záchody. Škola jest čtyřtřídní, a má se dle vůle a přání nynějšího městského představenstva na pětitřídní rozšířiti. Přiškolené obce jsou dvě: Popluzí a Dubany. R. 1876. bylo všech ke škole schopných žáků 336. Náboženské vyučování obstarává místní duchovenstvo bezplatně. Učitelstvo vřaděno jest do třetí třídy služného. Škola libochovická nemá žádných vlastních pozemků, aniž hospodářských místností, a učitelové nemají žádných naturálních bytů. Školní budova byla r. 1866. nákladem 861 zl. 49 kr. opravena za příčinou nemocnice, jíž sobě tu byvší Prušáci v ní byli zařídili; avšak již po 14 dnech z nedostatku zdravého a čistého vzduchu své nemocné, z nichž jeden na cholera ve škole zemřel, opět odstranili. Oprava trvala úplně tři měsíce, a po celý ten čas nevyučovalo se.

Školní budova mívala původně vížku, která však r. 1800. požárem zničena byla.

R. 1861. založil spisovatel tohoto místopisu školní pamětní knihu, jenž nese na počátku nápis vele důstojným děkanem P. Antoninem Hnojkem vlastnoručně vepsaný :

„Školy, anto svatá jest,
Jejíž znik jest obce čest,
Paměť věčně radostného,
Ač i také bolestného
Kniha tato zachová,
Příštím věkům zvěsty dá.
Bože, dejž, by radosti
Větší byly žalosti,
Aby čtoucí díky jásal,
Bohu vroucí slávu hlásal,
Že ctné jeho učení
Vedlo k ctnosti, umění!“

Kniha sestává z 8 knih papíru po 24 arších, a stála i s vazbou 5 zl. 80 kr. — Do této knihy při návštěvě školy následující výtečníci jmena svá napsali:

1. Slavný učenec dr. Jan E. Purkyně, rodák zdejší.
2. Jeho Excelenci svobodný pán z Kellersperků, místodržitel český.

3. Důst. kněz P. Jan Rajman, vikariátní tajemník a farář v Třebivlicích s dokladem: „Se vši pochvalou.“

4. Slovnítný p. dr. Jan Čermák, c. k. zemský šk. rada s dokladem: „Pobyl tu s hlubokým potěšením.“

5. Vele důstojný p. P. Michael Fereš, kanovník, biskupský vikář a děkan v Třebenici.

6. Slovnítný p. Frant. Tesař, učitel na vzorné české škole v Praze a majitel soukromého vychovávacího ústavu, český spisovatel.

7. Slovnítný p. P. Karel Škoda, profesor katechetiky a pedagogiky, a katecheta na učitelském ústavě českém v Praze, proslulý pedagog a český spisovatel.

8. Slovnítný p. Václav Faltis, c. k. dozorce škol v školním okrese roudnickém a mělnickém.

9. Josef hrabě z Herbersteinů.

10. Sigmund Josef hrabě Khevenhüller Metsch.

11. Marianne hraběnka Khevenhüller.

Škola má následující vyučovací pomůcky: Fryčovo průmyslové museum; fyzikální nástroje; 150 kusů Amerlingových obrazů k názornému vyučování; dva Felklovy kloby, Felklův lůnostroj, sbírku kamenů od Šváchy; Knorovy mluvnické tabule; Kozenovu velkou mapu Čech, téhož mapu Rakouska a mapu Evropy; Doležalovu mapu hejtmanství roudnického se zvláštním zřetelem na školy; včelařské tabulky od Ed. z Lacherů; předlohy k měrickému kreslení od Čížka; předlohy ku kreslení od Grandauera; několik kusů domácích dřev; návod k hláskování s pohyblivými písmenkami; dvě velká počítadla ruská; názorné představení metrické míry a váhy, krychlovou stopu, měrické tvary, hospodářské nářadí, několik vycpaných ptáků, sbírku starých peněz a mnohé jiné drobnější věci.

R. 1870 zařídili si žáci školní prapor z bílé a červené látky s vyšitým nápisem: „Škola libochovická.“ Prapor okrášlen jest modrou hedbávnou stuhou s vyšitými slovy: „Žáci I. třídy r. 1870.“ s červenou stuhou hedbávnou s vyšitými slovy: „Žáci II. třídy r. 1870.“ a s bílou stuhou hedbávnou s vyšitými slovy: „Žáci III. třídy r. 1870.“ — Prapor stál mimo práci 20 zl. — O zařízení tohoto praporu přičinili se hlavně zákyňe Marie Richlingova, Jindřiška Svobodova, Klementina Čapkova a Anna Hasslingrova. — Mimo tento prapor mají žáci ještě kostelní prapor zelené barvy důst. děkanem p. P. Antoninem Hnojkem r. 1855. škole darovaný.

Zdejší mládež školní nezůstává v žádném ohledu pozadu; neboť prospívá jak v umění, tak i v mravech a soucitnosti, tak že na vyzvání svých učitelů přináší ráda oběť k účelům šlechtěným a humanním. R. 1862. zaslala mládež školy libochovické na národní divadlo 5 zl. s heslem: „Od malých málo.“ R. 1866. zaslala pro raněné vojny 7¼ liber třepení, 111 loket obvazků, 21 kusů pláten a na penězích 10 zl. 4 kr. R. 1872. zaslala na poškozené neobyčejnou povodní 23 zl. 39 kr. R. 1874. zaslala pohořelým do Falknova 5 zl. 65 kr. a

r. 1875. pohořelým ve Vetlé 5 zl. 29 kr. Podobně přispívá každoročně na štědrovečerní dárky pro své chudé spolužáky, ku kterémužto účelu sešlo se dle výkazů ve školním archivu uložených

roku 1867. celkem	29	zl.	62 $\frac{1}{2}$	kr.
" 1868.	12	"	89	"
" 1869.	75	"	98	"
" 1870.	14	"	72	"
" 1871.	15	"	92 $\frac{1}{2}$	"
" 1872.	30	"	28 $\frac{1}{2}$	"
" 1873.	50	"	10	"
" 1874.	49	"	4	"
" 1875.	50	"	11	"
" 1876.	51	"	74	"
" 1877.	55	"	35	"

Ze školy libochovické vyšli v starší době následující v ý t e č n í ž á c i :

Kněz církevní Bediger Václav, MDr. Brill Emanuel, dvorní rada Hartman František, c. k. podkrajský Koubek Arnošt, c. k. zemský rada dr. Laube Bedřich, lékař Lövy Joachim, setník Oliva Ondřej, c. k. berní kontrolor Pecháček František Karel, universitní prof. Purkyně Jan Ev., c. k. účetní rada Racek Alexander, setník Stupka Josef, setník Schmitzhausen Karel, setník Šváb Jindřich, MDr. Vilt Edm., setník Ziegner Jiří a j.

Od r. 1850. až do r. 1876. byli o celoročních zkouškách následující ž á c i v e ř e j n ě v y z n a m e n á n i :

Blass Ferdinand	r. 1859.	Česal Josef	r. 1860.
Blass Karel	" 1854.	Česal Karel	" 1853.
Böhmer Jindřich	" 1874.	Dufek Josef	" 1852.
Brill Moric	" 1866.	Dufek Vojtech	" 1865.
Brůža Karel	" 1860.	Dvořák Václav	" 1858.
Buk Václav	" 1872.	Federmann Mojžiš	" 1860.
Čapek Antonín	" 1871.	Fiedler Josef	" 1854.
Čejka Ladislav	" 1876.	Fiedler Emil	" 1857.
Čejka Prokop	" 1865.	Jakeš Antonín	" 1874.
Čech Antonín	" 1870.	Jirásek František	" 1868.
Česal Alexander	" 1853.	Jirkův Quido	" 1868.

Hansal Jan	r. 1852.	Pšenička Josef	r. 1867.
Hartich Josef	" 1870.	Racek Eduard	" 1874.
Hejlik Václav	" 1860.	Racek Jindřich	" 1876.
Hnát František	" 1854.	Racek Václav	" 1858.
Holeček Václav	" 1861.	Sander František	" 1863.
Kacerovský Frant.	" 1851.	Skokan Antonin	" 1867.
Kufže Hynek	" 1853.	Stuchlý František	" 1869.
Kozel Matěj	" 1851.	Suchý Hynek	" 1853.
Král František	" 1868.	Šťastný Karel	" 1864.
Kruchyna Antonin	" 1868.	Steiner Alois	" 1860.
Löbl Josef	" 1862.	Štěpán Vojtěch	" 1860.
Mayer Bohuslav	" 1871.	Šulík Jan	" 1865.
Mayer Daniel	" 1865.	Šváb Jindřich	" 1862.
Macek Jaroslav	" 1870.	Šváb Vilém	" 1864.
Machan Alexander	" 1866.	Tesař Josef	" 1855.
Machan Antonin	" 1871.	Tesař Karel	" 1860.
Machan Engelbert	" 1863.	Toman Václav	" 1854.
Machan Karel	" 1876.	Ulbrich Karel	" 1862.
Machan Leopold	" 1874.	Weisberger Hynek	" 1870.
Malý Adolf	" 1874.	Veselý Karel	" 1857.
Mašanský Josef	" 1868.	Vilt Karel	" 1867.
Mohr Josef	" 1875.	Vilt Václav	" 1875.
Neuschul Moric	" 1865.	Vrabčík Julius	" 1868.
Nieder Josef	" 1864.	Vrabčík Václav	" 1864.
Payer Gustav	" 1853.	Zelenka Pavel	" 1857.
Payer Eugen	" 1851.	Zeman Adolf	" 1855.
Paneš Antonin	" 1868.	Zimmermann Ant.	" 1859.
Paneš Josef	" 1865.	Zimmermann Frant.	" 1856.
Paneš Josef	" 1860.	Zimmermann Josef	" 1862.
Paneš František	" 1853.	Zůna František	" 1856.
Pastýřík Josef	" 1861.	Zůna Jan	" 1864.
Pecháček Hugo	" 1876.	Zvettler Antonin	" 1870.
Pfaff Hermann	" 1864.	Zvettler Josef	" 1867.
Pick Gustav	" 1875.		

Od r. 1850. až do r. 1876. byly o celoročních zkouškách následující žákyně veřejně vyznamenány :

Berkova Anna	r. 1860.	Biedermanova Hedv.	r. 1859.
Berkova Františka	" 1864.	Blažkova Marie	" 1870.

Blochova Anna	r. 1869.	Hanslíkova Albína	r. 1865.
Böhmrova Anna	" 1873.	Havlíčková Josefa	" 1856.
Brožíkova Anna	" 1869.	Holečková Rosalie	" 1859.
Bukova Albína	" 1864.	Chvátalova Eugenie	" 1874.
Bukova Anna	" 1864.	Katzova Teresie	" 1862.
Bukova Julie	" 1868.	Knížova Kateřina	" 1855.
Bukova Marie	" 1867.	Knížova Terezie	" 1865.
Bukova Rosalie	" 1861.	Köcherova Luisa	" 1870.
Čapkova Alžběta	" 1876.	Kruchynova Berta	" 1867.
Čapkova Anna	" 1872.	Kruchynova Frant.	" 1861.
Čapkova Klementina	" 1870.	Kruchynova Kateř.	" 1860.
Čapkova Rudolfina	" 1876.	Krušinova Augustina	" 1873.
Čejkova Anna	" 1871.	Krušinova Vilemina	" 1870.
Čejkova Bedřiška	" 1868.	Ládova Anna	" 1856.
Čejkova Bohumila	" 1864.	Ládova Terezie	" 1861.
Čejkova Marie	" 1873.	Laubova Josefa	" 1862.
Čechova Barbora	" 1870.	Ledererova Josefa	" 1862.
Čermáková Marie	" 1875.	Ledererova Žofie	" 1860.
Česalova Božena	" 1875.	Lenšková Anna	" 1857.
Česalova Karolina	" 1862.	Lövy Pavlína	" 1861.
Česalova Rosalie	" 1856.	Mackova Marie	" 1864.
Dufková Františka	" 1857.	Machanová Antonie	" 1867.
Dvořáková Gabriela	" 1851.	Meldušková Barbora	" 1867.
Dvořáková Vilemina	" 1856.	Minářikova Frant.	" 1862.
Emigova Barbora	" 1865.	Minářikova Marie	" 1871.
Englova Marie	" 1856.	Nápravníková Barb.	" 1867.
Fantova Hermína	" 1876.	Ostrydtova Aloisie	" 1854.
Fiedlerova Marie	" 1861.	Ostrydtova Anna	" 1856.
Getreuerova Terezie	" 1867.	Payerova Anna	" 1856.
Gruntova Albína	" 1859.	Payerova Hedvika	" 1856.
Gruntova Anna	" 1855.	Payerova Monika	" 1852.
Jedličková Františka	" 1854.	Panešova Marie	" 1867.
Jirkuvova Ema	" 1868.	Pouvova Anastasie	" 1860.
Jirsova Josefa	" 1860.	Püschlova Anna	" 1876.
Jirsova Karolina	" 1856.	Radonova Teresie	" 1869.
Jiršova Berta	" 1874.	Richlingova Berta	" 1872.
Juránková Julie	" 1858.	Richlingova Marie	" 1870.
Juránková Kateřina	" 1854.	Rulfova Anna	" 1875.
Juránková Marie	" 1860.	Seidlova Marie	" 1863.

Svítkova Anna	r. 1874.	Veisbergrova Jindř.	r. 1868.
Svobodova Jindřiška	" 1870.	Veisbergrova Ernest.	" 1861.
Šlossrova Anna	" 1866.	Veisbergrova Rosa	" 1865.
Štastná Anna	" 1863.	Veselá Otilie	" 1857.
Šteinerova Anna	" 1864.	Viravská Alžběta	" 1870.
Švábova Zdenka	" 1865.	Viravská Anna	" 1869.
Subrtova Marie	" 1873.	Viltova Flora	" 1865.
Trnovcova Josefa	" 1851.	Viltova Pavlína	" 1860.
Ulbrichova Aloisie	" 1859.	Vysoká Marie	" 1873.
Ulbrichova Alžběta	" 1857.	Vünschova Marie	" 1860.
Ulbrichova Antonina	" 1856.	Vrabčíkova Marie	" 1862.
Ulbrichova Františka	" 1863.	Zemanova Anna	" 1865.
Ulbrichova Julie	" 1854.	Zemanova Marie	" 1859.
Ulbrichova Marie	" 1853.	Zůnova Anežka	" 1873.
Vaškova Anna	" 1853.	Zůnova Marie	" 1862.
Vaškova Žofie	" 1856.	Zimmermannova M.	" 1866.
Vánšova Anna	" 1874.		

Od r. 1860. až do r. 1876. bylo dle katalogů ze zdejší školy 56 žáků na vyšších učilištích.

Škola má dvě nadace, a sice:

1. Nadaci Hůtovskou s jistinou 104 zl. 82 $\frac{1}{2}$ kr.

2. " Karlovskou " 100 " —

S vyplývajícími úroky bývají chudí žáci školy libochovické o štědrém dnu poděleni.

Škola má svou knihovnu r. 1846. p. P. Karlem Zimou, t. č. kaplanem libochovickým, zařízenou. Roku 1876. čítala 546 spisů v 497 dílech.

Zvláštní dobrodinci zdejší školy jsou:

1. Její jasnost kněžna Gabriela z Dietrichsteinů.

2. Slavná občanská záložna v Libochovicích.

3. Důstojný p. děkan P. K. Kerka v Libochovicích.

4. Pan Antonín Prant, lékárník v Libochovicích.

Patronem školy až do roku 1864. bylo město; od roku 1864. až 1870. školní výbor, skládající se z předsedy, místopředsedy a 5 členů, z nichž dva z přiškolených obcí; od r. 1870. místní školní rada, skládající se z předsedy, školdozorce, zástupce církve, zástupce školy a třech členů, z nichž jsou 2 z přiškolených obcí.

Posloupnost předsedů bývalého školního výboru a místní školní rady jest následující:

Pan František Leník od r. 1864. až do r. 1867. co zvolený, a od r. 1867. až do r. 1870. co nezvolený předseda školního výboru. Poněvadž proti zavedení nového zákona školního z r. 1869. město trpný odpor kladlo, nevykonala se žádná volba do místní školní rady, až teprve r. 1872., a tu zvolen za předsedu p. Daniel Mayer. Na základě změněného zákona školního ze dne 20. dubna 1873. nastoupil místo předsedy měšťanosta p. Matěj Berka, a při volbě městského výboru dne 16. února 1874. měšťanosta p. Alois Vacek.

Místní školní rada skládala se r. 1876. z následujících pánů:

Alois Vacek, předseda. Jan Blass, školdozorce. Důstoj. P. Karel Kerka, zástupce církve. Josef Čapek, zástupce školy. Prokop Čejka, Jan Vysoký, Jos. Prošek, členové.

Členové místní školní rady volí se na čas 3 roků.

Místní školní rada podřízena jest c. k. okresní školní radě v Roudnici. Okresní školní rada skládá se z předsedy, c. k. okresního školdozorce, dvou zástupců školy, jednoho zástupce církve a šesti zástupců okresu.

Všech škol v školním okrese roudnickém r. 1876. bylo 43 českých a 4 německé, a mezi těmi jsou:

1. Jednotřídní: Beřkovice, Bohušovice, Brník, Budyně (německá), Černoves, Dolánky, Chotěšov, Chrástany, Keblice, Kleneč, Kopisty, Kostomlaty, Košnice, Kresín, Libochovice (německá), Lkán, Pisty, Podčáply Dolní, Podčáply Horní, Račice, Radovesice, Rovné, Ředhošť, Slatina, Třebivlice (německá), Žabovřesky.

2. Dvoutřídní: Bechlín, Brozany, Doksany, Ječovice, Klapé, Libotěnice, Lounky, Nížebohy, Solany, Straškov, Třebivlice, Roudnice (německá).

3. Třítřídní: Černoušek, Charvátce, Račiněves.

4. Čtyřtřídní: Budyně, Libochovice.

5. Šestitřídní: Roudnice (dívčí škola).

6. Osmitřídní: Roudnice.

V Roudnici jest též škola řemesluická a škola mateřská.

Roudnická německá škola jest školou veřejnou, a ostatní školy německé jsou pouze privátní.

Na základě změněného zákona školního ze dne 24. dubna 1873. zasedali v okresní školní radě následující pánové:

Josef Freyburk, předseda. František Čížek, okres. školdozorce pro české školy. Robert Klučák, okresní školdozorce pro německé školy. Jos. Čapek, Vít Šveizer, zástupcové školy. Důst. P. Jan Pavla, zástupce církve. Jan Jindřich, Frant. Zeman, Hynek Tymich, Jos. Basař, Václav Kočí, Pavel Vyšata, zástupcové okresů.

Po přesídlení p. Jos. Freyburka, co místodržitelského rady do Jičína r. 1874., nastoupil co předseda p. Hugo Netttal, a po jeho odstoupení r. 1876., p. Jan Hájek. Na základě výše uvedeného zákona z r. 1873. vystoupil co okresní školdozorce p. František Čížek r. 1875. a na místo jeho jmenován p. Václav Faltys, profesor na vyšší reálné škole v Praze. Odstoupení jeho, co vůbec osvědčené a uznané síly, želela nejen c. k. okresní školní rada, alebrž i veškeré učitelstvo; pročez na důkaz úcty a vážnosti podány jsou mu se všech stran adresy díků.

Na místo p. Roberta Klučáka, který již r. 1873. hodnosti školdozorské dobrovolně se byl vzdal, jmenován za stálého školdozorce p. Antonin Knopp r. 1874.

R. 1875. odstoupili Josef Čapek a Vít Šveizer, a místa jejich zaujali pp. Frant. Špaček a Karel Stárek. Okresní školní rada zasedá pravidelně každého měsíce, a vyřizuje všechny záležitosti škol a učitelů se týkající.

Členové c. k. okresní školní rady volí se na čas 6 roků.

Okresní školní rada podřízena jest přímo c. k. zemské školní radě, jejíž hlavou jest náměstek Jeho Veličenstva císaře Pána, totiž c. k. místodržitel v Praze.

Zemská školní rada podřízena jest ministerstvu ve Vídni.

Až do r. 1869. měly školy pod svým dohledem bisk. konsistoře, jimž k ruce pracovali střídničtí č. vikáři, jenž měli název školdozorcové. Posledním školdozorcem v střídničtí libochovickém byl veld. p. P. Michael Fereš, čestný kanovník a děkan v Třebenici, až do r. 1869.; a při jeho odstoupení podalo mu veškeré učitelstvo za jeho dvacetileté zásluhy o školy a učitelstvo skvostnou adresu díků.

Školy bývalého střídničtí libochovického byli následující:

Bečov, Brozany, Čížkovice, Dlažkovice, Evaň, Hnojnice, Chotěšov, Chotiměř, Chožov, Keblice, Klapé, Koštice, Kolozruky, Kozly, Křesín, Křtěno, Libčeves, Libochovice, Lkáň, Lukavec, Lužice, Medvědice, Merunice, Milešov, Obora, Orasice, Radovesice, Skalice, Slatina, Solany, Sutomy, Světec, Šfřejoyice, Třebenice, Třebivlice, Velemín a Želkovice.

Posloupnost učitelů, kteří na škole libochovické účinkovali, dle starých spisů a farních matrik jest následující:

1. Jiří Smolhořečovský od r. 1671. Týž byl též primátorem města.

2. Jiří Šváb od r. 1678. Týž byl též městským syndikem.

3. Jakub Šoukal od r. 1681.

4. Kašpar Navrátil, zemřel r. 1707.

5. Jan Gerlach, zemřel r. 1714.

6. Petr Tvrzník, učitelem od r. 1720. Zemřel na kámen, který po smrti jeho vyřezán, 5¹/₂ lotů vážil. Památné jest usnešení městského magistrátu v jednacím protokolu z r. 1720. zaznamenaného, jenž zní: Strany služby kantorské Petra Tvrzníka, poněvadž on jinou službu kantorskou vyhledával, a tudy magistrátu stoličku vystavil, pročez jest usnešeno, aby na ten čas ne on slavnému magistrátu, ale magistrát jemu výpověď služby činil, kdež také podle toho pokračováno, a jemu vespolek výpověď dána byla.

7. Václav Kožíšek od r. 1740. Týž byl též městským radním a písařem, zemřel r. 1758. V matrice

stojí připsáno v řeči latinské: „Ať odpočívá v pokoji, muž vši chvály nejhodnější.“

8. Daniel Zvěřina od r. 1758. Týž byl též městským syndikem.

9. Jan Zvěřina od r. 1773.

10. Josef Just od r. 1795. Týž byl výborným hudebníkem a hudebním skladatelem, jehož některé hudební skladby kostelní až posud se provozují. (Dne 9. listopadu 1800. spadl v bytu jeho ve školní budově, tam kde nyní první třída jest, strop, a zabil mu synáčka v kolébce 24 dní starého.)

11. Jan Janda od r. 1814.

12. Antonín Lanc, učitelem prozatímním od r. 1823.

13. Václav Pecháček, učitelem od r. 1826. R. 1844. byl vyznamenán titulem „vzorního učitele“; zemřel r. 1858. dne 26. září, a žáci jeho z vděčnosti postavili mu r. 1872. pomník z červeného mramoru. Hlavní zásluhu o tento pomník vydobyl si p. Rudolf Kníže, mistr truhlářský v Libochovicích.

14. Josef Čapek, učitelem od r. 1859. R. 1870. přešla škola na půdu nového zákona školního, a tu stal se jmenovaný učitel řídícím učitelem. Druhým učitelem stal se p. Jiří Franěk r. 1873. a třetím učitelem p. Karel Šťastný r. 1874.

Tu sluší připomenouti, že české školství před bitvou na Bílé Hoře na vysokém stupni stálo; neboť lid znal tehdaž cenu literního umění, miloval svůj jazyk, a náboženství bylo mu přední záležitostí. Avšak po třicetileté válce, v níž i bělohorská zahrnuta jest, nastala osudná skleslost národního vědomí. Školy nebyly, české knihy se pálily, a lid nátlakem němčiny zhloupěl tak, že za svou národnost i za svou řeč se styděl. A poněvadž jazyk český tak těžkou ránu utrpěl, hynulo u lidu náboženství, umrtvovalo se svědomí, a vzájemná láska zmizela téměř docela. Zavedením normálních škol za času císařovny Marie Terezie začala ovšem národnost tu a tam bloukati, a o zachování drahého klenotu, totiž jazyka českého, zasazovalo se několik slavných mužů, jmenovitě Čelakovský, Dobrovský, Jablonský,

Jungmann, Hanka, Holý, Hněvkovský, Hnojek, Hýbl, Chmela, Chmelenský, Kamaryt, Kinský (hrabě), Klácel, Klicpera, Kollar, Koubek, Kramerius, Langr, Marek, Nejedlý, Palacký, Pelcel, Presl, Puchmír, Purkyně, Rautenkrauc, Sychra, Smetana, Svoboda, Šafařík, Šnajdr, Tyl, Vaněk, Vinařický, Vocel, Ziegler a j. Avšak rokem 1848. pukla teprvé ona tvrdá kůra, která po dvě století národ náš svírala. Národ vši silou domáhá se nyní práv po otcích svých zděděných, a svým obrovským pokrokem staví se v řadu národů pokročilých a vzdělaných. Národ jasně pochopil, že dobré školy jsou základem a pramenem všeho blahobytu; a pročež podporuje školství ze vši síly až na některé malé výminky. Školní budovy povstávají z hrobu národní temnosti, podobajíce se tu a tam palácům vědy a umění, a reprezentují chvalně národní probudilost; pomůcky vyučovací denně se rozmnožují, dobrých vzdělávacích knih přibývá, a učitelstvo k svému povolání důstojně se připravuje, o čez nynějšího času hlavní zásluhu vydobyli si na slovo vzatí mužové Amerling, Bačkora, Daeš, Lepař, Řezáč, Škoda, Šrůtek, Štastný, Tesař, Wenzig a j. — I pročež jest přáti, aby i zdejší občanstvo za příkladem četných obcí naší milé vlasti postavilo si zbudováním školy důstojný pomník svého národního smýšlení a své národní probudilosti, při němž by ještě pravníci s díkem se pozastavovali a žehnali věčné památce jeho.

Israelité měli zde od roku 1827. až do roku 1874. svou pokoutní školu německou, byli však povinni až do zavedení nového zákona školního po dva půl dny týhodně dítek svých do veřejné školy odesílati. Poněvadž zavedením nového zákona školního pokoutní školy více místa nemají, a israelité uznávajíce toho potřebu, by mládež jejich ve svém jazyku se vychovávala a vzdělávala, zadali k vyšším místům žádost za povolení ku zařízení si veřejné privátní školy německé, jehož se jim výnosem ze dne 18. dubna r. 1875. pod č. 4420 také dostalo. — Všech ke škole schopných žáků bylo r. 1876. celkem

36. Hlavní zásluhu o zavedení této privátní školy získal si p. Jakub Neuschul, t. č. představený israelské obce, který přes všechna příkoří v cestu mu kladená svou vytrvalostí započatou věc předce jen ku žádoucímu konci přivedl.

Israelská škola jest v domě čís. XXVII. r. 1872. nákladem 1000 zl. opravena a dobře zařízena, o čej hlavní zásluhu získal si p. Albert Sohr, t. č. představený israelské obce.

Při této škole až do r. 1876. účinkovali následující zkoušení a nezkoušení učitelové: Jeiteles, Velsch, Steinschneider, Raab, Adler, Schulz, Hansel, Henné, Veisskopf, Grün, Freund, Bandler, Glaser, Thorsch, Fischel, Stöckler, Taussig, Abeles, Krajský, Altschul, Eduard, Veiss a Simon Gottlieb.

2. *Městský špitální fond*

obnášel roku 1876. 9499 zl. 83½ kr.
Z úroků této jistiny bývají chudí v městě jistou částkou poděleni. Správu vede městské představenstvo. R. 1761. náleželo špitálnímu fondu 45 korců 3 větele a 2 čtvrtce čili 13½ hektarů pozemků, které však veřejnou dražbou zaprodány byly.

3. *Místní chudinský fond*

obnášel roku 1876. 1868 zl. 95 kr.
Do tohoto fondu plynou mimo jiné též příspěvky, jichž mnozí občané týhodně pro chudé skládají. Vysokorodá p. hraběnka Teresie z Herbersteinů přispívá měsíčně 10 zl. Z úroků jistiny a z týhodních příspěvků bývají chudí jistou částkou poděleni. Správu vede městské představenstvo.

Poznámka. Jest přáti, aby ve městě utvořil se „ústav chudých,“ do něhož poměrně přispívati, bylo by povinností každého obyvatele v městě. Tím sešla by se větší částka peněz, než jak se to posud stává a zasloužili chudí mohly by pak značnější podporou poděleni býti.

4. *Panský špitál,*

r. 1700. knížetem Leopoldem z Dietrichsteinů zařízený, v němž 15 chudých z bývalého panství libochovického

mají byt, palivo a světlo zdarma, a na penězích po 10½ kr. denně. Správu vede hraběcí úřad hospodářský v Libochovicích.

5. *Spolek střelců s plítkou* (Bolzenschützen-Gesellschaft), jenž měl za účel z vybraných peněz zakoupiti si společně státní losy. Spolek sestával z 20 osob. Zakoupené losy byly: Jedna pětina státního losu z r. 1860. v ceně 100 zl. a los Valdštýnský v ceně 20 zl. Losu z r. 1860. dostalo se nejmenší výhry, kteráž mezi podílníky dne 8. února r. 1873. rozdělena byla. Los Valdštýnský s čís. 13358 chová spolek posud, odevzdav jej do opatrování p. Ed. Leníkovi, c. k. poštmistru v Libochovicích.

6. *Občanská záložna,*

r. 1862. důstojným knězem p. P. Josefem Ehlem, t. č. kaplanem v Libochovicích, založena, a téhož ještě roku dne 24. října pod čís. 52485 schválena a potvrzena. Sestává z údů čestných a činných, a stojí pod protektorátem vysokorodé pí. hraběnky Teresie z Herbersteinů. Správu vede výbor sestávající z předsedy, místopředsedy, pokladníka, účetního a 12 členů. Účelem záložny jest, zjednávati úďům peněžní prostředky ve prospěch jejich živností a domácností a nabádati k spořivosti. R. 1874. dne 26. června přešla záložna s vyšším povolením pod č. 3514. na půdu nového záloženského zákona s obmezeným ručením. Záložna má svou vlastní budovu pod čís. 11 r. 1876. dne 26. června za 8211 zl. koupenou.

Dle účetního výkazu koncem r. 1876. byl oběh peněz 910.967 zl. 58 kr., v čemž obsaženo jest vlastní jmění záložny v částce 1650 zl. 18 kr.

Po celý čas svého trvání měla záložna škody celkem 1558 zl. 26 kr., čehož hlavní vinu nese pád akc. papírny v Plzni.

R. 1876. bylo všech k volbě oprávněných úďů 196. a r. 1877. 611.

Posloupnost předsedů záložny jest následující:

1. Důst. p. P. Antonin Hnojek, děkan libochovický, od r. 1862.

2. P. Karel Vilt, doktor lékařství, od r. 1863.

3. P. Matěj Berka, měšťanosta libochovický, od roku 1864.

4. P. František Holeček, měšťan, od r. 1871. až posud.

Čestného údství záložny obdrželi následující pánové :

1. František Šimáček v Praze, co původce založen v Čechách a na Moravě, r. 1862.

2. Eduard Seidel, panský návladní, co právní zástupce záložny libochovické, r. 1862.

3. Důst. P. Josef Ehl, farář v Terezíně, co zakladatel záložny libochovické, r. 1867.

Při zavedení záložny nazývali někteří nepřátele všeho pokroku záložnu krejcarovým spolkem a všeliké jiné příkoří jí činili; avšak vzdor jejich nepřízni záložna pod vedením horlivého a neunaveného zakladatele P. Josefa Ehla, zkvétala utěšeně a působila zdárně ku všeobecnému blahobytu, a za nedlouho stala se zlatým zdrojem i těm, jenž by ji hned v zárodku byli tak rádi udusili. Záložna jest zajisté jeden z nejvýbornějších podniků národních, čelící proti vyssávání lidu od pijavic a úpírů lichvářských; a pročež zasluhuje vším právem, by si jí občané co drahého klenotu vážili a k její rozkvětu vsí silou napomáhali.

R. 1876. sestával výbor záložny z následujících páau: František Holeček, předseda. Václav Krušina, místopředseda. Alois Vacek, pokladník. Ferdinand Blass, účetní. Dr. Tomáš van Tongel, Antonin Müller, Josef Česal st., František Zeman, Josef Novák, Karel Čech, Vojtěch Buk, Eduard Leník, Daniel Mayer, Jan Blahout, Václav Zeman, členové výboru.

7. Hospodářský odbor,

r. 1862. p. Josefem Krejčím, t. č. okresním přednostou v Libochovicích, v život uveden. Odbor sestával původně z 121 údů, vzrostl až na 183 údů, až posléz po vyjití nového spolkového zákona r. 1867. z nedostatku

příznivců úplně zanikl. Odbor náležel k hospodářskému spolku pro kraj litoměřický.

Prvním předsedou odboru byl výše jmenovaný p. Josef Krejčí až do r. 1864., pak důstojný p. P. Josef Ehl až do r. 1867., a po něm p. Alois Vacek, měšťan a t. č. místopředseda okresního zastupitelstva libochovického.

Jest v skutku k přání, aby tento veledůležitý spolek opět v život se probudil a stal se jistou rukověť pilnému rolnictvu, od něhož hlavně všechen blahobyt v zemi pŕv od svŕj bŕe.

8. *Zpŕvŕckŕ spolek,*

r. 1863. místnŕm uĕitelem Josefem Ćapkem v ŕivot uveden, a tŕhoŕ jeŕtŕ roku dne 25. listopadu pod ĕŕs. 68532 schvŕlen a potvrzen. Sklŕdŕ se z ĕestnŕch, pŕispŕvujŕcŕch a ĕinnŕch ŕdŕ. Sprŕvu vede vŕbor sestŕvajŕcŕ z pŕedsedy, řiditele, ŕĕetnŕho a 5 ĕlenŕ. ŕĕelem zpŕvŕckŕho spolku jest, podporovati zpŕv kostelnŕ i nŕrodnŕ.

Protektor spolku: MDr. p. Karel Vilt.

Posloupnost pŕedsedŕ zpŕvŕckŕho spolku jest nŕsledujŕcŕ: P. P. Josef Ehl, od r. 1863. P. Jan Vrabĕík, od r. 1864. P. Dr. Tomŕš van Tongel, od r. 1872.

Posloupnost řiditelŕ jest: 1. Josef Ćapek od roku 1863. 2. Josef Hamŕĕek od r. 1864. 3. Petr Sojka od r. 1872.

Spolek po ĕas svŕ ĕinnosti provedl nŕkolik zdařilŕch zŕbav, a vŕnos vŕnoval vŕdy k dobroĕinnŕm ŕĕelŕm; avŕsak od r. 1873. upadl v spŕnek spravedlivŕch, probuzenŕ svŕho oĕĕkŕvaje.

9. *Hospodŕřskŕ zŕloŕna,*

r. 1865. na zŕkladŕ zŕkona z r. 1864. v ŕivot uvedena. Zŕkladnŕ kapitŕl obnŕšel r. 1876. 19.735 zl. 50¹/₂ kr.

Sprŕvu vede okresnŕ zastupitelstvo. ŕĕetnŕ: Pan Vŕclav Mŕller.

10. *Městská nemocnice,*

r. 1866. pro 4 nemocné zařízena. Vyržuje a spravuje ji město prostřednictvím městského představenstva.

11. *Ochotnické divadlo,*

r. 1868. přičiněním Valdemara Martina, t. č. assistenta v cukrovaru, zde v život uvedeno.

R. 1873. dne 20. srpna darovala občanská záložna zdejší ochotníkům 100 zl. na zakoupení si potřebných věcí. R. 1874. sestoupil se na novo výbor divadelní, avšak stanovy až posud k schválení předloženy nebyly.

12. *Spolek „Blahobyt“,*

r. 1869. dne 1. ledna p. Václavem Šejnohou, lékárníkem v Libochovicích, v život uveden, a ještě t. r. dne 17. ledna pod č. 66583, povolen a potvrzen.

Potravní spolek „Blahobyt“ nemohl se pro velmi slabé účastenství občanstva opravdové důvěry dodčlati, a to tím méně, an podílníci žádné podpory neposkytovali a oposice o jeho zničení vsí mocí se zasazovala; pročež skončil „Blahobyt“ svůj život ještě toho roku, totiž dne 31. prosince. Vtipkáři nazývali spolek „Blahobyt“ „Budebit.“

13. *Komitét pro vystavění pomníku Purkyňovi v Libochovicích,*

r. 1869. dne 10. srpna působením místního učitele, Jos. Čapka a městského radního, p. Jana Vrabčíka, sestaveno a ještě téhož roku dne 2. listopadu pod čís. 48652 potvrzeno.

Komitét sestával z následujících pánů: Matěje Berky, předsedy, Josefa Čapka, jednatele, Jana Vrabčíka, Jana Antonyho, Aloise Vacka, Josefa Česala st., Mdra. Karla Vilita, Václava Šejnohy a Františka Leníka, členů komitétu.

Komitét usnesl se, postaviti v městě dům Purkyňův, v němž by vlastenecké spolky, zejména měšťanská

beseda, zpěvácký spolek, divadlo, všeobecná knihovna a t. p. důstojně umístěny byly.

Provolání, jež ve veřejných listech uveřejněno, a všem národním korporacím zasláno bylo, zní následovně :
„Purkyně mrtev !

Smutná zvěst tato rozlétla se co blesk do všech končin světa, a vyvolala bolnou soustrast v národě našem, neboť Purkyně byl muž v nejkrásnějším slova smyslu, člověk ducha přebohatého a srdce šlechtného, tak že vším právem stojí v řadě prvních synů vlasti. Purkyně stojí co velikán na národa roli dědičné, neboť snaha jeho šla nejvšse, a výsledek prací jeho byl nejskvělejší a nejslavnější; ano Purkyně jest chloubou národa, on žije a žítí bude věčně v jeho paměti, vděčnosti a lásce. Aby však národ dokázal, že výtečných a o vlast zasloužilých mužů nejen slovem, ale i skutkem vážit si dovede, sestoupil se komitét, jež obralo si za úlohu, postaviti veleučenci Purkyňovi v jeho rodišti v městě Libochovicích důstojný pomník, který by i pozdějším věkům hlásal velikost, slávu a nevšední zásluhy jeho. Pročež vznáší jmenovaný komitét snažnou prosbu na celý národ a jmenovitě ku všem národním spolkům, aby k uskutečnění tohoto šlechtného úmyslu všeobecné sbírky se zařídily, a sebrané peníze buď do redakcí veřejných listů, aneb k rukou městského představenstva do Libochovic se zasílaly. Každý příjem ohlásí se v listech veřejných. Dejž Bůh tomuto vznešenému a důstojnému podniku svého zdaru !

V Libochovicích dne 16. prosince 1839.

Komitét.“

Ctěná tiskárna p. dra. Eduarda Grégra otiskla tohoto svolání 1500 kusů zdarma, za kterýžto dar výbor děkovací dopis zaslal; poněvadž však těch 1500 kusů svolání nepostačilo, dalo se ještě 1000 kusů v Roudnici tisknouti.

R. 1869. dne 31. srpna darovala městská obec na pomník Purkyňův 100 zlatých.

Ctitelé Purkyňovi v Praze utvořili též komitét ku postavení pomníku Purkyňova v Praze; že však vysoké

místodržitelství pražskému komitétu svolení svého ku všeobecným sbírkám odepřelo, jelikož takové již libochovickému komitétu udělilo, spojili se oba dva komitétý pražský a libochovický v jeden spolek, a uzavřeli mezi sebou následující úmluvu :

Účelem spojených komitétů jest, oslaviti památku Purkyňovu v Libochovicích a v Praze a sice :

1. V Libochovicích, co rodišti Purkyňovu, vystavením národní budovy, v níž by vlastenecké spolky, zejména beseda měšťanská, zpěvácký spolek a t. p. a mimo to knihovna všeobecná a divadlo důstojně umístěny býti mohly.

2. V Praze postavením velkého pomníku (sochy). Pro národní důležitost má budova v Libochovicích dříve postavena býti.

3. Vytknutá budova v Libochovicích má zůstatí věnována pouze spolkům a účelům výše uvedeným na vždy. A kdyby se stalo, čehož bohdá nebude, že by v Libochovicích žádných českých národních spolků nestávalo, případne budova tato v majetek „Svatoboru“ v Praze.

4. Hlavní komitét jest sídlem v Praze, a vedlejší odbor v Libochovicích.

5. Příspěvky, které se sešly a budoucně ještě se sejdou, odevzdají se pod správu hlavního komitétu, kterýž vůbec veškeré příjmy a vydání, týkající se národní budovy v Libochovicích, spravovati a vykazovati bude.

6. Národní budova tato zůstane ve správě komitétu tak dlouho, pokud k vytknutým účelům úplně upravena nebude. Komitét učiní pak se strany odevzdání jmenovaného domu k jeho ochraně a udržování s obcí libochovickou zvláštní úmluvu.

7. Důchody z budovy plynoucí budou sloužiti především k umořování dluhů, když by na ní spočívatí měly a mimo to co příspěvek na vystavění důstojného pomníku Purkyňova v Praze.

S těmito tuto vytknutými podmínkami, jež nám podepsaným vyslaní plnomocníci pražského komitétu

pro vystavění pomníku Purkyňova v Praze, pp. profesoři Jan Krejčí a Jiří Pecold přednesli, jsme úplně spokojeni, což podpisy svými potvrzujeme.

V Libochovicích, dne 1. dubna 1870.

Plnomocníci prozatímného pražského komitétu: Prof. Jan Krejčí m. p., prof. Jiří Pecold m. p.

Matěj Berka m. p., předseda. Josef Čapek m. p., jednatel. Vacek, Šejnoha, Dr. Vilt, J. Antony, J. Česal, F. Leník, členové.

Následkem spojení se uvedených dvou komitétů vzdal se spisovatel tohoto místopisu hodnosti své co jednatel, poněvadž se toto spojení za jeho zády stalo, a on s tímto spojením nesouhlasil, ač úmluvu podepsal. Jednatelství převzal pak p. Jan Antony, t. č. berní kontrolor zde.

Bohužel, že od těch dob, co pražský komitét v záležitost postavení pomníku Purkyňova v Libochovicích se uvázal, žádných dalších kroků více nečinil, a libochovickému komitétu na jeho snažné a důtklivé dopisy ani odpovědi nedal.

R. 1872. dne 24. prosince zvěstoval časopis „Národní listy“ čís. 335, že „Umělecká Beseda“ v Praze odevzdala peníze k vystavění pomníku Purkyňova sebrané v obnosu 996 zl. 50 kr. pražskému spolku „Svatobor“ zvanému.

Za příčinou zemřelých členů komitétu libochovického, a sice pp. Mdra. Karla Vilita, Jana Vrabčíka a Františka Leníka, odhývala se r. 1874. dne 27. srpna doplňovací volba, při níž následující pánové zvoleni byli :

Eduard Leník, c. k. poštministr, Ferdinand Blass, účetní záložny, a Josef Česal ml., městský tajemník.

Za odstupujícího jednatele p. Jana Antonyho, který se stal c. k. berním ve Zbívě, převzal jednatelství opět spisovatel tohoto místopisu.

R. 1876. dne 23. listopadu rozšířen jest komitét pro vystavění důstoj. pomníku Purkyňova v Libochovicích o 7 členů za příčinou zadání žádosti k vyššímu místu, by vedlejší komitét libochovický opět samostatným se stal, an hlavní komitét v Praze po čas svého trvání

ve prospěch pomníku Purkyňova zcela žádných kroků neučinil. Pánové, kteří novými členy komitétu se stali, jsou: Vysokorodý p. hrabě Josef z Herbersteinů; důst. p. P. Karel Kerka, děkan; p. Fr. Karel Pecháček, c. k. berní kontrolor; p. Jindřich Šmádl, c. k. listovní; p. Antonin Prant, lékárník; p. Antonin Brabec, disponent hraběcího cukrovaru; p. Karel Šťastný, městský účetní.

R. 1877. dne 17. září čís. 41585 vzalo vys. c. k. místodržitelství pražskému komitétu udělené povolení ze dne 1. července 1870. pod č. 30280 zpět, a zároveň jmenovalo vedlejší odbor libochovický samostatným komitétem, by za účelem vystavení pomníku Purkyňova v Libochovicích veřejné sbírky podniknouti mohl. Tak tedy nabyt komitét libochovický opět své samostatnosti, již se byl r. 1870. tak lehkovázně vzdal ku škodě věci samé.

Sbírky, jenž k účeli postavení pomníku Purkyňovi v Libochovicích k rukou městské rady r. 1870. zaslány byly, uloženy jsou ve zdejší občanské záložně, a obnášely koncem r. 1877. i s úroky celkem 2965 zl. 10 kr.

14. *Spolek vojenských vysloužilců,*

r. 1870. v život uveden a téhož ještě roku dne 15. listopadu pod č. 49644 schválen a potvrzen. Spolek skládá se z údu čestných a činných, a stojí pod protektorátem vysokorodého p. hraběte Josefa z Herbersteinů. Správu vede výbor, sestávající z předsedy, místopředsedy, jednatele, pokladníka, kontrolora a 6 členů. Účelem spolku jest, podporovati chudé údy v nemoci, a opatřiti jednotlivým údům slušný pohřeb. Spolek udržuje se z vlastních měsíčních vkladů, pak z podpor čestných údu a dobrodinců spolku. Vysokorodá p. hraběnka Teresie z Herbersteinů uvolila se připsím ze dne 29. července r. 1874. pod č. 217 dvěma sudy piva ročně spolku přispívati.

Nejvyšším rozhodnutím ze dne 8. srpna 1871. č. 17247 má spolek právo, říšského orla i českého lva ve svém praporu užívati a upotřebiti bubnu i rohu při

slavnostech. Spolek má svou hudbu, sestávající z 15 osob. Kapelníkem jest p. Karel Vaněk.

Na zjednání si spolkového praporu obdržel spolek dne 4. prosince r. 1872. od Jeho Veličenstva, císaře pána, Františka Josefa, darem 50 zl.

Občanská záložna zdejší darovala spolku k témuž účelu r. 1873. dne 20. srpna 100 zl.

R. 1874. měl spolek následující jmění:

Prapor v ceně 200 zl., bubny a ostatní hudební věci 71 zl., stejnokroj hudebníků 223 zl., pochodně 26 zl. Koncem roku 1877. měl spolek v záložně uloženou hotovost v obnosu 1012 zl. 40 kr. a ve své pokladně 11 zl. 20 kr.

Spolek dává každoročně dvě mše sv. sloužiti, a sice jednu na den sv. Václava, den to svého založení, a druhou na den sv. Josefa za zemřelé údy své.

Koncem r. 1876. bylo všech údů 96.

Posloupnost předsedů spolku jest:

P. Antonin Stelcich od r. 1870., p. Antonin Müller od r. 1873. až posud.

Při poslední volbě výboru, r. 1876. dne 5. března konané, byli následující pánové zvoleni:

Antonin Müller předsedou, Jan Šneiberg místopředsedou, Josef Zeman pokladníkem, Jan Pšenička kontrolorem, Karel Čech jednatelem, Antonin Nedbal, Josef Svoboda, Antonin Machan, Josef Jesenovský, Tomáš Michal, František Lederhaus, Adolf Kuh, členy výboru.

Na místě vystoupilého p. Jana Pšeničky nastoupil co člen výboru a zároveň co kontrolor p. Josef Hromádka.

O zaražení spolku vojenských vysloužilců zasazoval se p. Prokop Vacek, t. č. městský účetní, již hned r. 1866., a svolal dne 1. listopadu všechny v městě a okolí nacházející se vysloužilce do hostince „U tří lip“, kdež o zaražení spolku se jednalo. Že však tehdy bylo účastenství slabé, a mnozí z přítomných účel spolku pochopiti nechtěli, nebylo žádného výsledku docíleno. R. 1870. zasadili se o tu věc na novo pp. Erazím Racek,

Jan Šneiberg a Josef Zeman, a tu konečně se podařilo, spolek v život uvést, který nyní jistě blahodárně působí.

15. *Učitelská jednota „Budeč“,*

r. 1871. v život uvedena a ještě téhož roku dne 5. dubna pod č. 13268 povolena a potvrzena. Skládá se z členů čestných, přispívajících a činných. Správu vede výbor, sestávající z předsedy, jednatele, pokladníka a 5 členů. Účelem jednoty jest: a) vzájemné vzdělávání a podporování se a hájení zájmů školských; b) posuzovati a odporučovati učebné prostředky a spisy pro učitele i pro mládež; c) napomáhati při zřizování školských i obecních knihoven, jakož i školních museí. — Jednota schází se pravidelně každého čtvrtletí, a za svého trvání mnohou chvalitebnou věc již provedla; tak na př. vyslala r. 1871. dne 16. července zvláštního zástupce do Přerova na Moravě k slavnosti Komenského a k druhému sjezdu českomoravského učitelstva; darovala r. 1872. dne 12. května p. Adamu Rosovi, učiteli v Žabovřeskách, při jeho vyznamenání záslužným křížem s korunou, stříbrnou tabatěrku; uspořádala r. 1874. dne 24. září zpěvní a hudební akademii v Libochovicích; pozvala roku 1875. dne 4. července na slovo vzatého pedagoga, p. P. Karla Škodu, k veřejné přednášce z oboru vychovatelství; darovala na pomník Škodův 30 zl. atd.

Při poslední volbě do výboru r. 1877. byli následující pánové zvoleni:

Josef Čapek předsedou, Leopold Doležal jednatelem, Jiří Franěk pokladníkem, František Zázvorka, Jan Ullmann, Karel Höfer, Josef Benda, členy.

Čestným členem jednoty stal se velectěný p. Josef Freyburg, předseda c. k. okresní školní rady, za zásluhy, jichž si o zlepšení školství vůbec a o jednotu zvlášť byl vydobyl r. 1873.

Adresu důvěry obdrželi, p. František Čížek, c. k. školdozorce r. 1872. a p. Hugo Nettval, předseda c. k. okresní školní rady, r. 1875.

R. 1876. bylo všech údů jednoty 29.

16. *Spolek dobrovolných hasičů,*

r. 1873. p. Drem. Rudolfem Fišcerem, t. č. okres. příručím zde, v život uveden, a téhož ještě roku 4. července pod číslem 33397 povolen a potvrzen. Spolek skládá se z čestných, přispívajících a činných údů, a stojí pod protektorátem vysokorodého p. hraběte Josefa z Herbersteinů. Správu vede výbor, sestávající z náčelníka, velitele, pobočníka a 4 nadhasičů. Účelem spolku jest, vypuklý oheň v městě a na hodinu cesty v okolí dle hasičských pravidel hasiti, vedlejší stavení vší silou chrániti, a majetek cizí, jakož i zachraňování lidských životů zvláště na zřeteli míti.

Dne 20. srpna 1873. darovala spolku obč. záložna zdejší na zakoupení potřebného náčiní hasičského 100 zl. a městská obec libochovická k témuž účelu dne 19. listopadu toho roku 300 zl.

Spolek má 3 vlastní stříkačky, své vlastní nářadí hasičské a svou hudbu.

Na udržování spolku přispívají:

1. Městská obec ročně 100 zl. 2. Ústav Phönix 100 zl. 3. Pí. hraběnka Teresie z Herbersteinů připskem ze dne 29. července 1874. čís. 217, ročně 50 zl. 4. Náhrada za noční hlídku ročně 118 zl. 5. Přispívající členové v částce neurčité.

Spolek cvičil od 12. dubna až do 25. července r. 1874. cvičitel, p. Jaroslav Zoul z Prahy, maje platu 60 zl. měsíčně, a dne 26. července t. r. v 6 hodin odpoledne, odbývala se v panském cukrovaru u přítomnosti osvěcené hraběcí rodiny hlavní zkouška. Zkouška sestávala ze 4 oddělení, totiž:

1. Zachraňování cukrovaru.

2. Zachraňování lidu v plachtě po provaze a zachraňování nábytku.

3. Sjíždění se střechy dolů po provaze; a

4. Šplhání po provaze a spouštění se po smyčce dolů.

Zkouška dopadla dosti dobře, a p. cvičiteli vysloven zasloužený dík. Co lezci vyznamenali se páni: Ferdinand Blass, Václav Vrabčík, Karel Vilt, Václav

Fiedler, František John, Karel Sturm, Václav Zeman a Antonin Zázvorka. — Zkoušku oslavil veteránský spolek zdejší, vyrukovav s praporem a hudbou. Co deputace dostavili se hasiči z Budyně a Loun.

Při poslední volbě výboru, dne 23. května r. 1875. konané, byli následující pánové zvoleni:

Alois Vacek náčelníkem, Dr. Rudolf Fišer velitelem, Ferdinand Blass jednatelem, Josef Česal pobočníkem, Josef Rulf, Alois Attl, Karel Sturm, Václav Zeman, nadhasiči.

Po přesídlení p. Dra. Fišera do Karlína u Prahy, zvolen na jeho místo dne 6. července r. 1875. p. Ferd. Blass a za jednatele p. Karel Deyl.

Čestným velitelem spolku stal se p. Dr. Rudolf Fišer r. 1875.

R. 1876. bylo všech údů spolku 56.

17. *Občanská beseda,*

r. 1874. p. P. Václavem Opltem, t. č. kaplanem libochovickým, v život uvedena, a ještě téhož roku dne 15. prosince pod čís. 65946 povolena a potvrzena. Skládá se z údů čestných a činných. Správu vede výbor, sestávající z předsedy, místopředsedy, jednatele, pokladníka, kontrolora a 4 členů. Výbor volí se na jeden rok. Účelem besedy jest společenská zábava a šíření vzdělanosti mezi členy.

Beseda udržuje se z vlastních měsíčních příspěvků
Posloupnost předsedů jest:

P. Alois Vacek, od 15. listopadu až do 31. prosince 1874. P. Antonin Prant, od 1. ledna až do 28. června 1875. P. Jindřich Šmádl, od 1. srpna 1875. až posud.

Besední místnost byla původně v hostinci pana Bedřicha Čejky č. d. 42 až do 15. září 1875., a od tohoto času nachází se v hostinci „U tří lip“ č. d. 64.

Beseda má svůj vlastní za 650 zl. koupený kulečník, své vlastní nářadí a svou knihovnu.

R. 1876. bylo všech k volbě oprávněných údů celkem 106.

Jest vskutku k přání, aby občanská beseda neživořila, alebrž duševně i hmotně se vzmáhala a svého vytknutého účele v hojně míře se dodělala, což se stane, když mužně a neohroženě kráčetí bude po dráze občanských ctností, když dá výhost všem malichernostem, když spojí zábavné s prospěšným a užitečným; a když konečně učiní přístup snadným a každému možným.

Při poslední volbě r. 1877. dne 6. ledna konané, byli následující pánové zvoleni:

Jindřich Šmádl předsedou, Otakar Vinter místopředsedou, V. Vosáhlo jednatelem, J. Bejšovec pokladníkem, Em. Ráček kontrolorem, K. Deyl domácím správcem, Daniel Mayer, Eduard Veis, Josef Tymich, členy.

Po přesídlení p. Otakara Vintra co c. k. soudního příručího do Písku, zvolen na jeho místo pan Josef Policr; a poněvadž p. Vilém Vosáhlo přepisem ze dne 24. září b. r. hodnosti své co jednatel se vzdal, zvolen na jeho místo p. Daniel Mayer.

Nad pořádkem v městě bdí městské představenstvo, skládající se z měšťanosty, 3 radních a 14 výborů, jimž k ruce pracují městský tajemník, početvedoucí a dva úřední vykonavatelé.

Velkostatkář má ve výboru virilní hlas.

Až do r. 1583. na základě starých spisů spravovali městské záležitosti rychtářové, jichž posloupnost jest následující:

1. Jankovic Šťastný od r. 1572.
2. Ondřej Černý " " 1575.
3. Beneš Huspeka " " 1576.
4. Vít Řezník " " 1580.
5. Jan Kohout " " 1581.

Od r. 1583. až do r. 1799. spravovala městské záležitosti představenost, skládající se z primátora, syndika a 11 radních, z nichž jeden každý střídavě jeden měsíc purkmistroval.

Posloupnost primátorů jest následující:

1. Václav Kunatka od r. 1586.
2. Tomáš Rabuský " " 1623.
3. Vít Kunatka " " 1625.

4. Jan Makovec	od r. 1644.
5. Vilém Hess.	" " 1645.
6. Jan Berka	" " 1664.
7. Jan Šváb	" " 1672.
8. Šebastian Kruba	" " 1676.
9. Jiří Smolhořechovský	" " 1682.
10. Václav Pavlis	" " 1684.
11. Šebastian Kruba	" " 1685.
12. Jakub Tayzík	" " 1695.
13. Zachariáš Bělohorský	" " 1700.
14. Jan Delavos	" " 1708.
15. Jiří Hykyš	" " 1717.
16. Václav Tayzík	" " 1725.
17. Daniel Ferdinand Petřík	" " 1739.
18. Václav Stuchlý	" " 1740.
19. Josef Frant. Hess	" " 1765.
20. Daniel Filip Stuchlý	" " 1767.
21. Karel Hampacher	" " 1776.

Za úřadování Karla Hampachera jednalo se o zřízení regulovaného magistrátu, k čemuž pravováreční měšťanstvo odstoupilo užitky pivovaru; poněvadž ale příjem ten nestačil, a hotových peněz nebylo, odprodalo se obecních pozemků r. 1791. ve výměře 94 jit. 1374 čtv. s. čili 5464 hektarů za 11746 zl. 5 kr. 1 d. v šajnech, a tu přišlo jedno jitro pozemku asi na 48 zl. nynějších peněz.

Tyto městské pozemky přešly v majetnost následujících pánů:

Antonín Leník 13 jit. 351 čtv. s., Zikmund Paul 10 jit. 688 čtv. s., Jan Bělohorský 8 jit. 120 čtv. s., Jan Čejka 6 jit. 15 čtv. s., Frant. Dvořák 5 jit. 1356 čtv. s., Prokop Reim 4 jit. 1529 čtv. s., Jan Oliva 2 jit. 1447 čtv. s., Václav Zeman 2 jit. 1411 čtv. s., Matěj Edelman 2 jit. 1169 čtv. s., Václav Bauer 2 jit. 757 čtv. s., František Stuchlý 2 jit. 721 čtv. s., Václav a Rosalie Hartmann 2 jit. 645 čtv. s., Frant. Buk 2 jit. 502 čtv. s., Václ. Zimmermann 2 jit. 380 čtv. s., Frant. Seidel 2 jit. 44 čtv. s., Josef Stuchlý 2 jit. 18 čtv. s., Josef Zeman 2 jit. 18 čtv. s., Josef Dvořák 1 jit. 1435

čtv. s., Josef Tesař 1 jit. 1412 čtv. s., Jan Kacerovský 1 jit. 1412 čtv. s., Anna a Františka Morrelliny 1 jit. 1354 čtv. s., Matěj Dvořák 1 jit. 1206 čtv. s., Antonín Zůna 1 jit. 1149 čtv. s., Ant. Čejka 1 jit. 793 čtv. s., Jakub Voltík 1 jit. 703 čtv. s., Václav Fiedler 1 jit. 420 čtv. s., Josef Racek 1 jit. 251 čtv. s., Frant. Holub 1 jit. 92 čtv. s., Josef Šimanovský 1 jit. 22 čtv. s., Jan Paneš 1 jit. 22 čtv. s., Jan Fiedler 752 čtv. s., dohromady 94 jit. 1394 čtv. s.

R. 1799. začal již úřadovati regulovaný magistrát, skládající se z purkmistra, ze zkoušeného radního a dvou nezkoušených radních, jimž k ruce pracoval kancelista. Regulovaný magistrát od bývalé představenosti líšil se tím, že mimo obecné záležitosti v městě řídil též soudní i politické záležitosti, nezávisle více od úřadu patrimoniálního. (Až do zavedení regulovaného magistrátu spravoval soudní i politické záležitosti v městě patrimoniální čili vrchnostenský úřad.)

Posloupnost magistrátních purkmistrů jest následující :

1. Jan Václav Bělohorský	od r. 1799.
2. František Dvořák	" " 1801.
3. Prokop Rajm	" " 1805.
4. Vojtěch Jan Šváb	" " 1817.
5. Isidor Kodrle	" " 1826.
6. Karel Bieber	" " 1841.
7. Josef Čejka	" " 1847.
8. František Leník	" " 1849.

Posloupnost zkoušených radních jest následující :

1. Josef Krassel	od r. 1799.
2. František Pešek	" " 1845.
3. Jan Lampl	" " 1847.
4. Josef Fanta	" " 1848.

Od roku 1850. řídí na základě ústavy městské záležitosti vždy na 3 léta zvolený výbor. Soudní i politická činnost opět odpadla.

Posloupnost ústavních purkmistrů jest;

1. P. Václav Fiedler	od r. 1850.

2. P. Matěj Berka od r. 1861.

3. „ Alois Vacek „ „ 1874 až posud.

Městský znak jest stříbrný zajíc s hraběcí korunou v modrém poli, jehož město již hned z časů pp. Zajíců užívá. Městský úřad užívá dvojího pečítka a sice malého a velkého. Malé pečítko zhotoveno jest ze stříbra r. 1441. a váží i s přivěšeným řetízkem 3 loty čili 4·9 dekag. Velké pečítko jest též ze stříbra zhotoveno r. 1648. a váží i s přivěšeným stříbrným řetízkem 8 dekagramů.

Čestného měšťanského práva nabyli následující pánové:

1. Jeho Jasnost kníže Josef z Dietrichsteinů r. 1851. za svou zvláštní náklonnost k městu a za mnohé městu udělené dary.

2. Antonín Fülleky, c. k. okresní příručí, r. 1859., za jeho vlídné a nezištné jednání a za mnohé služby městu prokázané.

3. Jan Ev. Purkyně, r. 1861., za jeho přízeň k městu, co k svému rodišti, a za zásluhy, jichž sobě o zdejší školu vydobyl.

4. P. Josef Ehl, r. 1864., za v život uvedení občanské záložny, a za mnohé jiné zásluhy.

5. František Pudlač, c. k. soudní příručí, r. 1867., za vřelé se ujímání obecných záležitostí.

6. Jan Antony, c. k. berní kontrolor, r. 1874., za jeho vlídné a šlechetné jednání, za jeho příkladnou ochotnost a obětavost, a za jeho zásluhy o zdejší záložnu.

7. Vysokorodá paní Teresie hraběnka z Herbersteinů, r. 1877. za svou zvláštní náklonnost k městu, za zvláštní podporování všech humanních spolků městských a za mnohé jiné lidumilné skutky.

V městském archivu uloženy jsou na pergameně psané a pečeti opatřené, následující výsady čili privileje:

1. Výsada od krále Vladislava r. 1507. na den na nebe vstoupení Páně vystavena, již uděluje se městečku Libochovicím „znovu“ právo, výroční trh první středu

po provodě po osm po sobě jdoucích dnů, a týhodní trhy každou středu odbývati.

Ve výsadě této činí se ovšem zmínka pouze o jednom výročním trhu; avšak slovo „z n o v u“ vede k závěrce, že Libochovice již před tím výroční trhy odbývati právo měly, a to tím spíše, jelikož od poslednějších králů městu žádných zvláštních výsad uděleno nebylo, jimiž by se odbývání ostatních trhů povolovalo.

2. Výsada od císaře Ferdinanda I. r. 1560. dne 7. srpna vystavena, jíž se městečko Libochovice za město prohlašuje, a volení purkmistra a 12 radních, jakož i pečetení listin červeným na místě zeleným voskem se povoluje. Ve výsadě této nečiní se žádné zmínky o odbývání výročních trhů, aniž o obdržení znaku stříbrného zajíce s hraběcí korunou v modrém poli; a pročež udání „Naučného slovníku“ lit. L. str. 1270 co mylné se vyvrací. (Městský znak datuje se již hned z prvních dob pánů Zajíců, co držitelů panství libochovického).

3. Výsada od Jiřího Popela z Lobkoviců r. 1591. v pondělí po neděli Laetare vystavena, jíž se uděluje měšťanstvu

- a) právo se svým jméním dle libosti nakládati,
- b) právo vaření piva bílého a ječného,
- c) stejných práv na přikoupených pozemkách od vesnic Duban a Klapého s městskými pozemky.

4. Výsada od Adama hraběte ze Šternberků roku 1614. dne 12. listopadu vystavena, jíž obnovuje a potvrzuje se výsada Jiřím Lobkovicem městu vystavena. Výsada tato jest velmi krásně psána.

5. Výsada od Václava Vojtěcha hraběte ze Šternberků r. 1675. dne 17. dubna vystavena, jíž předešlá výsada se potvrzuje.

6. Výsada od Ferdinanda knížete z Dietrichsteinů r. 1690. dne 19. června vystavena, jíž původní výsada Jiřího Lobkovice se potvrzuje.

7. Výsada od Leopolda knížete z Dietrichsteinů r. 1700. dne 25. února vystavena, jíž předešlá výsada se potvrzuje.

8. Výsada od Valtra knížete z Dietrichsteinů r. 1731. dne 31. května vystavena, již opět předešlá výsada se potvrzuje.

9. Výsada od Karla knížete z Dietrichsteinů roku 1740. dne 19. listopadu vystavena, již výsada knížete Valtra se potvrzuje.

10. Výsada od císaře Josefa II. r. 1783. dne 5. února vystavena, již všechny předešlé výsady se potvrzují, a o odbývání 4 výročních trhů zvláštní zmínka se činí. Ve výsadě této praví se totiž výslovně, že potvrzuje se odbývání 4 výročních trhů těch, jichž dle svědectví okolních míst město již za nepamětných časů odbývá. — Tímto vyjádřením dokazuje se, že od času Vladislava krále až do času císaře Josefa II. žádná výsada znějící na odbývání čtyř trhů městu vystavena býti nemohla, jelikož císař Josef ve výsadě své na žádnou se neodvolává, toliko na svědectví okolních míst; a tudíž ono svrchu již uvedené mínění, že totiž Libochovice již před r. 1507. výroční trhy odbývati právo měly, se potvrzuje.

11. Výsada od císaře Františka II. (později co císaře rakouského I.) r. 1796. dne 7. prosince vystavena, již předešlá výsada se potvrzuje s doložením, že ty trhy, jenž na neděle a svátky připadají, den před tím, aneb den později odbývati se mají.

Poznámka. Kdy město Libochovice právo k odbývání pátého výročního trhu obdrželo, není známo, jelikož dotýčná listina v ztrátu přišla.

R. 1700. koupila obec městská od Karla Kruby dům č. 86., tehdáž „Zelená Hora“ zvaný, za 2000 kop grošů mšeňských, a zařídila v něm radnici. R. 1788. prodala obec dům ten Janu Křištofu Baurovi za 1050 zl. a radnice byla přenesena do domu číslo 10, v němž městský pivovar se nacházel. Zavedením okresních úřadů byla radnice od r. 1850. až do r. 1854. v najmutém domě č. 13; od r. 1854. až do r. 1866. v najmutém domě čís. 51; pak až do r. 1874. v najmutém domě čís. 53. R. 1874. koupila městská obec

od paní Marie Čejkové dům č. 48 za 8500 zl., a od toho času jest radnice v něm umístěna.

Při volbě městského představenstva dne 10. dubna r. 1877. konané, a přípisem c. k. okresního hejtmanství ze dne 9. července t. r. č. 4314 ztvrzené, byli následující pánové zvoleni:

Alois Vacek měšťanostou, Max Říha radním, Jiří Čermák radním, Eduard Leník radním, Josef Houdek domácím správcem. František Holeček, Antonin Müller, Ferdinand Blass, Jakub Lederer, Daniel Mayer, Hynek Buriánek, Václav Krušina, Josef Česal, Mdr. Em. Brill, Antonin Brabec, P. Karel Kerka, Frant. K. Pecháček, Vojtěch Buk, členy.

Virilním hlasem zasedá ve výboru co zástupce p. hraběnky p. Ed. Seidel, hraběcí návladní. Městským tajemníkem jest p. Josef Česal mladší od r. 1874. a početvedoucím jest p. Karel Šťastný od r. 1867.

Israelité ku správě svého movitého i nemovitého jmění mají svou zvláštní představenost, skládající se z představeného, početvedoucího a 6 výborů.

Do jejich správy přísluší synagoga, německá škola, bratrstvo pohřební s kmenovým jméním 1500 zl., bratrstvo pro nemocné s kmenovým jméním 300 zl., cenné papíry a j. v. Israelské obci přináležejí též dům číslo XXVII. a místnost „stará šlachta“ pod čís. IV.

Posloupnost představených obce israelské, pokud sahají knihy 19. století, jest následující:

1. Abrahám Lederer	od r. 1825.
2. Šimon Kuh	" " 1832.
3. Eliáš Menzel	" " 1842.
4. Vilém Lövy	" " 1857.
5. Jabub Sohr	" " 1866.
6. Alexander Gundelfinger	" " 1866.
7. Jakub Neuschul	" " 1869.
8. Albert Sohr	" " 1870.
9. Jakub Neuschul	" " 1871.

až posud.

Obecní výlohy, jež v obci israelské kolem 1500 zl. ročně obnášejí, zapravují jednotlivci dle rozvrhu.

Při volbě dne 1. ledna r. 1875. odbývané, byli následující pánové do výboru zvoleni:

Jakub Neuschul představeným, Albert Sohr počtvedoucím, Herman Šteiner, Šimon Katz, Karel Lövy, Joachim Bloch, Eliáš Grünfeld, Abraham Filip Brill, členové.

Od r. 1830. spojený velkostatek Libochovic-Budyně spravuje hospodářský úřad sídlem v Libochovicích, skládající se z řiditele, návladního, důchodního, knihovního, dvou asistentů a úředního vykonavatele.

Poplužní dvory, které k spojenému velkostatku přináležejí, jsou následující: Brnikov, Budyně, Evaň, Hájek, Chotěšov, Kostelec, Libochovice, Nížebohy, Podbradec, Podhora, Poplzí, Solany, Vojničky a Želejovice.

Všechny tyto dvory obsahují pozemkové výměry 4681 jiter 1077 □ sáhů, čili 2700 hektarů. Jednotlivé dvory obstarávají samostatní správce a jich asistenti.

Lesní a honební záležitosti spravuje nadlesní a pět revírníků, jimž k ruce jsou zase adjunkti a hajní.

Lesní výměra obnáší celkem 1408 jiter 1466 □ sáhů čili 810 hektarů. Celá polní i lesní prostora rozdělena jest na 5 honebních revírů, totiž Libochovice, Budyně, Pisty, Hájek a Livousy.

Pro stavby rozličného druhu ustanoven jest zvláštní stavitel.

Tovární záležitosti spravuje ředitel, tovární správce, kněhovní a jednatel, jimž k ruce jsou zase asistenti a skladník.

Hraběcí pivovar má též svého správce.

Poznámka. Poněvadž velkostatek žádných vlastních místností pro pivovar nemá, najmul si od 1. ledna 1872. na 12 po sobě běžících let městský pivovar v Budyni.

Velkostatek má posud 31 propinačným právem vázaných hospod.

Až do r. 1849. spravoval hospodářský úřad též soudní i politické záležitosti celého panství mimo město Libochovice a Budyni. Sem příslušely následující obce: Brnikov, Brežany, Černivo, Dubany, Dušňsky (pouze díl), Evaň, Horky, Ječovice, Chotěšov, Klapé, Kostelec,

Křesín, Livousy, Lkáň, Lúkohořany, Nížebohy, Pisty, Podbradec, Poplzí, Přestavlky, Radovesice, Roudničky, Sedlec, Slatina, Solany, Vojnice, Vojničky, Vrbka, Žabovřesky, Želejovice, Zichovec a Žerotín.

Nejvyšší hospodářští úředníci nazývali se až do r. 1750. hejtmany, jichž posloupnost jest následující:

1. Jakub Lhota okolo roku 1578.
2. Jan Kankovský " " 1594.
3. Jan Hanovera " " 1602.
4. Jan Kavka z Kavkovic, zemřel " 1613.

Na kostele Všech Svatých u dveří sakristie jest ve zdi mramorový kámen hrobový s následujícím českým nápisem:

L. P. 1613. dne 21. měsíce máje urozený pán p. Kavkovec z Kavkovic, hejtman panství libochovického. Smrtí tou časnou z tohoto světa pobožně vykročil a tuto jest pochován. Modlete se za duši Pánu Bohu Amen. Náhrobek ten dal postaviti Jakub Petřík.

5. Václav Viduna Obytecký z Obytec od r. 1613.
6. Matěj Planický " " 1614.
7. Valentin Svoboda " " 1624.
8. Karel Plot z Konaře " " 1630.
9. Augustin Vilém Hess " " 1635.
10. Pavel Goliáš " " 1642.
11. Sigm. Max Fedor ze Spinnersbachu " " 1644.
12. Jan Volfgang Šubert " " 1650.
13. Jan Švantle " " 1655.
14. Ondřej Šuc " " 1661.
15. Jan Vojtěch Novacius " " 1668.
16. Vít Christian Beneda " " 1672.
17. Mart. Karel Stránský z Greifenfelsu " " 1676.
18. Václav Felix Višnobrodský " " 1683.
19. Ubald Ignac Geiszler " " 1685.
20. Pavel Skorkovský " " 1690.
21. Jiří Štrunc " " 1693.
22. Jan Urban Caesar z Adlersteinů " " 1704.
23. Samuel Černický " " 1710.
24. Václav Tvrzník " " 1717.
25. Jan Antonín Šváb " " 1738.

R. 1750. vyšlo císařské nařízení, dle něhož nejvyšší panští úředníci nenazývali se více hejtmany, alebrž vrchními. Posloupnost vrchních jest následující:

1. Jan Antonín Šváb od roku 1750.
2. Václav Hnědec " " 1753.
3. Jan Christian Janl " " 1763.
4. Jan Laad " " 1772.
5. Jan Vavřinec Vassermann " " 1783.
6. Josef Ratzer " " 1790.
7. Frant. Schmitzhausen (proz.) " " 1807.
8. Josef Schuhmann " " 1811.
9. Bernard Stenzel " " 1812.
10. Jan Karel Venig " " 1814.
11. Frant. Schmitzhausen " " 1816.
12. Josef Baudis " " 1824.
13. Leopold Riedel " " 1827.
14. Jan Müller " " 1832.
15. František Turinský " " 1846.

Roku 1849. odpadla hospodářskému úřadu správa soudní i politická, čímž nejvyšší úředníci též i název „vrchní“ ztratili a správcové se nazývali,

Posloupnost správců jest:

1. František Koubek (proz.) od r. 1849.

Týž byl též právním na panství libochovickém od r. 1804.

2. Karel Skrhla od r. 1850.

3. Petr Blodig (proz.) " " 1859.

R. 1860. nastoupil správu panství p. Jindř. Pfaff, a poněvadž ústřední správa několika vysokorodé paní hraběnce Terezii z Herbersteinů přináležejících panství v Libochovicích své sídlo má, obdržel p. Jindřich Pfaff název ústřední řiditel.

R. 1876. byl hospodářský úřad takto zastoupen:

P. Jindřich Pfaff, řiditel. Eduard Seidel, návladní. Jan Drastik, důchodní. Antonín Nitka, kněhovní. Frant. Zach, Frant. Pecháček, assistenti kancelářští.

R. 1876. byli následující pánové správci dvorů:

František Hrdlička, vrchní správce v Libochovicích. Karel Kurfürst, správce v Budyni. Dominik Bartetzko,

správce v Solanech. Josef Golitschek z Elbvertů, správce v Podbradci. Jan Havel, správce v Chotěšově. Fr. Neumann, adjunkt v Podhoře. Josef Kahler, Antonin Zahálka, Antonin Gutvirth, Karel Rennelt, Julius Fiala, Karel Míček, hospodářští assistenti.

R. 1876. obstarávali lesní a honební záležitosti následující pánové:

Rudolf Lendl, nadlesní. Karel Riedl, revírník v Budyni. Antonin Němec, revírník v Livousích. Frant. Proskočil, revírník v Pistech. Vilém Reim, revírník v Hájku. Jan Proskočil, revírník v Solanech. Frant. Lang, Vít Straka, Max. Hofbauer, myslivečtí assistenti.

Cukrovar obstarávali následující pánové:

Josef Jirš, správce cukrovaru. Albert ze Štiebrů, kněhovní. Antonin Brabec, jednatel. Jos. Jílek, skladník. Josef Röhling, Bedřich Janota, adjunkti.

R. 1876. zámeckým správcem byl p. Antonin Fišer, stavitelským mistrem p. Josef Lang, správcem pivovaru p. Quido Kilb, a vrchním zahradníkem p. Václav Josefu.

Za řiditele pana Jindřicha Pfaffa, který byl zároveň řiditelem cukrovaru, vedlo se polní hospodářství dle nových vědeckých výskumů zajisté výborně; neboť užívalo se novějších strojů hospodářských, dobytka všeho druhu chovalo se v hojnosti, hospodářská, stavení dala se do pořádku a ovocné stromy vysazovaly se v hojnosti. Jeho působením vystaven cukrovar, několik menších živností se přikoupilo a mnohé průmyslové závody se zavedly, pročez jeho hospodaření může se vším právem nazvati „vzorným.“ R. 1877. vzdal se hodnosti své, a na jeho místo nastoupil p. Pavel Dittrich.

R. 1849. přešly městské záležitosti soudní do působnosti c. k. okresních úřadů soudních, a poněvadž se o to rozcházelo, kde by takový úřad sídlem býti měl, odbývala se z toho ohledu komise r. 1848. v Třebenici, a tu město Libochovice za střed celého okresu uznáno, a c. k. okresní soud tu zařízen, který dnem 17. června r. 1850. činnost svou započal. Město dalo svou radnici dům č. 10 pohodlně upravití, a odevzdalo ji do užívání okresnímu úřadu na tak dlouho,

dokud dotýčný úřad v nynější podstatě v ní úřadovati bude. Budova odhadnuta jest roku 1849. na 7539 zl. r. č., a císařské úřady jsou povinny v dobrém stavu ji udržovati, o čemž dotýčný protokol zanešen jest v knize kontraktní I. fol. 117 čís. exh. 870 jud.

Městské záležitosti policejní přešly do působnosti c. k. okresního hejtmanství. Tu sluší připomenouti, že od r. 1751. až do r. 1849. Čechy na 16 krajů rozděleny byly a sice: Kraj berounský, boleslavský, budějovický, bydžovský, čáslavský, chrudimský, klatovský, kouřimský, královéhradecký, litoměřický, loketský, plzeňský, prácheňský, rakovnický, táborský a žatecký. Libochovice náležely do kraje litoměřického. R. 1849. povstalo z těchto 16 krajů pouze 7 krajů, totiž: Kraj budějovický, českolipský, jičínský, loketský, pardubický, plzeňský a pražský. Kraje byly zase rozděleny na hejtmanství, a tu kraj pražský rozdělen byl na 8 hejtmanství, totiž na jilovské, hořovické, karlínské, mělnické, přibramské, rakovnické, slánské a smíchovské. Slánské hejtmanství, které dnem 1. února 1850. svou činnost započalo, zaujímal 3 soudní okresy, totiž libochovický, slánský a velvarský; náležely tedy Libochovice do kraje pražského. Krajským přednostou byl t. č. p. Max. rytíř z Obentrautů, hejtmanem v Slaném p. Antonín Vertich a soudcem v Libochovicích p. Vojtěch Lippe. Libochovický úřad soudní přidělen byl k vyšetřovacímu soudu na Mělníku. Avšak během času neosvědčilo se toto rozdělení země co praktické, a tu r. 1855. opět Čechy jiného rozdělení se dočkaly. Ze 7 krajů povstalo 13 krajů, totiž budějovický, čáslavský, chebský, chrudimský, jičínský, královéhradecký, litoměřický, mladoboleslavský, písecký, plzeňský, pražský, táborský a žatecký, a kraje rozděleny jsou na okresy s politickou i právní činností; a tu okres libochovický stal se opět částí kraje litoměřického, soudní úřad přeměněn jest v okresní úřad a dosavadní soudce p. Vojtěch Lippe povýšen byl za okresního přednostu. Jemu v úřadě následoval r. 1861. p. Josef Krejčí, který zde r. 1865. dne 3. října zemřel. Po něm nastoupil p. Arnošt Rudolf z Vart-

burku, který zde až do zrušení okresních úřadů, t. j. do r. 1868. setrval. Libochovický okresní úřad podřízen byl krajskému úřadu v Litoměřicích. Krajským hejtmanem byl t. č. Vojtěch svobodný pán Henniger ze Seeberků. Avšak i toto rozdělení země neuznáno za praktické, a tu r. 1868. okresní úřady zrušeny a okr. hejtmanství a okresní soudy dle předešlého způsobu opět zavedeny. V Libochovicích změnil se okresní úřad opět v okresní soud, a okresním soudcem stal se p. Vilém Svoboda; po jeho pak odchodu co zemského rady do Jičína r. 1873. dne 29. ledna nastoupil co okresní soudce p. Jan Klapálek.

Okres libochovický zaujímá prostory $3\frac{3}{5}$ □ míle č. 2·06 □ miriametrů, a obsahuje následující obce: Bohdal, Brnikov, Brozany, Břežany, Budyně, Černivo, Dubany, Evaň, Ječovice, Horky, Hostenice, Charvátce, Chotěšov, Klapé, Kostelec, Košnice, Křesín, Libochovice, Livousy, Lkáň, Loucká, Lúkohořany, Martiněves, Mšené, Pisty, Podbradec, Podháj, Podol, Pohořice, Poplží, Radošín, Radošínek, Radovesice, Rochov, Roudničky, Ředhošť, Sedlec, Slatina, Solany, Vojnice, Vojničky, Vrbice, Vrbka, Žabovřesky a Želejovice. Obyvatelů jest asi 16.700 duší.

Okres libochovický jest vůbec pahrbkovitý, a nejvyšší vyvýšeniny v něm jsou vrchy: Hasenburk, Jřetín, Rohatec, Senec, Šebín, Křivánčí, a vyvýšeniny u Břežan, Mšeného a Vrbky.

Okres libochovický hraničí na východě s okresem roudnickým, na západě s okresem lounským, na jihu s okresy velvarským a slánským, a na severu s okresy lovosickým a litoměřickým.

Roku 1877. byl okresní soud takto zastoupen:

- P. Jan Klapálek, soudce,
- „ Václav Pokorný, příručí,
- „ Josef Polier, příručí,
- „ Jindřich Šmádl, listovní, a
- „ Jan Zvettler, kancelista.

R. 1850. byl zároveň s okresním soudem také berní úřad v Libochovicích zařízen, a při všech zběhlých se změnách, zůstal tentýž.

Posloupnost c. k. berních jest následující:

P. František Sýkora od r. 1850.
 „ František Ptáček „ „ 1855.
 „ Richard Pelc „ „ 1865.
 „ František Mayer „ „ 1871.
 „ František Skala „ „ 1874.
 „ Antonín Kneitschel „ 1877.

Berní úřad jest tu 2. třídy, a podrízen jest okres. hejtmanství v Roudnici a finančnímu říditelství v Praze.

Roku 1877. byl berní úřad takto zastoupen:

P. Antonín Kneitschel, berní,
 „ Karel Pecháček, kontrolor,
 „ Josef Riedel, příručí,
 „ František Modestin, příručí.

Od r. 1857. má v městě též své sídlo c. k. notářství. Prvním notářem byl p. Dr. Vilém Höger, a po jeho přesídlení do České Lípy r. 1868., stal se notářem p. Dr. Tomáš van Tongel.

Od r. 1850. jest v městě zřízena četnická stanice o 3 mužích.

V celním ohledu přísluší město Libochovice i celý okres k finančnímu komisařství v Roudnici.

V okresu libochovickém jsou následující pamětihodná místa:

1. Budyně, starožitné město nad Ohří se starobylým chrámem děkanským sv. Václava a podobně starým chrámem Panny Marie Sněžné na hřbitově, v němž staré obrazy a staré náhrobky se nacházejí; též tu spatřiti lze ještě zachovalou část starobylé tvrze, která r. 1551. neopatrností hlásného střelním prachem pobořena byla, při čemž 11 osob o život přišlo. V městě jest pošta, telegrafní stanice, umělecký mlýn na Ohři a obyčejný mlýn na potoku, městský pivovar, panský lihovar a několik pěkných měšťanských domů. Též zařízena jest tu ruská koupel parní, která při reumatických bolestech takřka universálním prostředkem jest. Nedaleko Budyně vyrábí ze země všeliké barvy p. Moric Vollmar, lučebník z Drážďan, od r. 1869. Přes velkou a malou Ohři vedou tu mosty. — Budyně jest koléb-

kou hrabat Michnů z Vacínova a rodištěm profesora Františka Šíra, českého spisovatele. Též tu žil od r. 1862. až do r. 1877. velezasloužilý důstojný děkan P. Jan Karel Rojek, bývalý poslanec na sněmu českém, bývalý vikář a školdozorce, čestný měšťan a občan mnoha měst a obcí, znamenitý znalec starožitností a český spisovatel. Od Budyně až k Libochovicům táhnou se podél pravého břehu Ohře utěšené nivy, luhy, sady, bažantnice a háje. V Budyni sídlili ob čas čeští králové: Vladislav II., Přemysl Otakar I. a Přemysl Otakar II.

2. Brozany, městyse na levém břehu Ohře se starobylým chrámem farním sv. Gottharda a zbytkem bývalého nádherného zámku na pahorku, který posud za obydlí slouží. Zámek ten, vystavený od Jana Zbyňka z Hasenburků, zničili Švédové v třicetileté válce. Brozany bývaly někdy sídlem rytířů z Brozan.

3. Klapé, největší vesnice v okrese na úpatí vrchu Hasenburku se starobylým kostelem farním sv. Jana Křtitele. Jest tu sušárna na cikorku, mlýn a několik pěkných stavení. Zde se narodil znamenitý učenec a spisovatel Jan Horák, jinak též Hasenberger zvaný, ježž císař Karel V. r. 1541. do stavu šlechtického s titulem „z Milešovky“ povýšil. Týž byl roku 1542. proboštem v Litoměřicích, a r. 1545. za pražského arcibiskupa zvolen; avšak než zvolení to papežského stvrzení došlo, zemřel r. 1551. — Ves Klapé náležela někdy ku klášteru tepelskému.

4. Radovesice, ves na levém břehu Ohře. Jest tu úhledná r. 1872. nově vystavěná jednotřídní škola, dvě sušárny na cikorku a několik pěkných stavení hospodářských. Dle Schallera bývaly Radovesice někdy městysem, kde stával kostel sv. Mikuláši zasvěcený. Ještě v minulém století byly prý tu známky bývalého městyse k spatření.

5. Dubany, ves na levém břehu řeky Ohře se starobylým r. 1284. vystavěným kostelem sv. Petra a Pavla, v němž starobylé obrazy a starobylá z jednoho kusu kamene vytesaná křtitelnice se nachází. Kostel býval ještě na začátku 15. století farním, a teprve po

husitské válce co filiální se objevuje. Základy někdejší farní budovy až posud tu spatřiti lze a sice na jižní straně kostela podél silnice. Kostel byl r. 1864. nově obnoven, čímž jak svůj původní sloh, tak i všechnu starobylou památnost ztratil. — V Dubanech bývala někdy tvrz, náležející pánům Beránkům, jejichž znak před opravením kostela zrovna nad jižním vchodem zvenku umístěn byl. Též stával tu někdy mlýn.

6. Mšenské, ves a lázeňské místo se zámečkem, lázeňským domem, cukrovareň, lihovareň, parní mlynem a pěknými sady. Voda mšenská byla již dávno za léčivou považována, pro níž si lid z daleka docházel; r. 1795. byla však voda tato lučebně prozkoumána a za velmi prospěšnou k vyléčení dny a pakostnice uznána, následkem čehož r. 1800. lázně zřízeny tu jsou. Mšenská voda jest kyselka se síranem železitým. Též jest tu nedostavěný kostelíček, o němž ve farní pamětní knize charvátecké zaznamenáno stojí takto: „V měsíci červnu r. 1800. položeny jsou základy kaple mšenské S. Joannis Nepomuceni, kterouž hospodářský ředitel, p. František Pavíkovský, pomocí vícera dobrodinců stavěti započal; a zajisté bylo by toto dílo tak vznešené na počest sv. Jana Nepomuckého dokončeno bývalo, vždyť o vše, i o základní jistinu 200 zl. ve stříbře postaráno bylo, kdyby nelítostná smrt nebyla za kořist svou zvolila šlechtěného p. ředitele Pavíkovského dne 15. srpna 1804.“ — Úmrtím svého zakladatele zůstala kaple zúplna opuštěna, a již již čím dále, tím více se rozpadává. Základní jistina této kaple vzrostla na 400 zl., jakž zvláštní účetní kniha z r. 1875. vykazuje.

7. Vojnice, ves s léčivou vodou. Zřídlo vojnické vody bylo r. 1851. p. Václavem Jelínkem na jeho vlastním pozemku odkryto, voda od proslulých lékařů lučebně prozkoumána a pro svou léčivou schopnost do seznamu léků od lékařské fakulty v Praze přijata, a dekretem vys. místodržitelství r. 1865. dne 13. března č. 12040 k rozeslání povolena. Léčivá schopnost vody vojnické byla následujícím způsobem odhalena: P. Václav Jelínek zpozoroval několikráte, že dobytek na

pastvu puštěný, rovnou cestou pospíchal vždy k nynějšímu zřídlu, ač měl vodu k napojení svému mnohem blíže. To bylo příčinou, že po delším přemýšlení p. Jelínek vody té sám okusil a shledal, že jest chuti přihořklé a že působí měkkou stolicí. Přivolaný lékař, Dr. Karel Vilt z Libochovic, okusiv vody a seznav její účinek, doléhal na její lučební prozkoumání. Což když se stalo s výsledkem 'příznivým, vystavěna byla při zřídle zvláštní budova, ku které Josef kníže z Dietrichsteinů darem 1000 zl. přispěl. Vojnická voda vřaděna jest mezi marianskolázeňskou křížovku a podobné hořké vody, a léčivou svou sílu osvědčila v následujících nemocech: 1. Při životní plnokrevnosti, zácpě jater a sleziny, při hypochondrii, hysterii, zlaté žíle a při nečilém odchodu výkalu. 2. Při pakostnici (Gicht) a tvoření se močového kamene. 3. Při suchém lámání č. rheuma. 4. Při dušnosti, šlemivosti v jícnu a trubicích, při kyselině a nečistotě žaludkové i střevní. 5. Při tuhé krtičnatosti v očních nemocech, při trvalých vyrážkách pokožních vesměs a při neodbytných vředech a žil křečovitých. 6. Při návalu krve k mozku a plícím a při chrlení krve. 7. Při ženských chorobách. Vojnická voda rozpouští a odvádí jemně, čistí krev, brání návalu krve, množí chuť k jídlu a chrání před mrtvicí tam, kde křížovky pro větší obsah uhelky upotřebiti nelze. Vody užívá se po půl žejdlíku ráno a na večer, pije se mile, ano i dívky volně ji přijímají. Zřídlo vojnické vody jest majetkem p. Václava Jelínka, rolníka ve Vojnici č. p. 2.

8. Chotěšov, ves s poutnickým chrámem Panny Marie r. 1876. nákladem zádušním 4868 zl. 17 kr. opraveným, v němž do roka dvě slavnosti čili poutě se odbývají, a sice na den navštívení a na den na nebevzetí Panny Marie. Jest tu pěkná budova farní, panský dvůr a sušárna na cikorku. Ves náležela někdy ku klášteru doksanskému.

9. Pisty, ves s kaplí v románském slohu r. 1874. nákladem obce s 8000 zl. vystavěnou a r. 1876. dne 3. září ke cti blahoslavené Anežky české vysvěcenou.

Hlavní zásluhu o tuto kapli vydobyl si p. Karel Tachecí, rolník z Píst a t. č. starosta okresního výboru libochovického. Tento stánek Boží jest prvním v Čechách, který k oslavě blah. Anežky Přemyslovny zbudován jest.

10. Ječovice, ves s farním kostelem sv. Barbory r. 1783. po zboření starého kostela, který prý ještě z dob pohanských pocházel, nově vystavěn. Jest tu hezká budova školní, sušárna na cikorku a několik úhledných stavení hospodářských. Dle tamní farní knihy pamětní byl r. 1782. nedaleko kostela v zemi starého hřbitova t. j. v místě mezi věží a hospodou, kde nyní veřejná cesta jest, nalezen pohanský oltář. Po obou stranách oltáře bylo k spatření místo, kde ležely dva větší kotlíky k spalování obětí. Něco málo dále od obou kotlíků byla jáma plná popele, a kolem oltáře byly pochované mrtvoly v nejlepším pořádku, nohama k východu. Nález ten vede neomylně k závěrce té, že původ Ječovic dlužno klásti ještě do dob pradávných.

11. Zříceniny hradu Šebína na pravém břehu řeky Ohře blíže vesnice Livous. Hrad, k němuž náležely druhdy vesnice Livousy, Křesín a Horky, náležel pánům ze Šebína, jenž měli též příjmy z Ronova.

12. Zříceniny hradu Hasenburku, o nichž na jiném místě vypravováno jest.

Okresní soud libochovický, jakož i všechny ostatní okresní soudy v kraji litoměřickém a vůbec v celé zemi jsou soudy prvního stupně čili první instancí; druhou instancí jest vrchní soud zemský v Praze, a třetí instancí nejvyšší soudní dvůr ve Vídni.

V soudním okrese libochovickém nalezají se následující farní osady:

1. Farní osada brozanská (patron kníže Moric Lobkovic), k níž přísluší městečko Brozany a obce Hostenice a Rochov. Farářem důst. p. P. František Stolz r. 1877.

2. Farní osada budyňská (děkanství, diecese pražská, vikariat budyňský, patron hrabě Herberstein), k níž přísluší město Budyně a obce Brnikov, Břežany,

Kostelec, Pisty, Podháj, Roudničky, Vrbka a Žabovřesky; pak obce Dušníky, Nížebohy a Přestavky v soudním okrese roudnickém. Děkanem důst. p. P. Karel Rojek r. 1877.

3. Farní osada ječovická (diecese pražská, vikariat budyňský, patron hrabě Herberstein), k níž přísluší obce Bohdal, Ječovice, Loucká, Podbradec a Redhošť. Farářem důst. p. P. Josef Kommersi r. 1877.

4. Farní osada charvátecká (diecese pražská, vikariat budyňský, patron kníže Kinský), k níž přísluší obce: Charvátce, Martiněves, Mšené, Podol, Pohorice, Radošín, Radošíněk a Vrbice. Farářem důst. p. P. Matěj Dušek r. 1877.

5. Farní osada chotěšovská, k níž přísluší obce Černivo a Chotěšov. Farářem důst. p. P. Josef Kučera r. 1877.

6. Farní osada klapská, k níž přísluší obce Klapé, Lkáň a Sedlec. Farářem důst. p. P. Karel Zima r. 1877.

7. Farní osada koštická (patron kníže Moric Lobkovic), k níž přísluší obce: Koštice, Vojnice a Želejovice. Farářem důst. p. P. Karel Král r. 1877.

8. Farní osada křesínská, k níž přísluší obce: Horky, Křesín a Lívousy. Farářem důst. p. P. Josef Pettrich r. 1877.

9. Farní osada libochovická, o níž již z předu řeč byla.

Poznámka. Lúkoňany, Solany a Vojničky přísluší k farní osadě třebivlické v soudním okrese lovosickém. Farářem důst. p. P. František Rákosník r. 1877.

V okrese libochovickém novějšího času vynikli následující pánové:

V oboru školství:

Rosa Adam, učitel v Žabovřeskách, vyznamenán záslužným křížem stříbrným s korunou, r. 1872.

Materna Josef, říd. učitel v Budyni, vyznamenán záslužným křížem zlatým, r. 1875.

Sojka Filip, řídící učitel v Charvátci, vyznamenán záslužným křížem stříbrným s korunou, r. 1876.

V oboru hospodářství:

Blahout Jan, statkář v Radovesicích.

Černý Antonín, statkář v Černivě.

Hrdlička František, vrchní správce hospodářský
v Libochovicích;

Chroust František, statkář v Roudnickách.

Krupka Josef, statkář v Slatině.

Kurfürst Karel, hospodářský správce v Budyni.

Richtr Jan, nájemce dvoru v Kosticích.

Vacek Alois, měšťanosta v Libochovicích.

Zeman František, statkář v Radovesicích.

V oboru obchodu:

Daniel Mayer, kupec v Libochovicích.

V oboru průmyslu:

Jirš Josef, správce cukrovaru v Libochovicích.

Těšitel Antonín, sládek v Budyni.

Bratři Veisbergrové v Libochovicích.

V oboru řemesla:

Šimonek Petr, zámečník v Libochovicích.

Pracner Jan, kovář v Budyni.

V oboru včelařství:

Doležal Leopold, učitel v Radovesicích.

Dvořák Leonard Alois, měšťan v Budyni.

Vlček František, rolník v Horkách.

P. Zima Karel, farář v Klapém.

V politickém ohledu přísluší město Libochovice i celý okres k hejtmanství roudnickému, jež jest složeno ze dvou okresů, totiž libochovického a roudnického.

Okres roudnický zaujímá prostory 4 $\frac{1}{2}$ □ míle, čili 2·5 □ myriametrů a náleží severovýchodní částí svou k polabské nížině, kdežto ostatní část, jejímž středem jest Říp, tvoří jižní lem severozápadního středohoří českého. Okres Roudnický obsahuje následující obce: Bechlín, Beřkovice Horní, Bezděkov Nový, Bezděkov Starý, Brzánky, Bříza, Ctíněves, Černoušek, Černoves, Dobříň, Doksany, Dolánky, Dušníky, Dvory Nové, Hněvice, Hracholusky, Hrobec, Chodouny, Chvalín, Jeníně-

ves, Kleneč, Kostomlaty, Kozlovice, Krábčice, Kýžkovice, Lečice, Lipkovice, Libotěnice, Loučka, Lounky, Netěš, Nížebohy, Nučnický, Podčaply Horní, Podluský, Předonín, Přestavky, Račice, Račiněves, Rohatec, Roudnice, Rovné, Spomyšl, Straškov, Voleško, Vědomice, Vesce, Vetlá, Vodochody, Vražkov, Záluží a Židovice. — Všech obyvatelů jest kolem 20.200 duší.

Okresní hejtmanský má své sídlo v Roudnici. Posloupnost c. k. okresních hejtmánů jest následující:

Pan Antonín Quadrát od r. 1868.

„ Josef Freyburk „ „ 1870.

„ Hugo Netval „ „ 1874.

„ Jan Hájek „ „ 1876.

V hejtmanském roudnickém jsou následující pamětná místa:

1. Roudnice, okresní město na levém břehu řeky Labe se znamenitým zámek knížete z Lobkovic, v němž kaple nejsvětější Trojice, proslulá knihovna přes 40.000 svazků obsahující, vzácná zbrojnice, obrazárna, divadlo a veliké sklepy s neobyčejně velikým sudem na víno se nachází. Též jest tu znamenitý proboštský chrám Pauny Marie, při němž před časy první augustiánský klášter v Čechách se nacházel, kapucínský klášter s knížecí kryptou rodiny Lobkovicové, israelská modlitebna, gymnasium, občanská škola, pěkná radnice, záložny občanská, hospodářská a rolnická, mnoho vkusných domů, tiskárna, v níž se tisknou dva polit. čtrnáctidenníky „Říp“ a „Podřipan“, nádraží c. k. stát. dráhy a do nedávna ještě zbytky starého kamenného mostu přes řeku Labe, jež biskup Jan z Dražic okolo roku 1330. vystavěti dal. — Město Roudnice i s panstvím téhož jména náleželo až do r. 1431. k pražskému biskupství, pak rozličným rodinám, až r. 1603. přešlo vše zboží v držení slavného knížecího rodu Lobkovicového. Když r. 1786. Lobkovicové vévodství Zahabské v Slezsku prodali, přenesen jest titul vévodský na Roudnici, a pročež užívají nyní všichni členové knížecí rodiny Lobkovicové titul vévod a vévodkyní roudnických. Památné jest to, že arcibiskup Arnošt z Pardubic věznil v Rou-

nici roku 1350. pověstného římského tribuna Cola di Rienzi co kacíře půl roku. Arcibiskup Arnošt zemřel v Roudnici dne 30. června r. 1364. a pohřben jest v Kladsku ve farním kostele Panny Marie, kdež hrob jeho podnes se ukazuje.

2. Beřkovice Horní (Beškovice), ves se starobylou tvrzí a novým zámekem, v němž mnohé památnosti se nacházejí. Při zámku jest pěkný park a rozkošné zahrady.

3. Doksany, ves na pravém břehu Ohře, kde býval až do r. 1782. klášter jeptišek řádu premonstrátského, založený r. 1148. Kedrutou, manželkou Vladislava II., krále českého. Klášterní chrám má znamenitou kryptu, v níž mimo jiné odpočívají též ostatky knížete biskupa Jindřicha Břetislava, vévody českého, který r. 1197. dne 15. června v Chebu zemřev, tu podle své matky kněžny Markéty, která v tom klášteře život svůj skončila, pochován byl. V klášteře doksanském žila blahoslavená Anežka, dcera krále Otakara I., která dne 2. prosince r. 1874. v Římě za svatou vyhlášena byla.

4. Ctiněves, ves na úpatí Řípu, dle pověsti nejstarší osada lidu českého, v níž praotec Čech pod mohlou pochován býti má.

5. Hracholusky, předměstí Roudnické, kdež od r. 1864. výtečná hospodářská škola se nachází.

Poznam. Okresní zastupitelstvo libochovické založilo dvě nadace po 60 zl. pro žáky z okresu libochovického na škole té.

6. Říp, vrch nedaleko Roudnice se starobylým kostelem sv. Jiří, vystavěným od českého knížete Boleslava II., příjmím nábožného okolo r. 980, a opraveným od českého knížete Soběslava I. r. 1126. na poděkování za šťastné vítězství nad Němci u Chlumce. R. 1875. byl kostel ten opět obnoven. Krásný mramorový oltář byl před časy odtud přenesen do kostela kláštera kapucínského v Litoměřicích, kdež posud se nachází. Následující pověst týkající se tohoto chrámu až posud se tu udržuje: Když se psaly tři šestky, byl na Řípu kostel pohanský, když se psaly 3 devítky, byl na Řípu

kostel křesťanský. Kníže Boleslav II. zemřel r. 999. Dle pověsti obledal prý praotec Čech, přišed ze země chorvátské přes 3 řeky, s tohoto vrchu krásnou zemi vůkol, a lidu svému za obydlí ji vykázal. — Okolní obyvatelé říkávají: Když má vrch Říp čepici, t. j. když jeho vrchol mlhou zastřen jest, že bude pršet, a když čepice nemá, že bude pěkná povětrnost, kteréžto pozorování skoro vždy se vyplňuje. — R. 1876. dal kníže Moric z Lobkoviců na 80.000 lesních stromků na Řipu vysazeti, a k dalšímu zalesňování zařizena jest současně nedaleko Řipu zvláštní školka. — Vrch Říp počítá se ještě k Středohoří a má výšky 1440 stěvíčů č. 455 metrů nad mořem. — Putování na Říp jest již prastaré, neboť než ještě křesťanské chrámy se stavěly, jest starožitnickou vědou dokázáno i podáním lidu stvrzeno, že se zde slavívaly služby Radhosta, boha síly, obchodu, průmyslu a pohostinství. Tento pohanský bůh měl hlavu člověčí, tělo jako had, v ruce kouzelnou hůl a na prsou býkovou hlavu.

Okresní hejtmanství roudnické jest částí litoměřického kraje. Litoměřický kraj jest jeden z nejúrodnějších v Čechách, a pro svou romantičnost vším právem „rájem Čech“ se nazývá. Kraj ten jest Rudohořím a Středohořím prostoupen, a zavlažován Labem, Ohří, Bělou a Ploučnicí. V severu kvete průmysl a v jihu má zase převahu rolnictví, vinařství a zahradnictví. Plavba po Labi jest tu důležitá. Litoměřický kraj zaujímá prostory 57·39 □ míle č. 32 □ miriametrů, a jest na následující hejtmanství rozdělen: Česká Lípa, Děčín, Litoměřice, Roudnice, Rumburk, Šluknov, Teplice a Ústí n. L. Tato hejtmanství zaujímají následující soudní okresy: Benešov, Cvikov, Česká Kamenice, Česká Lípa, Děčín, Hajda, Hanšpach, Chabařovice, Libochovice, Litoměřice, Lovosice, Ouštěk, Roudnice, Rumburk, Štětí, Šluknov, Teplice, Ústí n. L. a Varnsdorf. V celém kraji jest 33 měst, 12 městeček a 879 obcí, v nichž okolo 410.000 obyvatelů žije.

Krajských úřadů v bývalé podstatě více nepozůstává, toliko okresní hejtman, sídlící v býv. krajském

městě má název místodržitelský rada, a jest ostatním okresním hejtmanům v obvodu téhož kraje v jistém ohledu představen.

V kraji Litoměřickém jsou následující pamětihodná místa :

1. Litoměřice, bývalé krajské město na pravém břehu řeky Labe, sídlo biskupa a mnoha císařských úřadů. Jest tu bohoslovecký ústav, vyšší gymnasium, vyšší reální škola, 6 kostelů, 3 kláštery, mnoho dobročinných a všelikých jiných ústavů, starobylá radnice, divadlo, tiskárny, dva pivovary, nádraží a vkusný pětiobloukový most železný přes Labe. V Litoměřicích odbývá se každou sobotu znamenitý trh obilní. Litoměřice vzaly původ svůj od Lutomíra v sedmém století.

2. Teplice, světoznámé lázeňské město, kamž z celého světa nemocní přicházejí, by se uzdravili. Teplická zřídla, jichž nyní 15 se počítá, byla známa již v osmém století. Roku 1755. dne 1. listopadu právě v čas zemětřesení v Lisabonu, přestalo hlavní zřídlo se prýštiti, a teprve po 5½ minutách vyřinula se rudá voda s hrozným šumotem. Horkost teplické vody zřídelní počítá se 22°—29° R.

3. Ústí n. L., okresní a průmyslové město při ústí řeky Bělina. Jest tu znamenitý gotický chrám děkanský, dominikánský klášter, rozsáhlá budova školní, pěkná radnice, nemocnice, krásný hřbitov, nádraží a mnoho továren. Přes řeku Labe vede tu uměle sestavený dvojitý most železný, jehož vrchní díl pro parovozy, a spodní díl pro obyčejné povozy zřízen jest, a přes řeku Bělinu kamenný most; též jest tu přístav k přezimování lodí. V děkanském chrámu chová se překrásný obraz Panny Marie, malovaný od Rafaela Mengsa, který se zde r. 1728. narodil. V okolí města dobývá se veliké množství kamenného uhlí hnědého. Výšina za městem k západu slove na „Běhání,“ kde r. 1426. Husité německé vojsko na čisto potřešli.

4. Děčín, okresní a průmyslové město při ústí řeky Ploučnice s nádherným zámkem hraběte Thuna, v němž krásná kaple, znamenitá knihovna, archiv, di-

vadlo, obrazárna a mnohé jiné vzácnosti se nacházejí. Při zámku jest pamětihodná zahrada s rostlinárnami a s řetězovým mostem přes řeku Ploučnici. V městě jest pěkný děkanský chrám, loretánská kaple, pěkná škola, umělecký mlýn, mnoho továren a znamenitý obchod po Labi. Přes řeku Labe vedou tu dva mohutné mosty železné. Na blízku Děčína jest v hraběcím dvoře Libverdě vyšší hospodářská škola, a naproti zámku na levém břehu Labe jest výstavné místo Podmokly s velikým nádražím a s přístavem k přezimování lodí. — R. 1059. rozvodnilo se Labe tak vysoko, že ze zámku Děčínského voda rukou nabírali se mohla. Tato neobyčejná povodeň zničila celé město, které stávalo tam, kde nyní obec „Staré Město“ stojí. V pamětní knize kostelní v Děčíně stojí o této povodni následující zaznamenáno :

„Als man zählte ein Tausend neun und fünfzig Jahr,
Zur Zeit der Tag set. Wenzeslei war,
Ein grosser Regen in Böhmen geschah,
Dass sich ergossen alle Wässer und Bach !
In Böhmen grosser Schad' geschehen ist,
Das Wasser Städte und Dörfer wegriss.
Seit der Sündfluth nicht ist geschehen,
Die Elbe an der Gränze sich ergoss.
Dass man Wasser erreicht aus dem Tetschner Schloss.
Die Polnitz hatte nicht ihren Gang,
Die Stadt Leipä dadurch grossen Schaden empfang.
Es war da Jammer und gross Elend,
Dasselbst auch es die Stadt Tetschen weggeschwemmt.
Dies geschah in demselben Jahr,
Als Spytihněw Fürst in Böhmen war.
Jakob Berka nach seines Vaters Tod,
Baut wieder Leipä und Tetschner Stadt.“

5. Terezin, pevnost, k níž císař Josef II. r. 1780. dne 10. října základ položil, a ji ke cti své matky císařovny Marie Teresie „Terezin“ nazval. Skládá se z velké a malé pevnosti, má novější kostel, lípami posázené náměstí a úpravné vojenské i měšťanské domy. Na místě, kde pevnost stojí, stávaly druhdy vesnice Německé Kopisty a Trávčice. Současně s Tereziem dal týž panovník postaviti pevnost Plesy v kraji královéhradeckém, kteráž však od císaře Františka I. ke cti zakladateli svému „Josefov“ nazvána jest.

6. Lovosice, okresní město s pěkným zámekm knížete ze Švarcenberků. Jest tu pěkný farní chrám, parní mlýn a několik továren; též jest tu hlučný přístav. R. 1866. zřídil tu kníže Adolf ze Švarcenberků zvláštní školu pro odchovávání čeledínů a šafářů. V měsíci září každého roku odbývá se tu znamenitý trh na obilí, zvláště na ječmen. — Město utrpělo válkou husitskou, třicetiletou a sedmiletou velikých pohrom, a r. 1866. mělo se všeobecně za to, že zase hlavní bitva s Prusem svedena tu bude, k čemuž i rozsáhlé přípravy se děly. Na památku svedené tu bitvy r. 1756. postavena jest nedaleko města u teplické silnice kaple s obrazem Panny Marie.

7. Ouštěk, okresní město, v jehož okolí výtečné chmelnice se nacházejí. U Ouštěku roste chmel tak zvaný „zeleňák“, který však té dobroty nemá, co žatecký chmel „červeňák“. Pěstuje se tu též chmel tak zvaný „bujňák“, který jest mnohem úrodnější než zeleňák, avšak dobroty mnohem slabší. Ouštěcký chmel zeleňák i bujňák přimichuje se k žateckému, čímž pak sládcí šizeni jsou.

8. Nový Zámek, ves s krásným zámekm, v němž mnohé znamenité a památné sbírky se chovají. Nedaleko vsi jest největší rybník v kraji litoměřickém, v jehož pozadí strmí na skále, která jako koráb vyhlíží, zříceniny druhdy pevného hradu Jestřebí.

9. Stádice, ves nad Bělinou, rodiště Přemysla I. Pole, na kterémž právě oral, když poslové od Libuše vyslaní, povolati jej přišli na trůn knížecí, slove posud „královské“, a r. 1841. zřízen tu pomník s následujícím nápisem: „Zde od pluhu Přemysl k vévodství povolán.“

10. Ploškovice, ves s obnoveným skvostným zámekm bývalého císaře Ferdinanda Dobrotivého nedaleko Litoměřic. Před časy náležely Ploškovice rytíři Adamovi z Drahonic, jehož pověstný rytíř Dalibor z Kozojed r. 1496, zrádně se zmocniv, dlouhým vězením k tomu ho přivedl, že mu listinu na postoupení Ploškovic vystavil. Po svém propuštění z vězení žaloval Adam z Drahonic Dalibora, který pak za toto bezprávi

do právě obnovené věže hradu pražského uvržen, a po dvou létech, totiž r. 1498. na dvoře před věží stát byl. Pověst vypravuje, že prý Dalibor ve svém vězení v koutě staré housle nalezl, a ač nikdy hudbou se nezabýval, předce dlouhým cvičením takové dokonalosti na tom nástroji dosáhl, že okolo jdoucí zastavujíce se, hře jeho s oblibou naslouchali. I roztrhal prý svou košili, kusy na délku svázal a provaz takto utvořený z okna pustil, na nějž mu lidé peníze přivazovali, kterýmiž si pak strážníky získal, tak že mu tito na stravě přilepšovali. Odtud povstalo přísloví: „Nouze naučila Dalibora housli.“ Poněvadž byl Dalibor první, který po obnovení věže v ní uvězněn byl, obdržela tato jméno „Daliborka“, jakž až posud se nazývá.

11. Chlumec (Kulm), ves a bojiště u paty Rudohoří, kde Břetislav I. r. 1040. a Soběslav I. r. 1126. nad Němci slavně zvítězili, a kdež r. 1813. spojené vojsko rakouské, ruské a pruské, vojsko francouzské na hlavu porazilo, na kteroužto památku této poslední bitvy postaveny tu pomníky každého vojska o sobě.

12. Žernoseky Velké, ves na pravém břehu Labe, věhlasná pro své vinařství.

13. Dlažkovice, ves, u níž na polích mnoho nejpěknějších granátů českých, ohněm a leskem svým vůbec známých, se nalezá. R. 1870. byl tu nalezen pravý diamant. V okolí nalezají se též pěkné hyacinty.

14. Hřensko, poslední ves česká při Labi, které zde do Sas přechází.

15. Košťálov č. Košťál, zříceniny hradu na vrchu téhož jména. Dle pověsti byl hrad vystavěn r. 747. od Košala, jež pojal za manželku Pilu, dceru silného Bivoje a Kasi, sestry Libuše. Tento hrad druhdy velmi mohutný a obširný na pevné čedičové skále vystavěný, náleží k nejstarším sídlům v Čechách. Vrch Košťál má výšky 293 m.

16. Střekov, zříceniny hradu na pravém břehu Labe blíže Ústí. Hrad vystavěn v 12. století, byl původně jen malý, později rozšířen a od roku 1615. sám sobě zanechán. V okolí roste výborné střekovské víno.

17. **Kamýk**, zříceniny hradu opodál pravého břehu Labe nedaleko Žernosek. Hora Kamýk památná jest tím, že ve svých slujích v nejparnějších dobách letních tvoří led. Něco níže hory, blíže kaple, kde tamní lid ku konci června vždy posvícení své odbývá, prýští se jak led chladný pramen svatojanský. O hoře Kamýk kolují mezi lidem nejružnější domněnky. Okolní obyvatelé domnívají se, že Kamýk způsobuje bouře, a že blesky přitahuje. Zdrží-li se kdo blíže ledových slují déle, pocítí brzy bolení hlavy, což vysvětluje se značným rozdílem teploty vzduchu a teploty země.

18. **Milešovka**, nejvyšší vrch v Středohoří, 2640 stř. č. 835 metrů nad mořem, jenž poskytuje přerokošný pohled po dalekých krajinách českých. Na vrcholu nachází se upravený hostinec k přenocování.

Od r. 1865. volí si všechny obce jednoho okresu ze svých občanů okresní zastupitelstvo, jehož širší výbor z 18, a užší výbor ze 7 členů se skládá. Okr. zastupitelstvo libochovické má své sídlo v Libochovicích a činnost svou započalo r. 1865. dne 1. července.

Posloupnost okresních starostů jest:

Pan Antonín Kořán od r. 1865.

„ Eduard Seidel „ „ 1866.

„ Karel Tachecí „ „ 1868. až posud.

Konečně ustanoveným okresním tajemníkem jest p. Antonín Müller od r. 1865.

Při poslední volbě okresního zastupitelstva r. 1874. konané, byli následující pánové zvoleni:

A. Ze skupení velkostatků:

1. Moric kníže Lobkovic.

2. Jan svob. pán z Achrenthalů.

3. Ervín hrabě Schönborn.

4. Teresie hraběnka z Herbersteinů.

5. Antonín Prant, lékárník z Libochovic.

B. Ze skupení měst:

1. Alois Vacek, měšťanosta z Libochovic.

2. Josef Mikula, měšťan z Budyně.

3. Jan Vurm, představený z Brozan.

C. Ze skupení vesnic:

1. Karel Tachecí z Pist.
2. František Zeman z Radovesic.
3. František Chroust z Roudniček.
4. Josef Král z Klapého.
5. Daniel Tlustý z Křesína.
6. Jan Vysoký z Poplží.
7. Jan Vojtěch z Chotěšova.
8. Antonín Zeman ze Selce.
9. Václav Černý z Černiva, a
10. Ilynek Tymich z Martiněvsi.

Z těchto 18 členů zvolen byl užší výbor takto:

P. Karel Tachecí starostou. František Chroust náměstkem. Eduard Seidel, Alois Vacek, Josef Král, Jan Vurm, František Zeman, členy.

Občané všech okresů v Čechách volí si dle volebního řádu z r. 1861. zemské zástupce, kterým se říká „poslanci.“ Všechna poslanců z celé země volí se 241. Z těchto poslanců skládá se zemský sněm, jemuž císař pán ustanovuje předsedu, který má název „zemský maršálek.“ Sněm zvolí ze sebe zemský výbor, sestávající z 8 osob, jehož předsedou jest též zemský maršálek. — Zemský výbor jest výkonným orgánem sněmu, t. j. on spravuje zemské jmění a všeliké jiné záležitosti, vede dohlídku nad samosprávou obcí, vykazuje dotace na všeliké potřeby zemské atd. — Činnost zemského výboru trvá tak dlouho, jako mandát poslanců, totiž 6 let.

Okresy libochovický, slánský a velvarský volí společně jednoho poslance na sněm zemský, a tu r. 1861. byl v Slaném, kdež jest místo volební, za poslance zvolen veleučencem dr. Jan Ev. Purkyně, chloubou zdejšího města, jednohlasně. Roku 1867. byl za poslance zvolen p. P. Antonín Husák; a poněvadž volba ta vícekrát se již opakovala, zvolen pokaždé týž P. A. Husák, nyní děkan v Nymburce, mladočech.

Průmyslová města Brandýs, Mělník, Mšeno a Roudnice volí též jednoho poslance na sněm zemský společně, a tu zvolen vždy dr. St. Prachenský, staročech.

Na základě zákona ze dne 2. dubna 1873., dle něhož přímé volby na říšskou radu se dějí, volí okresy libochovický, lounský, mělnický, novostrašecký, roudnický, slánský a velvarský společně jednoho poslance, a tu r. 1875. dne 6. října zvolen byl dr. Karel Sladkovský, mladočech.

Dle téhož zákona volí průmyslová města Běla, Brandýs, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Mšeno, Nová Lysá, Roudnice a Turnov též jednoho poslance na říšskou radu společně, a tu zvolen r. 1875. dne 5. května kníže Jiří Lobkovic, staročech.

Město Libochovice zadalo dne 8. května r. 1875. žádost k vyššímu místu, by vřaděno bylo též mezi města průmyslná.

Proč tuto jedni poslanci nazývají se mladočechy a druzí staročechy, příčina jest ta, že politická strana v Čechách, totiž její vůdcové č. poslanci, kteří za historická práva země již od r. 1861. tuhý politický boj vedou, rozpadli se r. 1872. dne 29. listopadu ve dvě strany pro obeslání neb neobeslání zemského sněmu. Ti, kteří za neobeslání zemského sněmu hlasovali, tvoří nyní zvláštní politickou stranu pro sebe, a nazývají se „staročechi“; ti pak, kteří pro obeslání sněmu hlasovali, tvoří též politickou stranu pro sebe a nazývají se „mladočechi.“ Která strana jest v právu, okáže ovšem nejbližší budoucnost. Toho času byly v zemi mnohé ještě jiné strany politické; tak na př. strana ústavněvěrná, která zastávala vše, co bylo vládní; strana ultramontánní, která držela se stranou kněžskou; strana centralistická, která zastávala ústřední vládu všech zemí mocnářství rakouského; strana federalistická, která byla pro spojení zemí neb obcí dle jisté smlouvy; strana konservativní, která zakládala si na starém právu, a m. j. Schůze členů těchto jednotlivých stran politických nazývaly se kluby.

Říšská rada dělí se ve dvě komory, totiž v komoru panskou, již členy počtem neobmezeným sám císař pán jmenuje, a komoru poslanců č. deputovaných, sestávající z 353 členů. R. 1867. dne 21. pro-

since bylo zákonem ustanoveno, že země koruny uherské mají míti zvláštní svůj říšský sněm, a pro ostatní naše země že v platnosti zůstává vídeňská říšská rada. O věcech oběma částem říše společných dějí se úrady v tak zvaných delegacích, do nichž voleni jsou na říšské radě vídeňské a v uherském sněmu po 60 členech. Tito delegáti scházejí se ob rok ve Vídni a ob rok v Pešti.

Koncem roku 1876. vykazoval účet okresního fondu libochovického skutečný příjem úhrnem 37.529 zl. 1 kr. a skutečné vydání úhrnem 30.527 zl. 77 kr.

Město Libochovice mívalo též hrdelní právo; neboť dle starých zápisků a posud se nalezajících dekretů byli tu ortelováni:

Samuel Holfeld byl štat, protože měl neprávě dvě ženy r. 1687. Anna Marková byla ortelována r. 1702.

Jiří Řeháček, Michael Vintr a Marketa Vintrová byli ortelováni r. 1704.

Jiří Czykaner, cikán, byl oběšen a 6 cikánek metlami okolo šibenice mrskáno, pravé ucho jim uříznuto a na šibenici přibito, načež byly ze země vyhnány, poněvadž vzdor mnoha ostrým záповědém potulování vzdáti se nechtěly r. 1707.

Majdalena Rojová byla štata pro zavraždění svého nemanželského plodu r. 1713.

Jiří Paul ze Solan byl oběšen pro zavraždění svého bratra r. 1721.

Stínadlo bylo za městem k Radovesicům v tom cípu k městu, kde stojí socha sv. Panny Barbory. Popraviště bylo tam, kde až posud říká se na šibeničním vrchu, t. j. na vrchu ležícím mezi Libochovicemi, Slatinou a Chotěšovem.

Co se starých zvyků a obyčejů dotýče, zachovalo se v městě posud kromě koledy, pomlázky, práskání bičem před sv. Filipem a Jakubem a pálení svatojanských ohňů, také ještě chození medvědem po městě v dnech masopustních, kterýžto neslušný a pohoršlivý obyčej již dávno ze seznamu starých zvyků a obyčejů vymazán býti měl.

Od r. 1741. až do r. 1813. utrpělo město velikých pohrom válkami. Císař Karel VI. ustanovil r. 1713. dne 19. dubna zákonem, jenž pragmatickou sankcí se nazývá, že i dcery na osiřelý trůn právo mají, kterýžto zákon nejen ode všech zemí rakouského mocnářství, alebrž později i ode všech předních mocností v Evropě uznán a stvrzen byl. Avšak sotva že Karel VI. r. 1740. oči zamhouřil a vládu dcera Marie Teresie nastoupila, mnozí králové a knížata, zapomenuvše slibů učiněných, vojensky do zemí rakouských vtrhli, právo k nim míti si osobující. První z nich byl král pruský Bedřich II. přímým „Veliký“, který r. 1741. bez velkých obtíží Slezsko opanovav, s vojskem svým do Čech vpadl a je pleniti počal. Toho času a sice r. 1741. dne 13. listopadu táhlo městem Libochovicemi mnoho nepřátelského vojska, a 5000 Sasů na delší dobu ubytováno tu bylo. Mezi vojskem panovala tehdež zhoubná nemoc horečka zvaná, jenž mnoho vojáků za oběť si vyžádala, kteří pochováni jsou kolem hřbitova sv. Vavřince, u prostředních Božích muk a pod Hasenburkem.

R. 1744. dne 28. srpna přitáhlo pruské vojsko v síle 30.000 mužů až k Libochovicům, při němž byl král Bedřich osobně, a rozložilo se po polích až k Budyni. Druhého dne na to, totiž dne 29. srpna přišel král Bedřich v průvodu svého důstojnictva do Libochovic, prohlédl si zámek, a odešel na hřbitov sv. Vavřince, kterýž vojskem jeho obsazen byl. Pruské vojsko pobýlo tu 5 dní a 4. září odtáhlo po 18 mostech, položených přes řeku Ohře mezi Libochovicemi a Budyní, ku Praze, zatknuvše knížecího hejtmána Švába, důchodního Freca a písaře Krečmara beze vší příčiny a spoutané do Litoměřic je odvedlo, odkudž teprve po několika nedělích propuštění byli. Na poli Andrasovu u Radovesic zanechali oběšeného husara, kdež i pohřben byl. — Téhož ještě roku a sice dne 30. listopadu přitáhlo od Poplží 5000 pruských vojáků do Libochovic a přivedli mnoho cestou pobraného koňského a hovězího dobytka, jež na náměstí prodávali. Odtud odtáhli pak

do Litoměřic, kde tamní most dřevěný přes řeku Labe vedoucí dne 4. prosince t. r. spálili.

R. 1745. uzavřela císařovna Marie Teresie s králem Bedřichem mír tak zvaný „drážďanský“, načež vojsko nepřátelské ze země se vyklidilo. — Téhož roku vydala císařovna Marie Teresie rozkaz, že všichni židé z Čech vystěhovati se mají za příčinou šmejdů, jichž prý sobě po čas války dovolovali. Zdejší židé měli již všechno zboží své prodané, když pojedou na přímluvu králů a velkých pánů rozkaz ten odvolán byl.

Uzavřený mír netrval však dlouho, neboť r. 1756. obnovena jest válka s Bedřichem, která 7 let trvala, odkudž sedmiletou se nazývá.

R. 1758. v měsíci červnu vidělo město Libochovice opět pruské vojsko, kteréž při svém odchodu spálilo krytý most přes řeku Ohře u Libochovic knížetem Ferdinandem z Dietrichsteinů vystavěný, a panskou sýpku za městem k Dubanům, jejíž ohořelé zdě posud k spaření jsou.

R. 1759. byli Prusové opět v Libochovicích, a aby město od vypálení zachráněno zůstalo, muselo jim měšťanstvo za ochranný list tak zvaný „salva guarda“ 3000 tolarů vyplatiti, na kteroužto částku kníže Karel z Dietrichsteinů polovičkou přispěl, a druhou polovičku zapravilo měšťanstvo sbírkou dle rozvrhu.

Ochranné listy „salva guarda“ zvané vydávali nepřátelští vůdcové vojenští městům na delší neb kratší dobu buďto z přízně neb za peníze.

Roku 1762. byli v Libochovicích opět Prusové a poněvadž měšťanstvo nebylo sto, aby „výpalné“ zaplatilo, byli vrchní panství Václav Hnědec a purkmistr Václav Stuchlý do zajetí odvedeni.

Roku 1763. učiněn konec válce sedmileté mírem „hubertsburgským“, v němž císařovna Marie Teresie králi Bedřichovi Slezsko postoupila, vymínilvši si pouze kraje opavský a těšínský, to jest nynější rakouské Slezsko.

R. 1777. zemřel volenec bavorský kníže Maxmilian III., a tu dle staré úmluvy měla císařovna Marie Te-

resie díl Bavorska děditi. Tomu se však protivil pruský král Bedřich vtrhna mocí válečnou do Čech, následkem čehož r. 1778. v městě Libochovicích opět pruské vojsko bylo, kteréž tu knížetem Karlem Max. z Dietrichsteinů nově postavený dřevěný most krytý ohněm zničilo. (Tedy již podruhé.)

R. 1779. dne 18. května uzavřen byl mír v Těšíně, při čemž císařovna Marie Teresie přece díl Bavorska podržela.

Za příčinou války s císařem francouzským Napoleonem I. leželo v Libochovicích opět mnoho pruského a ruského vojska a francouzských zajatců. V tom čase postaveny byly u Poplzi a Livous dělostřelecké baterie k uvítání Francouzů, kdyby tito v tu stranu od Lovosic přijíti měli. Povýšená místa, kde baterie ty byly, posud viděti lze. Ještě toho roku a sice dne 30. října konala se v městě za příčinou šťastného vítězství u Lipska nad Napoleonem I. slavnost. Ozbrojené občanstvo chodilo městem při hudbě, k níž zvláště turecký buben a hudební talíře koupeny byly. Buben ten nachází se posud v radnici mezi starým haraburdím. Není též pochybnosti, že město i za třicetileté války totiž od r. 1618. až do r. 1648. mnohých nesází zakoušeti musilo, jelikož náleželo pánům katolickým, jichž protestanté sotva ušetřili.

V městě a okolí bylo ubytováno též stálé císařské vojsko, a sice od r. 1815. až do r. 1843. škadrona hulánů pluku vévody Koburkského. Za příčinou tou koupili usedlí měšťané v městě dům č. 35 od manželů Františka a Františky Laubových za trhovou cenu 1200 zl., a zařídili v něm kasárny pro 40 mužů a 20 koní. Od r. 1847. až do r. 1848. ležela v městě a okolí škadrona husarů pluku 11. R. 1848. povstal v Rakousku všeobecný politický zmátek, z čehož v Uhrách dávno již dušené povstání vypuklo, jež mělo za účel docela od Rakouska se odtrhnouti. Tu na tajnou zvěst všichni v městě Libochovicích a okolí ležící husaři kvapem ujeli, chtějíce k uherskému povstání se přidružiti, což se jim však nepodařilo. Důstojnictvo

zůstalo zpět, toliko rytmistr bytem v domě čís. 26 za nimi se pustil a s nimi se spojil. Jak se později do- slechlo byl dekradován a za trest na pevnost odsouzen.

Na začátku r. 1851. leželo tu vojsko od pluku Vohlgemuthova, a odešlo ještě t. r. ku konci června. R. 1851. v říjnu leželo tu vojsko pluku císaře Alexandra až do polovice listopadu t. r. Ku konci listopadu t. r. ležela tu a v okolí škadrona dragounů knížete z Vindischgrätzů, a zůstala zde až do r. 1854. Od toho času až posud žádné stálé vojsko více v Libochovicích ubytováno nebylo.

R. 1866. za příčinou války s Pruskem bylo město Libochovice po 53 létech opět vojenských svízeli účastno. Dne 5. července t. r. obdržel v 11 hodin v noci tehdejší okresní p. Arnošt Rudolf z Vartburku depeši následujícího obsahu: „Die Schlacht ist verloren, Benedeck ist in Ohnmacht, 3000 Preussen sind heute um 3 Uhr Nachmittags in Teplitz angekommen.“

Následkem této depeše uložili se ještě té noci úřední akta do bezpečnosti, a lid skoro ve všech domech uschováváním věcí se zaměstnával. Císařští orlové z domu okresního zmizeli, kupecké tabulky a jiné firmy se uklidili, jelikož nikdo nechtěl toho času býti kupcem aneb hostinským. Toho času byly též klenoty zemské z Prahy do Vídně odvezeny.

Dne 16. července t. r. jelo městem 240 vozů, jež asi 200 pruských vojáků doprovázelo. Někteří z těchto vojáků dovolili si v městě výtržnosti, tak na př. vzali u p. Čermáka dýmku v ceně 20 kr., u p. Říhy tabák a doutníky v ceně 2 zl., u p. Mayera žejdlík kořalky v ceně 12 kr., u p. Fanty řeznické nástroje a zástěru v ceně 5 zl., u p. Laube bochník chleba a 1 lib. másla v ceně 90 kr., u p. Třesky 4 mázy piva a láhev kořalky v ceně 1 zl. 20 kr., u p. Blocha 2 lžíce a u p. Šteina 4 lžíce, vše v ceně 60 kr., u p. Semi Kuh 2 loty tabáku v ceně 7 kr., v lékárně celtele a flastry v ceně 50 kr. a v pivovare půl sudu piva i s nádobou v ceně 10 zl.

Vítězstvím Prusů nad vojskem rakouským u Sádovy byl boj zastaven a téhož ještě roku dne 30. srpna mír v Praze pod následujícími podmínkami uzavřen :

1. Rakousko vzdá se království benátského.

2. Rakousko uznává zrušení posavadního buntu německého a svoluje ke všem změnám, které v Německu se stanou.

3. Žádný nesmí soudně stíhán býti pro chování své po čas války právě odbyté.

4. Rakousko zaplatí 20,000,000 zl. co válečných útrat.

Následkem zastavení války a na základě uzavřeného míru toho viděli Libochovice nepřátelské vojsko pruské již jen pouze na zpáteční cestě jeho, a sice 2000 mužů a 400 koní bylo v městě od 21. srpna až do 14. září střídavě ubytováno. Pruské vojsko přivezlo do města několik nemocných vojáků trpících chole-rou a pročež zařídilo si ihned nemocnici nejprve v kasárnách, později ve škole, pak v domě č. 14, a konečně v pastoušce. Dne 27. srpna t. r. ustanovila zvláštní komise pod předsednictvím krajského fysika z Lito-měřic, aby na farním poli hned u silnice pod sv. Vavřincem dřevěná bouda pro nemocné vojáky vystavěna byla, což se i také hned provedlo, načež dva nemocní prusští vojáci v ní ubytováni byli. Dne 12. září t. r. uznala zase tatáž komise, že bouda pro nemocné zařízená jest nepraktická, poněvadž prý do ní prší; i dala ty dva nemocné prusáky v dešti odnésti do pastoušky, a boudu hned rozbourati. Následkem přenesení nemocných do pastoušky stalo se v mostecké ulici pozdvížení lidu, tak že městský výbor mimořádné sezení odbývati musil, při čemž ustanoveno, že nemocní v pastoušce zůstanou, jelikož pro ně příhodnějšího místa v městě není.

Vystavění a rozbourání cholerní boudy stálo město 120 zl., k čemuž správa velkostatku ještě prkna zdarma zapůjčila. Stálo tedy ubytování jednoho nemocného prusáka po čas 10 dní v této boudě 60 zl. — Tato cholerní bouda zavedla příčinu k mnoha vtipům, jichž zdejší lid posud užívá.

V té době zemřelo cholerou v městě 5 pruských vojáků, jichž jména jsou:

1. Karl F. A. Kadatz.
2. Andreas Karl Möller.
3. Karl Christ. Albert Rohloff. (Zemřel ve škole.)
4. Vilhelm August Landmesser.
5. Fridrich Blass.

V městě a v přifařených obcích vyžádala si tato zhoubná nemoc nákazou svou 73 obětí, a to v době velmi krátké.

Tato nešťastná válka Rakouska s Pruskem zanechala po sobě rány velmi citelné, neboť nečítajíc ztráty mnoha životů lidských, byly jednotlivé krajiny české neustálými rekvisicemi vojska nepřátelského tak vyssáty, že válečná škoda pouze v Čechách na 20 milionů zl. se páčí. Bože, chraň rakouský stát od podobných svízeli, a nedopust, aby prajský ruml kdy více se opakoval.

Mimo rok 1866. zuřila v městě zhoubná nemoc cholera také ještě v l. 1832., 1836., 1850. a 1855.

Připomenouti také dlužno, že řeka Ohře, nemající pevných břehů téměř každoročně velikých škod na polích a na lukách způsobuje. Tak zvaná bažantnice při panské zahradě povstala při povodních samým nánosem z městských gruntů, jichž na 30 jiter voda zničila, mezi nimiž též dvě jitra bývalého školního pole. R. 1784. dne 28. února vystoupila řeka Ohře 16 stěvíců č. $5\frac{1}{2}$, metrů nad svou obyčejnou hladinu, způsobivši po celém pořfčí znamenitých škod. — R. 1821. dne 14. srpna byla veliká voda. R. 1824. dne 28. června rozvodnila se řeka na 12 stěvíců čili $3\frac{1}{2}$, metrů nad svou obyčejnou hladinu; a poněvadž toho času zemské plodiny právě dozrávaly, způsobena jest škoda nenahraditelná. R. 1830. dne 30. března při tání ledu rozvodnila se řeka Ohře tak vysoko, že luka od Křesína až k Budyni zatopila. Led porazil zeď u panské zahrady v Poplzcích, zbořil dům v městě č. 94, vzal kozy u panského mlýna a urazil vodní pilu i se vším příslušenstvím. R. 1860. při tání ledu byla voda tak veliká, že v panské zahradě ve sklenících až na $\frac{3}{4}$ metru výšky stála. Pod

zámkem k mostu lidé na loďce se převáželi. Velká voda tato způsobila mnohých škod na rolích a na lukách, a dupandu t. j. taneční z prken zbytou za mostem u mýta na vždy zničila. Roku 1867. při tání ledu protrhl se budyňský jez po pravé straně řeky, což mělo ten neblahý následek, že kus pole ve výměře 756 □ sáhů č. 27 arů 21.6 □ metrů, p. Antoninu Mikulovi v Radovesicích náležející, do vody se uložilo. R. 1872. při tání ledu prorazil led jez budyňský zrovna uprostřed, a oddělil tak zvanou malou bažantnici od městských pozemků zcela, tak že malá bažantnice nyní zvláštní ostrůvek pro sebe tvoří. Ostrůvek ten nazval vysokorodý p. hr. Josef z Herbersteinů „ostrůvkem sv. Františka.“ Téhož roku a sice dne 25. května odpoledne strhla se v některých krajinách českých na západě a severozápadě tak strašná bouře, a děsné mraky vychrlily tolik spousty vody, že nebylo pamětníka takového božího dopuštění. Řeky, říčky a potoky vodami těmi tak narostly a tak dravými se staly, že zaplavují a ničí všecko za břehy svými, způsobily škod nevidaných a neslýchaných. Celkem bylo 16 okresů lijakem zalito a povodní zaplaveno. Následkem této strašné bouře rozvodnila se druhého dne na to, totiž dne 26. května také řeka Ohře, a způsobila po celém potočím znamenitých škod. V Libochovicích vzala voda toliko koupele p. Antoninu Šillerovi náležející, větších škod neučinivši, což dlužno přičísti pouze té náhodě, že toho času budyňský jez protržen byl, jinak byly by pole a luka podél řeky a jmenovitě libochovické a radovesické závodí velikých škod utrpěli. Na poškozené touto neobyčejnou povodní, která dle zprávy kanceláře pro statistiku polního hospodářství v království českém škodu na 9 až 10 milionů zlatých způsobila a 240 životů lidských za obět si vyžádala, sešlo se dne 2. června t. r. dobrovolnou sbírkou pouze v městě 311 zl. 27 kr., k čemuž občanská záložna dne 6. června 200 zl. a městská pokladna 68 zl. 73 kr. ještě přidaly. Připočte-li se k tomuto účelu z předu již zmíněná sbírka mezi školní mládeží v částce 23 zl. 39 kr., zaslalo se tedy z města

Libochovic na poškozené povodní ubožáky celkem 603 zl. 39 kr.

R. 1874. bylo tání ledu tak náhlé, že ani čas nestačil, by most přes řeku Ohři byl odstraněn. Sotva přejelo ještě několik vozů s uhlím, a již již poroučel se tento, stržen jsa velikou silou vody.

Řeka Ohře nemívala za dřívějších časů tolik vody, jako nyní, jelikož velikou sílu vody dešťové i sněhové rybníky v poříčí řeky se nacházející zadržovaly. Poněvadž však během času veliké množství těchto rybníků vysušeno bylo, musí nyní všechna voda do řeky vběhnouti, čímž se řeka rozvodňuje. — Jest v skutku k přání by se břehy řeky upevnily a řeka splavnou se stala, z čehož by celé poříčí velikých výhod nabylo. —

Mlýny na řece Ohři v okrese libochovickém jsou následující: Mlýn v Košticích, Křesíně, Budyni a Brozanech.

Do řeky Ohře vlévají se v okrese libochovickém následující potoky:

Po pravém břehu:

1. Potok evaňský, který bere počátek svůj v háji evaňském, a pod Poplzi do Ohře se vlévá. Mlýny na něm jsou dva, totiž jeden pod Evaní a druhý nad Poplzi.

2. Potok roudničský, který nedaleko obce Roudničky vzniká, a po půlhodinovém běhu do Malé Ohře se vlévá. Mlýny na něm jsou dva, totiž horní a dolní v Roudničkách.

3. Potok mšenský, který bere vznik svůj nedaleko obce Černochova, a pod Budyní do malé Ohře se vlévá. Mlýnů na něm jest šest, a sice: Mlýn ječovický, ředhošťský, mlýn na močidlech, mlýn martiněvský, vrbecký a budyňský. Do potoku mšenského vlévá se nedaleko Budyně potok podhájský, který u Podbradce vznik svůj bere. Mlýn na něm jest toliko jeden, a sice mlýn podhájský nedaleko tak zvané Hvižďalky.

Po levém břehu:

1. Potok koštický, kterýž z potoku solanského vychází a u Koštic do Ohře se vlévá.

2. Potok polní, který v polích mezi Křesínem a Dubany vzniká, a po krátkém běhu do Ohře se vlévá.

3. Potok solanský, který bere počátek svůj u obce Staré, a pod Radovesicemi do Ohře se vlévá. Mlýnů na něm jest šest, a sice dva mlýny u Třebivlic, dva u Solan, mlýn podstráňský a mlýn u Klapého. — Větších rybníků kromě vysušených v okrese není.

Během času bylo město Libochovice také většími a menšími požáry navštíveno; tak r. 1624. byl v městě veliký požár, jemuž za oběť padl farní kostel a věž, ano i zvony se rozlily.

R. 1661. vypukl oheň v panském pivovaře, zničil střechu, farní kostel, faru, radnici a více než polovici města.

R. 1676. dne 16. září vyšel z domu č. 75 oheň, a zničil skoro celé město.

R. 1700. dne 6. května vypukl v městě oheň, jemuž za oběť padlo 14 domů, mezi nimiž obecní sládovna.

R. 1738. dne 4. února vypukl oheň v obecním dvoře, zničil jej a některé blíže tu stojící stodoly; že však vítr náhle se obrátil, byly ostatní budovy města zachráněny. Případnost ta přičítala se přímluvě rodičky Boží chotěšovské; a pročež na poděkování a na památku dává město každoročně dne 4. února u oltáře Panny Marie v Chotěšově mši svatou sloužiti, k níž dřívějšího času z každého domu v městě nejméně jedna osoba dostaviti se povinna byla.

R. 1800. dne 15. června vyšel právě o polednách oheň z domu č. 39 a tak se zmohl, že v krátké době celé město v jednom plamenu stálo, jen kostel, fara, zámek, židovské město a několik domků v mostecké ulici bez pohromy zůstalo. Toto neštěstí přivedlo mnoho obyvatelů na mizinu, tak že mnohé domy až do nedávna v zříceninách ještě ležely. Dary, jenž z mnoha obcí a od jednotlivých osob k rozdělení mezi pohořelé se sešly, obnášely celkem 2561 zl. 42 1/2 kr. vídeňského čísla. Největší částku zaslalo město Litoměřice, totiž 251 zl. 56 1/2 kr. a nejmenší částku obec Hun-

tířov u České Kamenice, zaslavši celých 26 kr. Kromě toho daroval městu známý lidumil, Jakub svobod. pán Vimmer, c. k. plukovník a majitel panství Citoliby, Lenešice a Tloskov, stříkačku v ceně 900 zl. a jednotlivým měšťanům potřebné stavivo v ceně 1000 zl. a k tomu ještě na penězích 100 zl., kterážto peněžitá částka ve výše udaných darech již obsažena jest. Toto vše učinil baron Vimmer na přímlovu p. Ant. Leníka, měšťana libochovického. Týž Antonín Leník narodil se v Libochovicích r. 1742. dne 17. dubna a vyštudoval gymnasium, stal se učitelem pověstného francouzského hraběte Gabriela Mirabeau-a v Paříži. Vrátil se z Paříže domů, seznámil se s baronem Vimmerem, pomáhaje mu při jeho podniknutích, jmenovitě při stavění pevnosti Tereziína. Zemřel v Libochovicích r. 1821. dne 7. ledna v stáří 79 let. Lid nazýval jej „panáčkem.“

Roku 1803. lehlo opět popelem 20 domů na předměstí k Radovesicům.

R. 1809. dne 29. května vyšel oheň v židovském městě, zničil synagogu, 18 domů, 15 stodol a farní stáje.

R. 1811. dne 14. října vyšel oheň z domu č. 37, zničil 51 domů a 14 plných stodol. Příčinou ohně byla prý chůva, která ztracený peníz se světlem ve slámě hledala.

R. 1814. dne 9. října vyšel oheň z domu čís. 141 v mostecké ulici a zničil mnoho domů a stodol na severní straně města ležících.

R. 1844. dne 22. srpna a to právě před výročním trhem vyhořelo za městem 11 plných stodol. Škoda páčila se na 60.000 zl. Toto neštěstí způsobil prý hlídač zahrady vystřelením do vrabců.

R. 1861. dne 22. dubna vypukl v noci za městem oheň a zničil domy č. 113 a 135.

Roku 1862. dne 18. května vyšel v noci oheň za městem a zničil stodolu panu Morici Dienststeinovi náležející.

Roku 1865. dne 30. října vypukl oheň za městem a ztrávil střechu domu č. 149, větší škody neučiniv.

Roku 1866. dne 8. srpna vyšel právě o polednách oheň na náměstí v domě č. 5 a poněvadž právě téhož dne v blízkém městě Budyni též hořelo, kamž obě stříkačky městská i panská odjely, nebylo tu žádná pomoci po ruce. Než že právě v neděli to bylo, dostavilo se k ohni množství lidu a škodný živel bez pomoci stříkaček udušen byl. Při hasení vyznamenal se hlavně p. Václav Zeman, mistr bednářský v Libochovicích.

Roku 1867. dne 28. února vypukl oheň z večera v domě č. 21 a tak náhle se rozšířil, že přes všemožné hasení zachvátil dům č. 22 a 20.

Téhož ještě roku dne 10. března vyšel oheň v domě č. 147, zachvátil dům č. 162 a zničil oba; taktéž t. r. dne 23. července zničena jest ohněm střecha na domě čís. 68.

Roku 1869. dne 11. listopadu vyhořela za městem stodola p. Ludvíku Payerovi náležející. Oheň povstal prý neopatrností jistého kuřáka.

R. 1873. dne 25. září vyšel oheň za dne v domě č. 124, při němž zúčastnil se libochovický hasičský spolek ponejprv a tak statně si počínal, že nejen mnohé věci před uhořením zachránil, ale i dalšímu rozšíření ohně přítrž učinil.

Roku 1875. dne 3. dubna vypukl oheň za dne v domě č. 138 a stráviv střechu, větší škody neučinil.

Roku 1876. dne 23. června vypukl oheň za dne v domě čís. VII. a ztráviv střechu větší škody neučinil. Při hasení spadl zdejší ml. učitel p. Karel Štastný se střechy dolů tak nešťastně, že utrpenou ranou na levé ruce delší čas lůžko hlídati přinucen byl.

V městě žili a působili následující výtečníci:

1. Jan Václav Bělohorský, narozen v Libochovicích dne 21. září r. 1737. Vyštudovav práva, zastával všeliké právní úřady dříve v Čechách, dříve v Uhrách, až konečně r. 1773. stal se sindikem v Libochovicích a r. 1799 primátorem města, v kteréžto hodnosti až do r. 1801. setrval. Byl zvláštním milovníkem a pěstitelem ovčí, a mezi děvčaty v městě zavedl předení bavlny, začož se mu od c. k. zemského gubernium

písemní pochvaly dostalo. Byl též právním na panství dlažkovickém, v kterézto hodnosti zemřel r. 1804. dne 26. října v stáří 67 let.

2. Jmenovaný již učenec Jan Evanj. Purkyně, doktor lékařství a filosofie, badatel ve fysiologii, řádný profesor téže vědy na vysokých školách pražských, narozen dne 17. prosince 1787. v Libochovicích. Otec jeho byl knížecím obročním, a náležel mu dům v městě č. 29. Purkyně miloval své rodiště velmi, a mnohokrát se vyjádřil, že zbytek života svého v Libochovicích strávití míní. Z lásky k svému rodišti psával se též někdy „Libochovický.“ Purkyně byl zvláštní příznivec zdejší školy, neboť při každé své návštěvě města školu neopomenul. Škola děkuje mu některých krásných pomůcek vyučovacích a Jungmanův slovník. Roku 1861. navštívil Purkyně, co zvolený poslanec na sněm český město naposledy, a občanstvo učinilo mu ovací osvětlením, zpěvem a hudbou. Při této příležitosti oslovil Purkyně shromáždění slovy následujícími: „Moje čest Vaše čest, a Vaše čest moje čest.“ — Oslovení to bylo od mnohých křivě posuzováno, avšak slova ta jsou vskutku srdečná, krásná a výborná, ana v sobě následující smysl uzavírají: Mezi Vámi jsem se zrodil, mezi Vámi nabyl jsem svého prvního vzdělání, na němž Vaší důvěrou za poslance zvolen, moje nynější čest se zakládá, a pročez Vám náleží čest za mou čest; aneb jinými slovy: Moje čest jest Vaše čest, jelikož jen Vaší zásluhou jest. — Purkyně, jenž drahá léta pobyl ve Vratislavi, zvolil si následující heslo: „Volá-li vlast, ve vlast se vrať; pomáhej chutě, čiň a rad.“ Starší heslo jeho bylo: „Dokud i kde Bůh žítí povelí, buď věren vlasti, víře, příteli.“ — Purkyně zemřel dne 10. srpna r. 1869. v Praze, a pochován jest do prozatímného hrobu na hřbitově vyšehradském. Město vyslalo k jeho pohřbu deputaci sestávající z purkmistra, radního a dvou členů výboru, a dalo za něho dne 16. srpna t. r. slavné requiem ve farním chrámu Páně zdejším sloužití. Školní mládež pamětliva jsouc svého dobrodince, dala též za něho dne 15. září slavnou smuteční

mši sv. sloužiti. R. 1876. dne 25. října byly tělesné pozůstatky Purkyňovy z prozatímného hrobu vyzdviženy a do nového klenutého hrobu přeneseny, nad nímž nádherný pomník spočívá. Pomník ten zbudoval mu spolek Svatobor v Praze s pomocí spolku českých lékařů. — Purkyně byl čestným měšťanem libochovickým po dvakráte jmenován, jelikož na první jmenování bylo se pozapomnělo. Ze město památku svého velikého rodáka ctí, důkazem jest to, že r. 1876. dne 28. listopadu pojmenována jest bývalá ulice mostecká, v níž stojí dům rodičům Purkyňovým někdy náležející, „třídou Purkyňovou.“

3. František Turinský, vrchní panství libochovického, výtečný lyrický básník, narozen dne 16. listopadu r. 1796. v Poděbradech. Vydal tiskem básně: *Angelina*, *Virginie* a *Pražané*, jež vlasti věnoval. Pak podal drobnější básně v *Rozmanitostech*, *Rozličnostech*, *Musejníku*, *Lumíru* a j. Roku 1848. sepsal obšírnou báseň posud netištěnou pod názvem: „*Sen císaře Josefa II.*“ V básni té představuje se, jak císař Josef II. z hrobu vstává a svým potomkům výčitky činí, že šlépějí jeho lépe nenásledovali. Zemřel v pražské nemocnici dne 4. září r. 1852., byv od r. 1850. okresním soudcem v Křivoklátě.

4. P. Antonín Hnojek, profesor богослові, biskupský veřejný přísežný notář, skutečný konsistorní rada, c. k. dvorní kaplan, bývalý děkan na Mělníku, pak probošt v Bohosudově a konečně děkan v Libochovicích, narozen dne 5. prosince r. 1799. v Brandýse n. L. Sepsal a vydal: *Christ-katholische Liturgik* v 5 dílech. Krátký katechismus o obřadech církve katolické. *Nebe a země klíč*, kterážto kniha pro svou výbornost do více řečí přeložena jest. *Tělo lidské*. Krátký dějepis církve Páně. *Evangelia* na všechny neděle a svátky všesrozumitelně vyložená, dva díly. *Řeči a epistolý* na všechny neděle a svátky všesrozumitelně vyložené, jeden díl. Přeložil z němčiny: *Květný věneček*, *Lesní kaple*, *Svatojánská muška*, *Růženka jedlohra-decká* a *Příběhy Vojtěchovy*. Přispíval do *Hylosu*, *Čecho-*

slovana, Časopisu pro katolické duchovenstvo, Blahověsta a Poutníka z Prahy; byl též přispívatelem do Naučného Slovníku. Sepsal též několik zdařilých písní, jež spisovatel tohoto místopisu nápěvy opatřil. Mluvil více řeči, a byl též výtečným filologem. — Až do nejposlednější doby svého života zabýval se spisovatelstvím a poslední k tisku uchystaná práce jeho byla „Dokonalý ministrant a kostelník.“ — Na den sv. Antonína r. 1863. oslavilo město jeho 40tileté účinkování na vinici Páně osvětlením farního domu, zpěvem a hudbou, k čemuž spisovatel tohoto místopisu následující slova ve zpěv a hudbu uvedl, a jemu věnoval:

Město zdejší, ač jen malé
mezi městy českými,
honosí se několika
muži v světě slavnými.

Dnešního dne slaven svátek
muže dokonalého,
jednoho z těch v světě slavných:
pastýře duchovního.

Vzhlédni Bože s trānu svého
na nás tuto přítomné,
vyslyš všechna přání naše
nyní jemu skládané:

Zdraví pevné jemu uděl,
štěstí ať Ho vždy blaží,
a pak pravá spokojenost
povždy ať Ho provází.

Nám pak zůstaň po vždy přítel,
muži ctný a důstojný!
Láskou, úctou, oddaností,
od nás všech milovaný.

Buď nám knězem, buď nám otcem,
buď nám i učitelem,
Bůh Tě za to na vše časy
vyznamenej vavřínem.

R. 1863. odebral se do Nymburka na výslužbu, a faru přepustil P. Josefu Ehlovi, t. č. kaplanu zde, který se zavázal, dávat mu co administrátor ročně

800 zl. výslužného. Zemřel dne 23. ledna r. 1866. v Nymburce, kdež i pochován jest. Ačkoliv posud nepostaven mu důstojný pomník, zanechal tento velikán předce nehynoucí památku v mysli a v srdci všech, kdož ho znali, s ním obcovali, a jeho ducha z jeho spisů oceniti se naučili. Hnojek náleží mezi nejosvěcenější členy českého duchovenstva. Heslo jeho bylo: „Recta, recte!“ t. j. „Dobré konej dobře.“ — Pokoj budiž popeli jeho!

5. P. Josef Ehl, od r. 1877. farářem v Terezíně, narozen v městě Solnici dne 10. července r. 1820. Od r. 1850. až do r. 1867. byl kaplanem v Libochovicích, v kterémžto čase faru po dvakráte administroval. O Libochovice získal si zvláštních zásluh založením záložny, jejímž bezplatným pokladníkem až do r. 1866. setrval. Předsedou zpěváckého spolku byl od r. 1863.—1864., předsedou hospodářského odboru od r. 1863.—1867., městským výborem od r. 1864.—1867.; a za své výtečné zásluhy jak o kostel, školu a farní osadu, tak i o národní podniky obdržel čestné měšťanství v Libochovicích a v Solnici, pak čestné údství v obci Dubanech, Evani, Poplzech, Radovesicích a Slatině. Tiskem vydal několik duchovních řečí, jež vyšly ve sbírce kázání páně Veverkových a v „Posvátné kazatelně“, redigované důst. P. Kuldou; vydal svým nákladem „Sieben Vorträge über die rationelle Bienenzucht“, podal přes 300 slov pro „Brus jazyka českého“, a přispívá do „Časopisu katol. duchovenstva“, „Blahověstu“, „Hlasu“ a „Pokroku“; též jest dopisujícím údem archeologického sboru v Praze, prvním místopředsedou včelařského spolku sídlem v Mašově a protektorem spolku vojenských vysloužilců v Jetřichovicích. P. Ehl jest jedním z nejčinnějších členů katolického duchovenstva za časů našich.

6. Arnošt Koubek, c. k. podkrajský, čestný měšťan brandýsský a výtečný podporovatel dobročinných podniků, narozen v Libochovicích dne 10. listopadu r. 1815. Sepsal a vydal „Děje města Libochovic“, vlastně „Děje panství libochovického“, a čistý výnos věnoval k zařízení opatrovny v Libochovicích; podobně k tisku

připraveno má „Pojednání o posloupnosti majitelů domů města Libochovic.“ Týž za svého úřadování osvědčil se vždy co pravý přítel škol a učitelů, a svým přičiněním zařídil v městě Brandýse n. L. opatrovnu, která původce svého v blahé upomínce zajisté dlouho zachová.

Sluší též připomenouti, že v Libochovicích žije p. Tobiaš Krušina, pocházející ze slavného rodu svobodných pánů ze Švamberků, jejichž sídlem býval hrad Krasikov v Plzeňsku. Příčina, proč rod ten novějšího času nepíše se více Krušina, alebrž Kruchyna, jest, že rodina ta po bitvě na Bílé Hoře nucena byla vystěhovati se do země francouzské, odkud teprvé později do Čech opět se vrátila. Francouzové na místo našeho „š“ používají písmenky „ch“, a pročez psali místo Krušina „Kruchyna“, vyslovovali však Krušina. — Týž p. Tobiaš Kruchyna chová u sebe stříbrný peníz se znakem rodu Švamberků, který nalezen byl na vrchu Košťálově. Po jedné straně tohoto peníze vyznačen jest výr, jehož 5 malých ptáků obletuje, a pod výrem jest velké písmeno „K“ s letopočtem 1564., a kolem toho všeho jest v německé řeči následující nápis: „Halt fest, bedenks best, H. A. H. V. Schwaneberck.“ Po druhé straně č. v reversu jest znak představující rytířskou přilbu, nad níž jedna, a pod níž též jedna labuť se nachází. Jest to nade vši pochybnost peníz památní, jehož zkráceniny H. A. H. V. křestní jmena osob pánů Krušinů t. č. žijících znamenají.

S osudy města Libochovic úzce spojeny jsou zříceniny blízkého hradu Hasenburku. Původně nazýval se hrad ten Klepy, kteréžto jméno Jungmann ve svém slovníku díl II. str. 65. nikoliv od klepů, alebrž od vysoké svislé hory, na níž hrad ten skutečně stojí, odvozuje. Vrch Hasenburk má výšky 1248 střečů č. 395 metrů n. m. — Vystavění hradu Hasenburku jest rouškou mlhy zakryto, neboť padá do nejstarších dob naší milé vlasti. Dle zprávy Dalemilovy vystavěl prý jej jistý Léva (snad hned za Neklana, knížete pražského), jeden z potomků Vlastislava, kní-

žete luckého, chtěje někdejší samostatné knížetství lucké, jenž s knížetstvím pražským spojeno bylo, opět k samostatnosti přivésti. Avšak podlehl Léva, a hrad přešel v držení knížete pražského č. vojvody českého. Tu sluší připomenouti, že toho času byla země česká na více knížetství rozdělena, jako: na knížetství lucké, boleslavské, kouřimské, plzeňské a jiné; knížata však všickni pražskému knížeti co velikému knížeti zemskému podřízeni byli. Mnozí z těchto knížat stávali se však velikému knížeti časem neposlušnými, ano i vzdorovitými, což mělo za následek časté pŕtky a rŕznice v rodné zemi; pročež pozdější zemská knížata k uvarování možných třenic to a ono knížetství zrušili a ke knížetství zemskému připojili. Kterou as krajinu v Čechách tehdejší lucké knížetství zaujímalo, nelze s jistotou udati, zdá se však, že obsahovalo nynější kraj žatecký s přilehajícími částkami Chebska, Litoměřicka a Rakovnicka, jelikož dle starého podání skládalo se z pěti žup, totiž ze župy žatecké, kadaňské, žlutické, mžeské č. stříbrské a sedlecké č. loketské. Libochovice, jak již zprvu řečeno, náležely k župě litoměřické.

R. 1431. přitáhli Husité pod vůdcem Prokopem Velikým až k hradu Hasenburku, a zpustošili jej, nic více nepořídívše. Hrad byl opět později opraven a teprvé okolo r. 1605. co pustý se objevuje.

Zříceniny hradu sestávají posud z věže tak zvané bílé, kolem níž ještě kusy silných zdí se nacházejí, a z věže černé, což vše, an archeologický spolek o udržení těchto památních zřícenin posud ničeho nepodnikl, každoročně k úplné zkáze se kloní. Černá věž jest z čediče přepevně stavěna, tak že vzdor všem hubícím ji živlŕm posud mohutně tu stojí, a všem v okolí zdržujícím se vranám a kavkám za obydlí slouží. R. 1863. prodělán jest do ní otvor se strany západní, by nahromaděný v ní ptačí trus vybrati a užitečně upotřebiti se mohl, jehož tu na mnoho povozŕ nalezeno bylo. Věž má výšky 16 sáhŕ č. 30.33 metrŕ, a objem její obnáší 13 sáhŕ 2 střevícŕ, čili 25.25 metrŕ. Mlá-

dež z okolních vesnic odvažuje se po zdi věže z venčí až k jejímu cimbuří vylézt, by z hnízd mladé kavky vybrati mohla. R. 1845. odvážil se též dvanáctiletý hoch ze Slatiny, Hynek Vagner, pro mladé kavky až k cimbuří černé věže vylézt; chtěje však zpáteční cestu nastoupiti, smekl se a střemhlav dolů sletěl, vyraziv si obě nohy z kloubů. Příčiněním lékaře, p. Karla Vilita z Libochovic, mohl po pěti měsících opět dobře choditi, avšak lezení pro mladé kavky na černou věž zřekl se na vždy. Na úpatí Hanšpurku na straně jižní bývalo podhradí, jehož rozvaliny posud jsou k spatření. V podhradí býval kostel sv. Mikuláši zasvěcený, jehož část malby na obmítce ještě r. 1820. viděti bylo. Nad rozvalinami podhradí jihovýchodně založena jest r. 1869. vinice ve výměře 1 jitra 600 čtv. s. č. 6 arů 95 čtv. metrů, která každým rokem se přidělává. Vylisované víno jest trvanlivé a chuti výborné. Strana východní a severní porostlá jest ovocnými stromy, nejvíce ořechovými a poskytuje v letě navštěvovatelům příjemný chládek. Pod Hanšpurkem na městských pozemkách bývaly před časy pěkné vinice, které následkem časté neúrody poznenáhla byly rozkopány a v orné role proměňovány. Poslední vinice tak zvaná leníkovská byla teprvé r. 1856. zrušena. — Že pod Hanšpurkem na klapských pozemkách též vinice bývaly, důkazem jest odvádění desátku z vinic klapských k faře libochovické až do času výkupu, začež nyní klapská fara nepatrnou peněžitou částku bere.

V letě navštěvuje obzvláště mnoho lidí Hanšpurek pro rozkošnou, romantickou vyhlídku, která při vystoupení na vrch oku se jeví. Při jasném počasí viděti jest až k Lounům, Litoměřicům, Mělníku a dalekohledem až svatovítskou věž v Praze; též jest viděti památný vrch Říp, zříceniny hradu Košťálu a celé Středohoří. Z města a okolí konávají se na Hanšpurek časté výlety.

Hrad Hanšpurek s městem Libochovicemi a panstvím téhož jména měly následující slavné rodiny ve svém držení:

1. Páni ze Žlebů od nepovědomého času až do r. 1310.

2. Král Jan Lucemburský od r. 1310. až do r. 1336.

3. Páni Zajícové z Valdeka, kteří později příjímí z Hasenburku přijali, mnohé statky přikoupili a zase prodali, a všeho zboží pány byli. Dle Dalemila byl praotcem tohoto slavného rodu Dětríšek Buzovic, který r. 1110. v bitvě proti Polákům hrdinskou smrtí sešel. Avšak dějepisně zaručeným předkem rodu toho jest Oldřich příjímím z Valdeka dle hradu od něho vystavěného. Týž založil r. 1263. klášter sv. Dobrotivé a statky jej nadal. První z rodu pánů Zajíců, který hrad Klepy s panstvím libochovickým od krále Jana roku 1336. za 2300 kop grošů pražských koupil, slul Zbyněk Zajíc z Valdeka. Týž nazval pak hrad Klepy později Hasenburkem a jmeno to i sobě přisvojil. Zbyněk Zajíc vyměnil též s králem Janem r. 1336. hrad a panství Žebrák za hrad a panství Budyně. Zbyněk zemřel r. 1368.

Po něm byl v držení všeho zboží syn jeho Vilém společně se synovcem Mikulášem až do r. 1379., pak až do r. 1393. samostatně. Vilém přikoupil vesnici Kostelec s tvrzí a s dvorem poplužním, a Mikuláš přikoupil tvrz Nížebohy se vším příslušenstvím, a oboje s panstvím budynským spojili.

Po smrti Vilémově byl v držení všeho zboží syn jeho Oldřich až do r. 1414., pak až do r. 1441. druhý syn Vilémův též Vilém. Týž přikoupil r. 1415. tvrz Šebín a r. 1416. tvrz Dubany se vším příslušenstvím, a oboje s panstvím libochovickým spojil. Po Vilémovi vládl syn jeho Zbyněk až do r. 1463. Zbyněk zemřel bezdětek, a veškerý statek svůj odkázal bratrovi svému Janu z Hasenburků, který přikoupil statek Žerotín, a statek Mšené u Budyně. Zemřel r. 1495.

Syn a nástupce Janův, Mikuláš, panoval pouze rok, zanechav po sobě nedospělého ještě syna Jana, který teprve roku 1507. vlády se ujal. Cech řemesla

krejčovského, soukenického, postřihačského a tkalcovského v Libochovicích obdržel od téhož Jana Zajíce z Hasenburků r. 1517. dne 9. února zvláštní výsadu, kterouž na pergameně psanou živnostenský spolek krejčů až posud šetrně uschovává. Začíná takto :

Ve jméno boží. Amen.

Mimo obšírnou předmluvu obsahuje následující kapitule:

„Chtěl-li by kdo od jinud, aby jej mistři do cechu přijali, ten každý má list svého zachování, a kterak jest v řemeslo vstoupil, okázati a dvě kopy míšenské a dvě libry vosku do cechu dáti; také ten, který by se zde usaditi a mistrem býti chtěl, jsa zde rodilý a u otce svého neb u jiného mistra zde se učil, má toho polovici dáti. Item, umřel-li by kdokoliv z těch řemesel mistr nebo tovaryš, aneb z čeledi mistra toho kterého, tu všickni mistři i tovaryši mají mrtvé tělo k hrobu doprovoditi podle obyčeje a zase do téhož domu, a tovaryši mají tělo mrtvé k hrobu nésti. Pak-li by málo tovaryšův bylo, tehdy mladší mistři mají jim přidání býti. Pakli-by který při pohřbu přítomen nebyl, tedy bude povinen mistr jeden groš míšenský a tovaryš čtyry peníze zaplatiti. Také nemá jeden mistr druhému čeledína louditi; a pak-li by to na něho uznáno bylo, má dáti jednu libru vosku do cechu a tovaryš polovici. Též také žádný mistr jeden druhému nemá dílo haněti bez uznání, leda že by bylo pokaženo, též pod touž pokutou jedné libry vosku. Také nemá žádný mistr po hospodách ani po trhu o krejčovstvo choditi, leč by od koho požádán byl, kromě o jarmark pod pokutou půl libry vosku. Kdyby kterýkoliv mistr do cechu oběslán pro potřebu byl a nepřišel, ten propadnouti má pokutě osm peněz a půl libry vosku. Také kdyby mistři cech obnoviti měli, mají se všickni mistři sejíti; pak-li by se který neopověděl a nepřišel, půl libry vosku aby propadl cechu. Zvěděvše, když mistři společně pivo mají na Boží Tělo, nepřišel-li by, buď doma neb nebud, tehdy má to pivo pomoci platiti a mladší mistři mají pivo dávat i nalívat i vyhledávat, a svíce v ko-

stele spravovati. Také svadil-li by se mistr s mistrem na tom pivu, ten každý za pokutu povinen bude sud téhož piva bez odporu doplniti. Pak-li by kdo jinde a kterýkoliv křiv zůstal, má dáti půl libry vosku do cechu; a ty všechny pokuty, kdožbykoliv v kterou upadl aneb propadl, bez odporu všelijakého má a povinen bude dáti. Toto pak aby zvláště zachováno a drženo bylo po všech (t. j. obcích) okolo města Libochovic na mém zboží, aby žádný proti mistrům téhož řemesla nedělal ani trpen nebyl, ani jej mistrův fedroval. A tak v tom ve všem, což svrchu se píše, v těch všech artikulech a rádech, tudíž jak se v jiných městech cechové a řemesla řídí a zachovávají, aby se též tito moji poddaní a jich všichni budoucí zachovali a řídili věrně a upřímně s poctivostí.“ — Následuje dokončení, podpisy a pečetě. — Týž Jan Zajíc z Hasenburků procestoval mnoho cizích zemí, ano i pouť do svaté země vykonal a na památku přinesl si mladého krokodila, jež v Budyni pod radnicí posud spatřiti lze. Jan z Hasenburků zemřel r. 1553., zanechav po sobě čtyry syny, kteří o otcovské jmění takto se rozdělili: Václav, jsa velkopřevorem řádu sv. Jana Jerusalemského, postoupil podíl svůj ostatním bratrům, spokojiv se s klášterem sv. Dobrotivé; druhý syn Mikuláš obdržel zámek Budyň a panství téhož jména se vším příslušenstvím; třetí syn Jiří obdržel statek Mšené, pustou tvrz Šebín se vším příslušenstvím a poplužní dvůr v Kostelci, a čtvrtý syn Křištof obdržel hrad Hasenburk s panstvím libochovickým a tvrz Dubany se vším příslušenstvím. Za Křištofa Zajíce prokopána jest strouha č. tak zvaná „Malá řeka Ohře“, již odváděna jest voda z velké řeky Ohře na mlýn budyňský.

Poznámka. Malá řeka Ohře spojuje se s Velkou řekou Ohří za Budyní blíže Břežan.

Týž Křištof Zajíc byl posledním držitelem hradu Hasenburku a panství libochovického, neboť prodal r. 1558. veškerý otcovský svůj podíl pánům Lobkovicům za 15.000 kop grošů českých. — Z rodu pánů Zajíců pocházel též pražský arcibiskup Zbyněk, který

r. 1410. dne 16. července z náboženské horlivosti mnoho podezřelých českých kněh spáliti kázal, čímž mnoho nepřátel si způsobil, kteří o něm ze zlomyslnosti následující potupný veršík veřejně zpívali:

„Zbyněk biskup abeceda
pálil knihy nic nevěda, atd.“

Arcibiskup Zbyněk zemřel v Břetislavě roku 1411. dne 28. září.

4. Páni Lobkovicové od r. 1558. až do roku 1594. Tento jeden z nejvzácnějších rodů českých datuje se z roku 1490. a rodné sídlo jeho býval hrad a statek Lobkovice v kraji pražském, odkudž jméno své přijal. Rod Lobkoviců nebyl dlouho v držení hradu Hasenburku a panství libochovického, neboť první, který vše toto zboží od Kristofa Zajíce koupil, byl Jan z Lobkoviců, a posledním držitelem všeho toho byl syn jeho Jiří. Jan z Lobkoviců dal na místě bývalé tvrze v městě Libochovicích vystavěti zámek, který stál až do r. 1683. Jan zemřel r. 1569. Syn jeho Jiří byl pán statečný, nábožný a věrný rozšiřovatel církve Páně. On daroval městu pivovar, založil kolej jesuitskou v Chomútově, bohatě ji nadal a rektoru koleje všechny fary na svých panstvích podřídil. R. 1592. založil několik nadací pro chudé studující z panství Chomútov, Libochovice, Liškov a Mělník, z nichž za nynějších dob několik studujících po 116 zl. ročně dostávají. Avšak r. 1594. upadl Jiří z Lobkoviců v nemilost císaře Rudolfa II., byl uvězněn a statky jeho přešly v držení komory královské. Statky, jimž Jiří Lobkovic vládl, byly následující: Panství Libochovice, Mělník, Chomútov, Liškov a Borek, pak velkostatek Nezáběhlíce a mnohé ještě jiné statky a dům v Praze na Hradčanech. Jiří zemřel ve vazbě na hradě loketském roku 1607. Dle Schallerovy topografie byl prý stat.

Z rodu Lobkoviců pocházel též proslulý Bohuslav Hasišteinský, jeden z nejučenějších mužů svého času. Zemřel na Moravě r. 1510., a pochován jest v rodinné kryptě v Přísečnici.

5. Komora královská od r. 1594. až do r.

1613. Roku 1602. vyměnil sedmihradský kníže Sigm. Bathori sedmihradské knížectví své s císařem Rudolfem II. za doživotní užívání panství libochovického a za roční plat 50.000 zl. Kníže Bathori bydlel v letech 1604.—1610. částečně v Libochovicích a částečně v Praze a za pobytu svého v Libochovicích dal město vydlážit diti, kterážto dlažba až do r. 1870. služby své konala. Kníže Bathori pro podezření tajných svých záměrů musel po roce 1610. ustavičně v Praze přebývat, kdež pod dohlídkou žil. Zemřel r. 1613. dne 27. března a pochován jest v kapli sv. Sigmunda hlavního chrámu na hradě pražském. Prostý náhrobek tamnější postaven mu od věrného sluhy jeho Jiřího Nemese z Varagdie r. 1629. dne 12. března, jenž má v latinské řeči následující nápis:

„Čtenáři, vezmi zde naučení, kterak podrobena jest hříčkám osudu lidská majestátnost. Sigmunda Bathoriho, sedmihradského knížete, kryje česká země. Sem s trůnu strženého, nemilostný osud svrhl. Nebyl by měl ani kamena na hrobě, jenž v zlatolesku se skvíval, kdyby služebníka věrnost nebyla zůstala i v neštěstí nezlomená.“

6. Hrabata ze Šternberků od r. 1613. až do r. 1676. Tento jeden z nejstarších a v dějinách českých nejznamenitějších rodů datuje se z první polovice 13. století a rodné sídlo jeho bylo hrad Šternberk v kraji táborském. První, který z tohoto znamenitého rodu hrad Hasenburk s panstvím libochovickým od císaře Matyáše buď koupil, aneb darem obdržel, byl Adam hrabě ze Šternberků, nejvyšší purkrabí v Čechách. Týž koupil též roku 1614. panství budynské se vším příslušenstvím od Jana Zbyňka Zajíce, syna jmenovaného již Mikuláše za 150.000 kop grošů míšenských. Jan Zbyněk Zajíc na Budyni byl muž učený, štědrý a dobrosrdečný; avšak zabývá se příliš alchymií, t. j. děláním zlata z jiných kovů a hledáním vody života, upadl tím v takové dluhy, že o celé své jmění přišel. Za času úřadování Adama hraběte ze Šternberků co nejvyššího purk-

rabí v Čechách vypuklo vzbouření protestantských stavů českých proti králi Ferdinandu II., jež nejvyššího stupně dosáhlo vyhozením dvou místodržících, totiž Viléma Slavaty, Jaroslava Martinice a sekretáře Filipa Fabriciusa oknem z královského hradu v Praze r. 1618. dne 23. května dle starodávného obyčeje. Okno, z něhož tito svrženi byli, jest 28 loket vysoko nad hradním srázem. Nicméně všickni tři zůstali bez pohromy. Sekretář spadnuv, s vršku po stráni se svalil a do Slavaty drbl. Vyskočiv zcela bez úrazu, prosil na zemi ležícího za prominutí; pak utekl na staré město a najatým vozem co nejspěšněji do Vídně odjel, aby císaři Matyáši sdělil, co se přihodilo. Dva malé pomníky pod oknem v příkopě označují místo, kam shoení dopadli.

Příčinou tohoto povstání bylo zavření protestantské kaple v Broumově v Královéhradecku a zboření podobné kaple v Hrobech v Žatecku, což bylo též počátkem třicetileté války, v níž proslavil se český bohatýr Albrecht z Valdštýna, co vůdce císařského vojska, který konečně za své zrádné jednání proti císaři Ferdinandu II. r. 1634. dne 26. února v Chebu vražednou rukou usmrcen byl.

Památne jest to, že po čas vzbouření Adam hrabě ze Šternberků v Libochovicích se zdržoval, kdež ho onen oknem vyhozený Vilém Slavata navštívil, a tu u něho po nějaký čas pobyl. Toto pro naší vlast osudné vzbouření potlačeno bylo za císaře Ferdinanda II. bitvou na Bílé Hoře r. 1620. dne 8. listopadu, načež strašné potrestání vinných i domněle vinných následovalo. R. 1621. dne 21. června bylo 27 nejvýtečnějších osob českých na staroměstském náměstí v Praze odpraveno, ostatní pak zajetím, ze země vypovězením a statků odnětím pokutováno. Práví se, že 36.000 rodin: zámožnějších do ciziny se vystěhovalo, mezi nimiž též hvězda školství, Jan Amos Komenský, poslední biskup českých bratří, čímž národ docela osiřel.

Adam hrabě ze Šternberků prikoupil ještě statky Evaň a Brníkov, a vše s panstvím libochovickým spojil. Zemřel r. 1623. Po něm nastoupil vládu syn

jeho František, za jehož času následkem ustavičných válek vesnice Lhota, která stávala nad vesnicí Popláz zcela zanikla, a z vesnice Lkáně všechen lid se vystěhoval. Toho času byla též vesnice Ječovice pustá. František hrabě ze Šternberků zdržoval se právě v Praze, když r. 1648. dne 27. července Švédové do Prahy vpadli; Vyhlížeje z okna, postřelen jest od nepřátel, následkem čehož třináctý den, totiž dne 9. srpna zemřel a vládu po něm nastoupila vdova jeho Ludmila Benigna hraběnka ze Šternberků, roz. Kavkovna z Řičan. Téhož ještě roku a sice dne 24. října učiněn jest mír tak zvaný „vestfalský,“ čímž válka třicetiletá, která zemi českou tak zpustošila a národ na pokraj záhuby přivedla, se ukončila. Hraběnka Benigna převzala po smrti manželově správu panství na počet sice mnohých, ale následkem válek velmi vyhubených a zadlužených. Živnosti selské byly tehdáž spustlé a sotva třetina orné půdy se osívala; mnohé živnosti byly bez hospodáře a domy v městech byly skoro na pořád spáleništěm. Nebylo lidu; neboť v celých Čechách toliko 800.000 obyvatelů se počítalo, jehož před válkou na 3 miliony bylo; podobně nebylo tažného dobytka, neboť v některých krajinách rolníci s rodinou do pluhu se zapřahovali. Dlouho to trvalo, než země poněkud se zotavila. Toho času nakoupili dobrodinci a to jmenovitě kněží z peněz zádušních dobytka, totiž krávy a ovce a rozdali vše mezi potřebné rolnictvo zdarma, začez tito k věčnému poplatku, z krávy 18 kr. a z ovce 3 kr. v šajnech ročně platiti se zavázali, což se pak železnou krávou a železnou ovčí pojmenovalo. Takovýchto železných krav bylo v městě Libochovicích 40 a železných ovcí 76, což vše na základě zákona ze dne 23. května 1869. za jistý plat se vykoupilo. V tomto těžkém postavení pečovala hraběnka Ludmila Benigna o zvelebení hospodářství a zaplacení dluhů, a prikoupila r. 1671. ještě velkostatek Pátek, avšak s výhradou práva k vyplacení pro klášter strahovský v Praze. Věkem a starostmi sešlá, postoupila hraběnka Ludmila Benigna statky synům

svým a zemřela r. 1672. Panství libochovické, budyňské a velkostatek Pátek, jakož ještě i jiná panství v Čechách obdržel druhý syn Václav Vojtěch hr. ze Šternberků, který r. 1675. statek Podbradec s pivovarem a s vesnicí Ječovicí za 8200 zl. rýn. přikoupil a s panstvím libochovickým spojil. Od Václava Vojtěcha obdržel cech řemesla krejčovského atd. výsadu, jíž výsada Janem Zajícem vystavená na novo se potvrzuje.

Po čtyrech letech svého panování, totiž r. 1676. prodal hrabě Václav Vojtěch panství libochovické, budyňské a přikoupené statky Pátek a Podbradec se vším příslušenstvím Gundakerovi hraběti z Dietrichsteinů za 480.000 zl. rýnských. *) Hrabě Václav Vojtěch ze Šternberků vynikal rozsáhlou učeností, a byl velikým milovníkem umění a umělců. Vystavěl knížecím nákladem velikolepý zámek v Troji u Prahy, a dům Šternberský v Praze na Hradčanech přestavěl a obnovil. Zemřel r. 1708. dne 25. ledna. Z rodu Šternberků pocházel též Jaroslav, který r. 1241. porážkou Tatarů se proslavil.

7. Knížata z Dietrichsteinů od r. 1676. až do r. 1858. Rod Dietrichsteinský datuje se již z XI. století, a prvotní sídlo jeho bylo hrad Dietrichstein v Korutanech. — Hrabě Gundaker nar. r. 1623., byl teprve r. 1684. od císaře Leopolda I. do knížecího stavu povýšen v ten způsob, že vždy nejstarší v rodině názvu knížete užívati, ostatní pak synové hrabaty nazývati se mají. Hrabě Gundaker koupil společně se svou manželkou Konstancií několik v Čechách ležících statků, a sice panství Vlachovo Březí, statky Žerotín, Předslavice, Čepřevovice, Miloňovice a dům v Praze na Hradčanech, vše za 256.500 zl. rýnských. Panství nepomyšelské přešlo v držení hraběte Gundakera dědictvím.

Roku 1689. dne 22. října zavedl kníže Gundaker všechny své v Čechách ležící statky dle práva svě-

*) Na jeden zlatý rýnský počítalo se původně 56 kr. ve stříbře č. nyníjších 98 kr.

řenského (Fideikomis), tak že vše nerozlučně vždy jen nejstarší syn v rodině nastupovati, ostatní pak údové rodiny toliko peněžitými podíly vybaveni býti mají. Avšak závěrka zakládací listiny jest smyslu následujícího: „Kdyby rod Dietrichsteinský po meči docela vymřítí měl, má svěřenství přejíti na nejstarší dceru posledního držitele s tím závazkem, že bude povinna 500.000 zl. i s šestiletými úroky na zařízení nadace pro zasloužilé schudlé šlechtice složiti. Podobně zrušuje se právo zavedeného svěřenství.“ Statek Pátek, jak zprvu již řečeno, náležel hraběti Gundakerovi toliko zástavně, neboť klášter strahovský, složiv roku 1710. dlužnou částku 50.000 zl., v držení jmenovaného statku opět se uvázal. — Kníže Gundaker zemřel r. 1690. a poněvadž žádného mužského dědice po sobě nezanechal, přešla po jeho smrti všechna panství na syna strýce jeho Maxmilianu, totiž na knížete Ferdinanda z Dietrichsteinů, který byl v držení svěřenství na Moravě a v Rakousích, založeného kardinálem Františkem knížetem z Dietrichsteinů, biskupem olomúckým r. 1634. Týž kardinál František obdržel za své zásluhy od císaře Ferdinanda II. titul knížete, jak pro sebe, tak i pro potomky bratra svého Sigmunda, jehož synem byl jmenovaný již kníže Maxmilian, otec Ferdinandův. Kníže Ferdinand spojil oboje svěřenství v jedno. Za jeho panování byla pustá vesnice Lkáň lidem z panství nepomyšelského na novo osazena a panský dvůr v Libochovicích, jakož i stálý most přes řeku Ohři vystavěn. Zemřel r. 1700.

Po knížeti Ferdinandovi nastoupil vládu syn jeho Leopold, za něhož vystavěn jest panský špitál, který až posud pozůstává a mnohým chudým jak z panství, tak i z města blahým útočištěm jest. Zemřel r. 1708.

Poněvadž po sobě žádného dědice nezanechal, přešel stav knížecí i se vším zbožím dle práva svěrenského na jeho mladšího bratra Valtera, který až do r. 1738. vládl a po něm syn jeho Karel Maxmilian v užívání svěřenství se uvázal. Kníže Karel Maxmilian zdědil panství svých příbuzných hrabat Proskavských ve

Slezsku a připojil jmeno jejich k svému a psal se Karel Maxmilian, kníže Dietrichstein-Proskau. Tých kníže dal r. 1776. nový krytý most přes řeku Ohři u Libochovic postaviti, an předešlý od Prusův spálen byl. Stavitelem mostu byl Tomáš Zeman, mistr tesařský. Kníže Karel Maxmilian po 43 letém panování postoupil r. 1781. vládu svému synu Janu Karlovi. Kníže Jan Karel zdědil zase r. 1802. panství po svých příbuzných hrabat Leslie, totiž panství Horní Ptuj v Štýrsku a Nové Město nad Metují v Čechách a připojil jmeno jejich k svému a psal se Jan Karel, kníže Dietrichstein-Proskau-Leslie. — Za knížete Jana Karla lehlo r. 1800. skoro celé město popelem a tu nařídil kníže, aby z každého v panském pivováře vyčerpovaného sudu piva 1 zl. 30 kr. do městské pokladnice se odvádělo až do roku 1806. Po 25 letém panování zemřel r. 1808. v stáří 80 let. Ještě za svého živobytí postoupil vládu svému nejstaršímu synu Františkovi, který dobrodiní otce svého, totiž odvádění 1 zl. 30 kr. z každého v panském pivováře vyčerpovaného sudu piva do městské pokladnice ještě o jeden rok prodloužil.

Kníže František, nar. dne 28. dubna r. 1767., konal ve svém mládí služby vojenské a svou udatností vydobyl si hodnost rytíře řádu Marie Teresie, s níž spojena jest roční pense v částce 1200 zl. Tuto pensi daroval kníže František vždy vdovám těchže rytířů. R. 1796. byl kníže František vyslancem v Berlíně a roku 1797. v Petrohradě; avšak roku 1801. vzdal se všech svých hodností a žil střídavě v Haliči a v Anglicku. Kníže František byl horlivým podporovatelem lidumilných podniků, věd a umění; on zařídil r. 1840. nadaci pro chudé slepé z panství jemu přináležejících, a později nadaci pro vdovy, jichž mužové řádem Marie Teresie vyznamenáni byli, ku kterémuž účelu jistinu 24.000 zl. ve stříbre složil. R. 1842. za příčinou polní neúrody a z ní pošlé veliké nouze a bídy dal kníže František po čas čtyř měsíců každodenně ze dvou korců žita chleba napéci a ze dvou korců ječmene krup na-

dělati, což vše mezi chudé rozdáno, a mimo to ještě 116 dělníků při rozličných pracích hospodářských zaměstnáno bylo. Za toutéž příčinou byla i silnice evaňská stavěna. Za jeho lidumilnost a horlivost pro vědy a umění počila ho obec vídeňská r. 1850. čestným měšťanským právem. Zemřel dne 8. července r. 1854. v stáří 87 let a pochován byl na hřbitově sv. Marka ve Vídni. Po knížeti Františkovi nastoupil vládu jediný syn jeho Josef, narozen dne 28. března r. 1798. Kníže Josef byl pán nad míru přívětivý, vlídný, dobrosrdečný a milostivý, on založil českou průmyslovou jednotu v Praze a mnohé humanitní spolky podporoval, čímž stojí v popředí mužů o vlast nejvíce zasloužilých. Zdejšímu chudinskému fondu daroval 200 zl., a každého roku zasílal na faru 300 zl. k volnému podělení chudých. Za jeho času byl zámecký park rozšířen a železným zábradlím opatřen, odkudž přes řeku Ohři řetězový most železný postaviti zamýšlel. Při zvětšování parku nalezeny jsou tu pohanské hroby, z nichž některé starožitnosti českému museu do Prahy zaslány byly; taktéž odstraněna jest dřevnice, která ve zvětšeném parku vhodného místa více neměla. Na vystavění školy a na vydláždění města slíbil po 500 zl. přispěti, a mnohé ještě jiné dobročinné a výborné úmysly v srdci svém choval. Avšak k provedení všech těchto šlechetných úmyslů vložila se v cestu předčasná smrt, která nejen pro jeho osvícenou rodinu, alebrž i pro celé město bolnou ranou byla. Zemřel v Pánu mrtvicí jsa raněn dne 10. července r. 1858. ve Friedlandě na panství svého zetě hraběte Clam Gallase v stáří 60 let, zanechav 4 dcery, totiž:

1. Teresii, naroz. r. 1822. dne 15. října, provdanou za Jana Bedřicha hr. z Herbersteinů r. 1849. dne 15. listopadu.

2. Alexandrinu Marii, nar. r. 1824. dne 28. února, provdanou za hraběte Alexandra Konstantina Alberta z Mensdorffu-Pouilly roku 1857 dne 28. dubna.

3. Gabrielu, nar. roku 1825. dne 8. prosince,

provdanou za hraběte Alfreda z Hatzfeldů r. 1852. dne 1. září.

4. Klotildu, nar. r. 1828. dne 26. června, provdanou za hraběte Eduarda z Clam-Gallasů r. 1850. dne 28. dubna.

Kníže Josef z Dietrichsteinů byl poslední po meči téhož rodu.

8. Hrabata z Herbersteinů od r. 1858.

Úmrtím knížete Josefa, poněvadž žádného mužského dědice v celém osvíceném rodu nebylo, přešlo užívání světenství v Čechách, totiž velkostatky Libochovice, Budyně, Vlachovo-Březí a Nepomyšl na nejstarší dceru Teresii, provdanou za Jana Bedřicha hraběte z Herbersteinů. Žil sice posud Moric hrabě z Dietrichsteinů, bratr knížete Františka a strýc knížete Josefa, který však pro své vysoké stáří ještě za živobytí knížete Josefa z Dietrichsteinů práva nástupnictví se byl vzdal, začez 400.000 zl. co náhradu obdržel. O ostatní statky Dietrichsteinské rozdělily se všechny dědičky losem, a tu ještě pí. hraběnce Teresii z Herbersteinů jistý podíl připadl.

Statky, jimiž knížecí rod Dietrichsteinský vládl, byly následující: Panství Libochovice, Budyně, Nepomyšl, Vlachovo-Březí, Vojnoměstec, Polná, Nové Město n. Metují, Žerotín v Čechách, Mikulov, Kounice, Lipník, Hranice, Zďáry na Moravě, Horní Limbach v Uhrách, Horní Ptuj v Štýrsku a mnohé ještě jiné zboží.

Hrabě Jan Bedřich z Herbersteinů, nar. r. 1810. dne 8. března, pocházel z prastaré rodiny hrabat z Herbersteinů původem ze Štýrska, kterýžto slavný rod již od r. 955. se datuje, jehož prvotní sídlo bylo hrad Herberstein, nedaleko hlavního města Štýrského Hradce ležící. Jan Bedřich byl místodržitelem v Pomorí a Solnohradsku a r. 1859. nastoupil část světenství Dietrichsteinského. Zemřel r. 1861. dne 7. dubna, zanechav jediného syna Josefa, nar. r. 1854. dne 9. března a čtyry dcery, totiž:

1. Františku, nar. r. 1850. dne 29. října, pro-

vdanou za hraběte Ladislava z Hoyos Šprinzensteinů r. 1875. dne 17. července.

2. Gabrielu, nar. r. 1851. dne 3. prosince.

3. Mariannu, nar. r. 1851. dne 3. prosince, provdanou za hraběte Sigmunda Josefa z Kbevenhüller-Metsch r. 1872. dne 5. října.

4. Marii, nar. r. 1857. dne 27. dubna.

Nynější majitelka bývalého svěření Dietrichsteinského, vysokorodá p. hraběnka Teresie z Herbersteinů, dáma řádu hvězdo-křížového a palácová dáma Její Veličenstva císařovny rakouské, následuje věrně šlépěje svého osvíceného otce, neboť při každé příležitosti ukazuje se velikomyslnou, obětavou a dobrosrdečnou. Libochovické záložně darovala 300 zl. k základnímu jmění a 200 zl. v ten způsob, aby chudým řemeslníkům po menších částkách bez úroků půjčovány byly. Podporuje spolek vojenských vysloužilců, spolek dobrov. hasičů, místní chudinský fond, a za svého pobytu v Libochovicích daruje pokaždé několik set zlatých chudým. Při svém nastoupení vlády založila nadaci ve Vídni v částce 613.408 zl. 75 kr. r. č., z jejíž výnosu podělení bývají doživotně nemajetní důstojníci stavu šlechtického, kteří buďto následkem poranění, nemoce, aneb stáří k službě neschopnými se stali; nebylo-li by takových, tedy tací nemajetní šlechticové, kteří buďto ve státní službě, aneb jinak o dům císařský, o stát, o církev aneb jinak zásluh si vydobyli.

Nadace tato nese jméno: „Knížecí Dietrichsteinská nadace“.

R. 1872. přikoupila p. hraběnka Teresie z Herbersteinů velkostatek Vrbičany u Lovosic a Panenskou Týnici. Mimo to náleží jí ještě velkostatek Kounice na Moravě, velkostatek Horní Ptuj ve Štýrsku, palác v Štýrském Hradci, nádherná villa v Baadenu u Vídně a veliký činžovní dům čís. 3 v panské ulici ve Vídni. Tu sluší ještě připomenouti, že vysokorodá p. hraběnka Teresie z Herbersteinů mnoho cizích zemí procestovala a r. 1876. obtížnou a nebezpečnou cestu do severní Ameriky podnikla.

Poněvadž s knížetem Josefem rod Dietrichsteinský po meči docela vymřel, udělil Jeho Veličenství císař František Josef I. diplomem ze dne 20. března 1869. jméno „Dietrichstein“ a spojenou s ním hodnost knížecí bývalému ministru a posléz místodržiteli v Čechách, Konstantinu Albertu hraběti z Mensdorff-Pouilly, manželu to Alexandriny Marie, druhé dcery knížete Josefa z Dietrichsteinů.

O Hasenburku vypravuje lid následující události:

Ve francouzské válce r. 1813. zakopal prý jistý ruský důstojník na Hasenburku pokladnu se znamenitou částkou peněz, chtěje ji po čase zase vykopati. Fantasie lidu přimyslíla si k dotýčnému pokladu týmž důstojníkem zabitého kozáka, který prý na pokladně ležeti zůstal. A vskutku přišel později od knížete Františka z Dietrichsteinů na zdejší patrimoniální úřad rozkaz, by se na Hasenburku hledala pokladna, která prý jest zakopána v těch místech, odkud není nikam jinam viděti, než na hájecký dvůr. Avšak při všem na rozličných místech kopání pokladna nalezena nebyla. Kníže František byl prý za pátrání po té pokladně požádán, jelikož zakopané peníze a skvosty do pozůstalosti jistého plukovníka náležeti měli. Možná, že až kopáním a bedlivým země přehrabováním vinice na Hasenburku se rozmnoží, tento poklad se objeví, avšak ruské ruble nebudou to nikdy.

Jinou událost vypravuje lid takto:

R. 1769. jistý Antonín Štumpf, kancelářský v Citolibeč, prosil prý v modlitbě sv. Korunu v Bílé věži na Hasenburku za peníze. Když třetího dne peníze již chřestiti slyšel, byl prý náhle klapským hajným, který lišku až do věže pronásledoval, v modlitbě vyrušen, následkem čehož poklad zmizel. Poněvadž Štumpf hajnému mezi modlením na dané otázky žádných odpovědí nedával, byl považován za vojenského uprchlíka, a co domnělý uprchlík patrimoniálnímu úřadu do Libochovic dodán, kdež pro své pověřlivé jednání 11 měsíců u vyšetřování držán byl. Konečně došel jej následující císařský rozsudek: „Poněvadž Antonín Štumpf

nežádal si na sv. Koruně peněz ani státních ani sirotčích, ani kohokoliv jiného, toliko peněz v moři ztracených, budiž z vyšetřovací vazby propuštěn.

Týž Štumpf mluvil prý více řečí a po čas svého vyšetřování cvičil městské dívky v pletení sítěk; též složil kostelní píseň: „Plesej srdce radostí a obrať se k Bohu“, která v chrámu Páně od zdejšího lidu až do nedávna se zpívala. Po svém propuštění odešel do Jílového a tam prý předce velký poklad na sv. Koruně si vymodlil, načež do Prahy se odstěhovav, kupecký závod tam si zařídil. Jest se skutečně co diviti, že týž Štumpf za své pověřivé jednání nebyl ortelován, an téhož času pro kouzla a čáry lidé na hrdle trestáni bývali.

Jiná pověst o Hasenburku zní: Jistý měšťan libochovický docházel si po delší dobu do sklepa na Hasenburk se džbánem pro víno, až pak jednou od duchů ze sklepa vyhozen byv, džbán rozbil a třetí den na to zemřel.

Na památku této události uschovávaly prý se střepy z tohoto rozbitého džbánu do nedávna na radnici libochovické. — Událost tato náleží ovšem mezi vymyšlenosti.

Mezi lidem udržuje se též ta pověst, že prý velký zvon klapský před časy v podhradí, či tak zvaném městečku pod Hasenburkem svině vyryla; ale poněvadž o tom ani v klapském ani v libochovickém archivu farním ničeho zaznamenáno nestojí a případnost ta i jiným místům se připisuje, jest tato pověst beze vší pochybnosti pouhou jen smyšlenkou. Tento velký zvon klapský má v hořejším kruhu následující nápis v řeči latinské: „Léta Páně tisícího čtyrstého osmého. Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a ke cti nejsvětější a nerozdílné Trojice. Tento zvon ulit jest v sobotu před Máří Magdalenou.“ V dolejším kruhu jest opět v řeči latinské následující nápis: „Hle já zvon nikdy nepronáším věci marné.“ Jan Kantarista mne učinil. — Z nápisu zvonu nedá se tudíž nikterak souditi, že by byl někdy visíval ve věži kostela sv. Mikuláše v Podhradí.

Konečně nebude od místa zmíniti se ještě o události, již si lid v okolí vypravuje.

V obci Poplzi na osadě libochovické rozvodnila se jednoho času řeka Ohře. Na blízké silnici hrával prý kolovrátkář, který, byv vodou překvapen, nemohl více zpět a vylezl i s kolovrátkem na osyku, kdež až do druhého dne zůstal. Bujný rozmar lidu vytvořil z epizody této následující písničku:

Na silnici u Poplzi
stával flašinet,
z něho písně vyluzoval
stříbrovlasý kmet.

Hrával v zimě, hrával v létě,
hrával každý den,
až jej bůh snův v rychlém letě
uspál v tichý sen.

Nic nebylo s to zastavit
písní jeho let,
když mu došly, naštemoval
a šlo to zas hned.

Tak to šlo již dlouhá léta
podle známých not,
nestaral se o běh světa,
nedbal žádných slot.

Ale jednou přece voda,
již se tolik bál,
udělala písním konec,
aniž se nadál.

U Poplzi Ohře běží,
rychlý její tok,
flašinetář nehýbá se
z místa ani krok.

Již se břehy rozstupují
hrozný to rozhled,
krajiny se zaplavují
a co flašinet?

Ustát musí od svých písní,
myslit kudy kam,
ale co si stařec v tísní
může počít sám?

Nikde východ, voda víří,
hrozí nehou,
stromové vždy více mizí,
všechno pod vodou.

Jediná tu spása kyne
slabou osykou,
na ní stařec se vyšine
se svou muzikou.

A na tom vetchém stromu
sedí den a noc,
až mu lidé útloucí
přišli na pomoc.

Až zas jednou uslyšíte
hráti flašinet,
tu vyklopte sáčky svoje
a zaplaťte hned."

Některé znamenitější události, jež během času v městě a okolí se přihodily, jsou následující:

R. 1702. dne 5. listopadu, kde právě město posvěcení slavilo, poctili svou návštěvou Libochovice císař Josef I. i s císařovnou, a pobývše tu u knížete Leopolda z Dietrichsteinů přes den, na noc do Roudnice odjeli.

Roku 1725. dne 26. dubna musil každý občan všechny své knihy, kde jaké měl, pod přísným trestem na faru odvésti, z nichž knihy podezřelé a s věrou se nesrovnávající ohněm zničeny byly. Tím způsobem přišlo velmi mnoho dobrých českých kněh na zmar, čímž jak jazyk, tak i národ velikou pohromu utrpěli.

R. 1728. bylo všeobecně zavedeno křesťanské pozdravení: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.“

R. 1746. dne 16. května byl filiální kostel sv. Václava v Slatině nově obnoven a sv. Janu Nepomuckému zasvěcen. Od toho času vede se na výroční den téhož sv. patrona každoročně z Libochovic do Slatiny procesí. Kostel slatinský datuje se již od r. 1384. co farní, a teprve na začátku 15. století co filiální se objevuje.

R. 1750. dne 8. února vyšlo nařízení, že každý

hospodář jest povinen jistý počet vrabců buď odvésti, aneb po 1 krejcaru za každého neodvedeného vrabce zaplatiti.

R. 1756. dne 16. srpna počala v městě odbývati se svatá misie. V ten čas přijalo Nejsvětější svátost oltářní 4500 osob. Mezi misionáři nacházel se také pověstný jezuita Koniáš, který stal se pověstným tím, že za svého živobytí, jak sám se chlubil, přes 60 tisíc českých kněh spáliti dal. Za svého pobytu v Libochovicích opravil český překlad církevního dějepisu Eusebia tím způsobem, že závadná místa buď červeným olůvkem přeškrtnal, aneb je bílým papírem zalepil. Takto opravený dějepis s poznámkou „Correxít Koniáš m. p.“ t. j. „opravil Koniáš vlastnoručně,“ dle něhož všechny ostatní výtisky se opravovali, nalezen byl P. Jos. Ehlem r. 1854. mezi starým haraburdím na faře libochovické, a týž zaslal jej roku 1858. českému museu.

R. 1759. dne 18. dubna bylo město Budyně od Prusů vypáleno z návodu jistého pruského majora hr. Šafgoče. Týž zloprověstný hrabě upadl r. 1756. v bitvě u Lovosic do zajetí rakouského, v němž po dvě léta v Budyni držán, konečně za jiné zajatce vyměněn byl. Před svým odchodem domáhal se na budyňských značné půjčky; tito mu ji však odepřeli, což jej tak rozhorlilo, že pomstou jim hrozil a kterou také strašně vykonal. Po vypálení města odešli Prusové k Lovosicům, když dříve budyňský most přes řeku Ohři za sebou byli spálili.

R. 1773. dne 5. října bylo papežskou bullou zrušení řádu jezuitského veřejně prohlášeno.

R. 1775. dne 13. srpna vydal císař Josef II. robotní patent, kterýmžto rolníkům polovici robot odpustil. Avšak mnozí rolníci domnívajíce se, že zmíněným patentem vší roboty sprostěni jsou, nechtěli zcela robotovati a stropili bouře, které vojenskou mocí potlačeny býti musely. Osnovatelé těchto bouří byli pak přísně trestáni, mezi nimi též mnozí z panství libochovického.

R. 1795. dne 20. května přihodilo se blíže Rado-

vesic politování hodné neštěstí. Václav Malý, Jakub Skokan a Anna Černá, vesměs z Radověsic, kopali na poli červenou hlínu na stavbu domku. Kopající nedbali na hlínu nad hlavami jejich strmící, která konečně se odtrhla a osoby jmenované zasypala, pochovavši je na vždy. Na tom místě dala ještě toho roku manželka zasypaného Václava Malého postaviti sochu sv. kříže, která posud tam stojí. Nedaleko této sochy a sice na západní straně býval někdy israelský hřbitov, jak to dosvědčují hroby při lámání kamene se objevující.

R. 1800. dne 8. června začal velký zvon na věži kostelní v neobyčejnou dobu sám od sebe zvoniti; a poněvadž věž zamknuta byla, a při prohlídce nikdo se nenašel, kdoby byl zvoniti mohl, předpovídáno, že v městě brzo hořeti bude. Zvonění to mohlo se státi tím, že kladívko od hodin, jež na zvon tluč, nahodilou příčinou ústrojností hodin do čerstvějšího pohybu přivedeno bylo, čímž pak v čase neurčitém čerstvěji na zvon tlouklo, což zvonění podobati se mohlo. Ale ať byla příčina jakákoliv, přece jen předpovídání lidu se vyplnilo, jelikož týden na to město velikým požárem navštíveno bylo.

R. 1804. dne 5. února, t. j. v neděli, převáželi se libochovičtí tři chasníci jménem Josef Ulbrich, Vincenc Bernard a Václav Prošek majíce sebou tři dívky u Libochovic do Poplží, by v tamním hostinci odbývané taneční zábavy se účastnili. Že však velká voda byla, a žádný z nich dobře veslovati neuměl, převrhla se loďka, následkem čehož všech 6 osob utonulo. Na zachránění, jelikož byl též velký vítr, nebylo ani pomyslení.

Roku 1804. odejmul francouzský císař Napoleon I. císaři Františkovi II. některé německé země, a učinil tak konec německému císařství, následkem čehož dal se císař František II. dne 11. srpna t. roku za císaře rakouského toho jména I. prohlásiti.

R. 1810. dne 29. dubna uděloval nejdůstojnější biskup litoměřický, Václav Leopold Chlumčanský rytíř z Přestavlk, svátost svatého biřmování v chrámu Páně v Libochovicích.

Všech bířmovanců bylo 856.

R. 1811. dne 20. dubna prohlášen byl na radnici fin. patent, dle něhož veškeré bankovky tak zvané černé na jednu pětinu hodnoty své klesly; podobně i měděné peníze, jenž hodnotu kovu neměly, totiž 30 a 15krejcarů. Tento finanční patent stal se ovšem následkem ustavičných válek; tím však přivedeno velmi mnoho lidí na mizinu, tak že nikdy více se nevzpamatovali. Po vyhlášení patentu tloukl lid 30 a 15krejcarů o zem, černé bankovky trhal, dýnky si jimi zapaloval, a rozličným jiným způsobem si odlehčoval. Stříbrné peníze a šajnové krejcarů zůstaly ve své ceně; i pročež kdo toho času mnoho peněz téhož druhu měl, pochodil dobře. Pan Frant. Zelenka z č. d. 23 v Libochovicích, máje jakési tušení o finančním patentu, ustrádal si ještě v čas dvě rovné solné bečky samých šajnových krejcarů, při čemž ovšem žádné ztráty neutrpěl.

R. 1817. dne 16. dubna počali ledkáři v Libochovicích ledek (Salpeter) vyráběti. Ledkárna byla tam, kde stojí nyní dům č. XXV.

R. 1823. dne 26. července slavila se v Libochovickém zámku znamenitá svatba. Sestra kněžny Gabriely z Dietrichsteinů, Josefina, rozená hraběnka Vratislavova z Mitrovic, byla totiž oddána s knížetem Karlem ze Švarcenberků, který později co gubernátor knížectví sedmihradského r. 1858. ve Vídni zemřel. Svatební radovánky trvaly po celý týden, na nichž lid se všech panství vřelého podílu bral. Tato zvláštní slavnost nebyla však beze vsí trpkosti, neboť kočí hraběte Vratislava, jménem Jan Pokorný, neznaje místní poměry řeky Ohře, při plavení koní dne 31. července utonul. Ženich kníže Švarcenberk, nešetře vlastního života, skočil za ním do hlubiny, avšak nepodařilo se mu kočího zachrániti.

R. 1826. dne 2. října bylo na náměstí prvních 5 lamp olejových k osvětlování města za tmavých večerů zavčeseno.

R. 1828. dne 8. září uhodil hrom do věže kostela Všech Svatých, a hned na to zase do malé vížky nad zámkem; avšak nikde škody neučinil.

R. 1828. dne 18. listopadu vypukl v blízké obci Dubanech dobytčí mor, jemuž za oběť padlo 32 kusů hovězího dobytka.

Roku 1833. dne 12. června zabil blesk při orání na flůře sv. Václava k Slatině pár pěkných, silných koní, p. Ludvíku Payerovi v Libochovicích náležející. Oráč u koní zůstal bez pohromy.

R. 1834. dne 10. července byla v radnici č. d. 10 vykradena městská pokladna, v níž se asi 200 zl. nacházelo. Z krádeže našla se desetizlatová bankovka na schodech silně počerněná, což zavadalo příčinu míti komínka v podezření. Při bližším vyšetřování shledalo se však, že komíník v té věci zcela nevinným byl. Pravý vinník vypátrán nebyl.

Roku 1836. dne 2. března zničil zhoubný požár v Radovesicích 11 živností se vším příslušenstvím.

R. 1837. dne 23. dubna začali ledkáři v Libochovicích ledek (Salpeter) vyráběti. Po roce odešli ledkáři do Radovesic, kde po více roků též ledek vyráběli.

R. 1837. dne 1. května uděloval nejdůst. biskup litoměřický, Augustin Bartoloměj Hille svátost svatého břimování v chrámu Páně libochovickém.

Všech břimovanců bylo 879.

R. 1838. dne 20. srpna prodána byla městská šatlava, která stála tam, kde jest nyní dům č. 36. Měst. věznice čili šatlava, umístěna byla pak v radnici dům č. 10, a lid za příkladem pražské Daliborky pojmenoval ji podle jejího prvního obyvatele.

R. 1839. dne 18. dubna sestavil se v Libochovicích spolek, maje za účel vyhledati kamenné uhlí u Poplzi a pod Jiřetínem; poněvadž však po delší čas kopání a hledání žádného výsledku nemělo, rozešel se spolek, ztrativ tím způsobem 1700 zl. Tu sluší připomenouti následující událost: Když za příčinou vyhledávání uhlí již dosti drahý čas bylo se kopalo, naházal jakýsi ferina za času nočního do šachty několik kusů kamenného uhlí. To když havíři druhého dne spozorovali, učinili pokřik, že kamenné uhlí již nalezeno. Následkem toho byla ve farním chrámu Páně libochovickém u přítomnosti

četných osadníků slavná mše sv. sloužena na poděkování za zdar práce podniknuté, a o polednách dána byla hostina. Avšak za nedlouho objevil se pokřik ten co pouhý švindl k nemalému zármutku podnikatelů.

R. 1840. dne 16. srpna sloužil svou první mši sv. ve farním chrámu libochovickém novosvěcenec P. Václav Bediger, rodák Poplzký.

R. 1842. vyměřovaly se dle nového katastru pole u Libochovic.

R. 1846. uchopil se na novo té myšlenky, vyhledati kamenné uhlí u Poplží, avšak v jiném položení, než jak dříve započato bylo, p. Prokop Čejka, bývalý kancelářský na panství mikulovském, rodák zdejší. Že ale po delším kopání a hledání též žádného výsledku docíliti nemohl, upustil od svého předsevzetí, utrpěv podnikem tím ztráty 300 zl.

R. 1847. dne 19. října byly dcery knížete Josefa z Dietrichsteinů, Teresie, Alexandrina, Gabriela a Klotilda, pak kněžna Anna ze Švarcenberků od nejdůst. biskupa litoměřického Bartoloměje Hille ve far. chrámu Páně libochovickém u přítomnosti mnoha kněží birmovány. Při té příležitosti nachladil se P. Josef Hlaváč, exposita v Křesíně, a po několika dnech zemřel cholerou.

Roku 1848. dne 24. ledna zničil zhoubný požár v blízké obci Žabovřeskách 15 hospodářských stavení i se vším příslušenstvím. Obyvatelé z okolních i ze vzdálenějších obcí zaslali okamžitě vydatnou pomoc, čímž dali na jevo svou vřelou soustrast. Škoda požárem způsobená páčila se na 40.000 zl. Pohořelí byli pojištěni.

R. 1848. dne 14. března udělil císař Ferdinand dobrotivý říši své konstituci, čili ústavu. Ústava znamená svobodu zaručenou jistými základními právy. Některá tato práva jsou: Rozdělení svrchované moci mezi panovníka a národ; odpovědné ministerstvo; rovnost před zákonem; samospráva zemí a obcí a j. — Konstitucí čili ústavou zbaven byl lid roboty, desátků a placení laudemí; podobně vyzdvižena byla censura, obcím lovecké právo vráceno, vojenská povinnost ze 14 roků

na 8 roků ustanovena, a mnohé jiné reformy v život uvedeny jsou.

R. 1848. dne 30. dubna zřídila se v Libochovicích za příkladem jiných měst národní garda. Všech gardistů bylo 132, kteří ze středu svého 12 mužů do výboru si zvolili. Výbor jmenoval p. Ondřeje Olivu setníkem, p. Josefa Fantu, zkušeného radního nadporučíkem, p. Františka Leníka, poštmistra poručíkem a p. Josefa Rychtra, kancelářského praporečníkem. Šikovateli byli pp. Prokop Čejka a Christian Kocánek. Garda započala svou činnost dnem 1. května, což trvalo až do konce července t. r. Asi 50 gardistů mělo stejnokroj, a svou zbraň, ostatní pouze v obyčejném obleku službu vykonávali. Garda měla též svou hudbu, jejímž kapelníkem byl p. Josef Stross. Strážnice byla v domě č. 5. Tato národní garda mnoho dobrého způsobila, zvláště co se bezpečnosti majetku dotýče, neboť držela sprostý lid na uzdě, který svobodu jenom ve svůj prospěch si vykládal.

R. 1848. dne 12. června vypuklo v Praze povstání, vyvolané od několika nepovážlivých mladíků a pošetilých rýpalů domácích i cizích, což mělo za následek všeobecný zmatek v zemi. V tom čase obíhaly všeliké nepravdivé pověsti, na př., že proletářstvo se shlukuje a ku Praze na pomoc táhne a j. Následkem těchto pověstí zamýšleli někteří občané most přes řeku Ohři u Libochovic odkliditi, by tím přechod blížícímu se proletářstvu zabráněn byl, což však v skutek uvedeno nebylo.

R. 1848. dne 15. června odbývala se v Libochovicích volba poslance do prvního sněmu říšského a tu zvolen za poslance p. Adolf Schneider, t. č. poštmistr v Lovosicích. Při té příležitosti řečnil v zámeckém dvoře volební komisař, p. Dr. Pravoslav Trojan, klada voličům na srdce důležitost říšského sněmu; po něm ujal se slova p. Karel John a vybízel ohnivými slovy občanstvo, aby šlo na pomoc pražským povstalcům. Konečně řečnil také p. Jan Karel ve smyslu národním.

Říšský sněm započal svou činnost dnem 22. čer-

vence r. 1848. ve Vídni a dne 22. listopadu ještě t. r. byl do Kroměříže přeložen. Roku 1849. dne 4. března byl tento v dějinách Rakouska památný sněm říšský rozpuštěn.

Roku 1848. dne 2. prosince složil císař Ferdinand dobrotivý vládu a přenesl ji na bratrovce svého nynějšího císaře Františka Josefa I., tehdáž 19 let majícího. Jeho Veličenství císař František Josef I. zvolil si za heslo: „VIRIBVS VNITIS“, t. j. „Spojenými silami“. Toto císařské heslo záleží z 13 písmen, z nichž sedm jest tak zvaných římských čísel, totiž V. I. I. V. V. I. I., kteréž dohromady činí počet 19, počet to let stáří, v němž císař pán vládu nastoupil. Způsob takového psaní nazývá se „chronogram.“

R. 1848. dne 7. prosince byly národní gardy zrušeny. Jistý vtipkář, jemuž národní gardy po chuti nebyly, složil po jich rozpuštění posměšnou píseň, jejíž první verš zněl takto;

„Libochovická garda,
když do Prahy jít měla,
do žit se rozutekla,
hříchy tam zpytovala.“

R. 1849. byla veliká nouze o drobné peníze, tak že obchodníci, hostinští a mnozí jiní vlastní poukázky peněžní, znějící na jistou částku drobných peněz, vydávati nuceni byli. V Libochovicích vydávali takové peněžní poukázky či papírové peníze pp.: Martin Vacek, Jan Vrabčík, Daniel Mayer a Seni Kuh. Toho času trhaly se také z nedostatku drobných peněz císařské papírové zlatky ve dva i ve čtyry díly.

R. 1850. dne 23. května přišel nešťastnou náhodou při stavění si domku zahradník, p. Jan Vašek, stár 49 let, o život. Skládal totiž přivezené mu trámy z vozu, a tu neopatrností kočího uhozen jest kladou do hlavy, následkem čehož okamžitě mrtev ležeti zůstal.

R. 1850. dne 18. srpna oslavilo měšťanstvo libochovické dvacáté narozeniny císaře Františka Josefa slavnou mší sv. v chrámu Páně a střelbou z hmoždířů.

R. 1851. dne 29. března vykoupilo se město od dávek vrchnostenských, farních, zádušních, školních a zákupních, složením kapitálu 1725 zl. 40 kr. ve stříbře a dne 8. května t. r. zrušena jest emphyteutická činže, která z obecních pozemků obci odváděti se musela, složením kapitálu 2591 zl. 51 kr. ve stříbře.

R. 1851. dne 14. listopadu ztratila se z domu č. 13, kde tehdáž radnice se nacházela, městská pokladna, v níž asi 200 zl. se nacházelo. Vinníci vypátrání nebyly.

R. 1852. dne 1. září odbývala se v zámecké kapli svatba Gabriely, dcery knížete Josefa z Dietrichsteinů, s Alfredem hrabětem z Hatzfeldů. Za tou příčinou bylo město u večer slavně osvětleno, začez se kníže Josef zvláštním dopisem měšťanstvu poděkoval.

R. 1852. dne 29. října zemřel v Radovesicích libochovický pohodný, František Eisenhammer v stáří 112 let. Týž dostával po dva roky před svou smrtí od knížete Františka z Dietrichsteinů co podporu denně 20 kr. ve stříbře a 1 žejdlík vína.

R. 1853. dne 4. března převáželo se u Libochovic 13 osob do Poplží. Poněvadž toho času větší voda byla, vyjeli si převozníci vždy výše proti vodě, by vešlující pak na druhou stranu, tak mnoho nesjeli; a tu buď neopatrností převozníků aneb jinou příčinou, vrazila proudem hnaná loď blíže již druhého břehu na koly či piloty právě stavícího se mostu, následkem čehož se převrhla, a všech 13 osob i s převozníkem do vody vyklopila. Že však lidé hned ku pomoci přispěli, byli všichni při životě zachráněni bez jakéhokoliv ublížení, toliko jednomu z nich vzala voda paruku, s níž nikdy více se neshledal. Sluší ještě podotknouti, že mezi převrhnutými nacházel se též asi 10—11 letý hoch, který tolik duchapřítomnosti měl, že z jednoho tonoucího na druhého jako zajíc skákal, a tak až na břeh šťastně se dostal. Případnost ta učí patrně, že jest to nutnou potřebou, aby u Libochovic stálý most postaven byl, čímž by časem velmi nebezpečné převážení osob v těch místech vzalo za své, a důležitá a

potřebná komunikace levého břehu s pravým by tím neutrpěla.

R. 1853. dne 29. dubna uděloval nejdůst. biskup litoměřický, Augustin Bartoloměj Hille svátost sv. biřmování v Libochovicích. Všech biřmovanců bylo 863.

R. 1853. dne 9. října hrálo si kolem šlachty k Dubanům několik dítek na schovávačku, z nichž tři pod břeh panského pole v místě, nad nímž zem jako střecha strměla, se schovali. Dupotem ostatních dítek na pokraji břehu se nalézajících, strhla se střecha, totiž podebraná zem u pole, zasypavši dítky pod sebou uschované. Pomoc byla ovšem hned po ruce a dva hoši šťastně od jisté smrti zachráněni, avšak třetí hoch, jmenem Moric Kuh, stár 9 let, byl k velikému zármutku svých rodičů již co mrtvola vyhrabán.

R. 1856. dne 5. června byla zdejší krajina strašným krupobitím navštívěna, což zde velmi zřídka se přihází, neboť nebylo pamětníka, že by podobné neštěstí bylo kdy se přihodilo.

R. 1857. dne 20. prosince došel v chrámu Páně Všechny svatých křtu svatého israelita, jmenem Šalamoun Kuh, rodilý na Evani. Kmotry byli mu p. Antonín Fülleky, c. k. okresní příručí zde a p. František Šejvánek, knížecí důchodní. Křestní jmeno obdržel Josef a příjmení Evaňský.

R. 1858. dne 1. listopadu byly zavedeny nynější peníze, totiž tak zvané rakouské číslo, kde na 1 zlatý 100 kr. se počítá a peníze, tak zvaná konvenční měna či stříbrná mince a pak peníze, vídeňské číslo č. šajny, kde na 1 zlatý 60 kr. se počítalo, z oběhu vzaty jsou. Peníze konvenční měny bývaly následující: grošík, pětník, desetník, dvacetník, půlzlatník, zlatník a dvouzlatník. Drobné peníze bývaly: čtvrtkrejcar, půlkrejcar, krejcar, dvoukrejcar, groš, dvougroš; v šajnech pak čtvrtkrejcar, půlkrejcar, krejcar, dvoukrejcar, třikrejcar ve stříbře či konvenční měny. Konvenční měna platila půltřetíkrát tolik co vídeňské číslo, tak na příklad grošek platil půltřetíkrát 3 kr. vídeňského čísla, pětník půltřetíkrát 5 kr. v. č., desetník půltřetíkrát 10 kr. v. č. a t. d.

— K usnadnění obchodu a peněžitých zásilek byly též papírové bankovky. — Až do nedávna počítalo se ještě na míšenskou kopu, kterážto kopa 70 kr. ve stříbře obnášela. Český král Václav II. dal r. 1300. první groše české raziti, jichž kopa čili 60 kusů jednu hřivnu stříbra, dle nynějších našich peněz 21 zl. platila. Později a sice za císaře Ferdinanda I. byly v oběhu větší bílé groše po 6 kr. a malé bílé groše po 3 kr. První stříbrné dvouzlatníky byly raženy v Jáchymově (Joa-chymsthal) r. 1519., odkudž též jméno tolary měly.

R. 1859. dne 13. června byl veliký požár v blízké obci Klapém, jenž zničil 4 statky, 10 púllánů, 8 domků a 13 stodol, při čemž dvě osoby, totiž služka Barbora Motyčková se svým pětiletým hochem, schovavše se se sedmiletou Pavlinou, dcerou pana Václava Jiráska do sklepa, udušením o život přišly. Pavlina byla ještě v pravý čas ze sklepa vynešena a k životu vzkříšena. Libochovické měšťanstvo, učinivši mezi sebou sbírku, zaslalo ji pohořelým do Klapého.

R. 1859. dne 2. července stalo se blíže Podbradce politování hodné neštěstí zvláštním způsobem. Jediný syn zámožného statkáře a hostinského ze Šířejovic u Lovosic šel večerem na návštěvu své nevěsty do Podbradce, by se přesvědčil, jak se v domácnosti její k veselce, která dne 8. července t. r. odbýváti se měla, připravují. Aby si cestu zkrátil, šel více po polních mezích než cestou veřejnou, an tu pojednou blíže již Podbradce nohou do zaječího oka se zachytiv, celou tíží těla svého na zem se skácel. Při tomto nešťastném pádu spustila mu nabitá pistole, kterou v náprsní kapse u kabátu zastrčenou měl a rána vjela mu zrovna do srdce, učinivši konec životu jeho na vždy. Že právě toho času obilí vysoké bylo, byl teprvé třetí den nalezen a do Šířejovic odvezen, kdež i pochován jest. Na místě neštěstí dal otec jeho postaviti sochu Pána Krista s následujícím nápisem:

Tento kříž postaven jest ke cti a chvále
Boží na památku nešťastného skončení
života Antonína Cimra ze Šířejovic,

kteřížto zde na tomto poli mrtev
nalezen byl dne 5. července 1859.
v stáří jeho 27 let. Pán Bůh rač
duši jeho milostiv býti.

Roku 1860. dne 20. října vydaný neodvolatelný císařský diplom, jímž se vyhláší, jak mocnářství rakouské v příčině práva státního se uspořádati, jaká práva a jaké postavení jednokaždé království míti a jak svazek veškerého mocnářství dle práva státního zjištěn, upevněn a zastoupen býti má, oslavil se v Libochovicích osvětlením města, hudbou po městě a střelbou z hmoždířů.

R. 1861. dne 2. února zaslali navštěvovatelé hostince u „Černého orla“ v Libochovicích 7 zl. na Hankův pomník.

R. 1861. dne 26. února vydán jest císařský patent, jímž doplněn byl diplom říjnový. Zároveň vydán byl volební řád. Oba zákony tyto Slovany neuspokojili, a pročež také oslavovány nebyly.

R. 1861. dne 23. června byly purkmistrem Matějem Berkou v městském pivovare podobizny našich vůdců, totiž: Palackého, Riegra, Purkyně, Klaudyho, Braunera, Jirsíka a Řezáče slavně zavěšeny. Před zavěšováním držel občan Václav Paneš, mistr kožešnický, následující řeč:

Slavné shromáždění!

Byl jednou čas, kde vlast naše vynikala nejen svou vzdělaností, alebrž kvetl též obchod, průmysl i hospodářství ku podivu celé Evropy. Blaze bylo tehdáž v Čechách a Čechem slouti bylo slastí. Ale doba ta živlem cizím a nám nepřejícím byvši násilně potlačena, vyvodila dobu pozdější, která blahobyť otců našich zničila, ducha jejich v okovy spoutala a národnost českou s mapy světa vymazati vší mocí usilovala. Bylať to doba trpkého zkoušení a duševní bídy. Ale jako zlato ohněm se zkouší, by lesku a pravé ceny nabylo, tak zkoušel Bůh národ český. Po dlouhém duševním spánku vystupuje národ náš opět silný a zdravý jak na duchu, tak i na těle, a domáhá se způsobem důstojným zdědě-

ných a posvátných práv svých, totiž historických práv koruny svato-václavské. — Z vůle našeho nejmilostivějšího mocnáře dána jest všem národům rakouským rovnoprávnost; a tu svolány jsou sněmy zemské, jenž mají za úlohu vypracovati zákony, dle nichž by národ žádoucího blaha a stát pevných základů nabýti mohl. — I my zvolili jsme si muže, kteří na sněmu vší silou o to se zasazují, by národ náš ve smyslu zeměpána nabyl stejných výhod s národy ostatními v Rakousku. Veliký boj působí to nyní na sněmu zemském, kde mnozí těžce to nesou, že my co nenáviděný národ slovanský s ostatními národy říše stejných práv a výhod nabýti máme; ano rád by mnohý slovům císařským: „Stejná práva v šem“ jiný smysl podložil. — Ale poslancové naši jsou mužové statní, neohrožení a odhodlaní; oniť dovedou hájiti spravedlivých práv našich a nepřipustí, aby mezi námi převládal živel cizí, který se snaží pohrobiti nás opět do staré temnoty. V čele těchto věhlasných mužů stojí slavní vůdcové národa: Palacký, Rieger, Purkyně, Klaudy, Brauner, Jirsík, Řezáč a j., jmena to, jimž úplnou důvěru věnovati můžeme; mužové ti nedopustí bohdá nikdy, abychom ve vlastní domovině byli otroky. — Abychom tyto naše miláčky stále na očích měli, zjednali jsme si jejich podobizny, které v tuto chvíli slavně a s náležitou úctou zde v této místnosti zavěšeny budou.

Mezi zavěšováním podobizen těch zpívala se císařská hymna s průvodem hudby a za střelby z hmoždířů; a po zavěšení provolala se sláva Jeho Veličenstvu, všem vůdcům národa a celému shromáždění, po čemž odzpívala se národní píseň „Hej Slované.“ Četné shromáždění bavilo se pak zpěvem a hudbou až pozdě do noci.

Téhož dne, jako na vzdor této slavnosti, zasvěcovala výletní společnost libochovická, sestávající nejvíce z odrodilců, za mostem u mýta „dupandu.“

Roku 1861. dne 15. srpna odbýval se na blízském Hasenburku meting za účastenství asi 6000 lidí; poněvadž však žádného programu nebylo, nedošlo k žádné resoluci. Meting podobal se více velikému výletu, z něhož

lid nespokojen domu se ubíral. Němečtí novináři použili té příležitosti k směšnému vtipkování.

Roku 1861. dne 16. srpna zahájena byla v Libochovicích slavnostním způsobem schůze hospodářského spolku kraje litoměřického. Schůzi té byli přítomni kromě údů odboru hospodářského v Libochovicích také žáci vyšší hospodářské školy v Libverdě. Schůzi řídil hospodářský rada p. Komers. K uvítání hostů postavena byla v městě slavnostní brána s nápisem „Vítejte nám,“ a některé domy v městě byly věnci ozdobeny. Řečnilo se jazykem pouze českým.

R. 1862. dne 7. června zemřel městský lékař, p. Jakub Lövy. Pohřeb jeho odbýval se dne 9. června odpoledne při hojném účastenství nejen israelitů, alebrž i katolíků celého okresu. Zemřelý pro svou lidumilnost, prostnost a zvláštní obětavost požíval všeobecné vážnosti. Zpěvácký spolek „Libuše“ zpíval cestou k hřbitovu 50. žalm „Miserere mei Deus,“ a při spouštění do hrobu zapěl též zvláštní smuteční píseň. Průvod pohřební vedl krajský rabín p. David Pick z Teplice při assistenci místního a budyňského rabína, a jak v domě zesnulého, tak i na hřbitově držel řeči velmi dojemné. Pohřeb měl obojí ráz, totiž israelský a křesťanský, a z účastníků nevěděl se nikdo pamatovati, že by kdy v Libochovicích při podobné příležitosti tolik lidu se bylo účastnilo.

R. 1862. dne 9. srpna vybíral panský vodák, Frant. Pouva, ve vodní věži při zámku libochovickém stojící, holoubata; avšak nešťastnou náhodou smeknuv se strámu, spadl na dláždění, kdež okamžitě mrtev ležeti zůstal.

R. 1862. dne 10. srpna sloužil svou první mši sv. ve farním chrámu libochovickém novosvěcenec P. Josef Hrzán, syn zasloužilého učitele p. Václava Hrzána v Radovesicích. K slavnosti té sešlo se několik okolních kněží.

R. 1862. dne 8. listopadu vyměnili se na náměstí olejové lampy za petrolejové, k nimž později ještě několik lamp přibýlo, tak že nyní za tmavých večerů 14 lamp město osvětluje. I jest přáti, aby tyto lampy

opět novým, lepším místa doprály, a ty rozsvěcovaly se, kdykoliv toho potřeba káže; neboť časem svítí měsíc jen v kalendáři, a po ulicích bývá egyptská tma.

R. 1863. dne 31. května byl prapor živnostenského spolku zedníků, tesařů, pokrývačů a kamnářů u sochy Panny Marie na náměstí slavně posvěcen. Slavnost ukončila se skvostnou tabulí, k níž duchovenstvo, úřednictvo a všichni hodnostáři z města pozváni byli.

R. 1863. dne 2. června povolila městská rada vzdor všem námitkám p. Ludvíku Payerovi, majiteli domu č. 19, že ze svého chléva ve školní zdi do dvoru školního okno udělati si může s tím písemným závazkem, že on aneb jeho nástupcové budou povinni na své útraty ono okno opět zazditi, kdyby se strany školy za to požádáno bylo. Originál tohoto povolení má v rukou místní představenstvo, a opis uložen jest ve farním archivu.

R. 1864. dne 4. června zastřelen byl blíže Slatiny František Vykročil, panský hajný. Mělo se všeobecně za to, že zločin ten některý pytlák spáchati musel, an jinak hajný Vykročil s nikým v zjevném nepřátelství nežil; avšak vzdor všemu přísnému vyšetřování nepodařilo se pravého vinníka vypátrati, a osoby z činu toho nařknuté byly c. k. soudním úřadem v Líbochovicích za nevinné prohlášeny.

R. 1864. dne 23. října byl nově obnovený chrám Páně v Dubanech posvěcen, a od té doby přeložila obec tak zvané posvěcení s neděle před sv. Havlem na neděli po sv. Havlu, co na den skutečného posvěcení chrámu Páně.

R. 1864. dne 15. listopadu a později, pořežal na Evani nějaký zlomyslník p. Václ. Česalovi, t. č. představenému, na poli nejprve 90, později na to 13, pak 28 a konečně 32 stromů, učiniv tím škodu 500 zlatých. Kdyby takový zlomyslník věděl a rozuměl, že svým zločinem ne tak majetníku jako všeobecnosti škodí, sotva by tak člověka snižujícího, ba zvířecího skutku se dopustil.

R. 1865. dne 24. srpna zničil na Evani nelítostný požár 7 hospodářských stavení a 4 obilím plné stodoly,

a dne 23. září na to vyhořelo opět 6 hospod. stavení, čímž škoda celkem na 20.000 zl. způsobena. Podpora, jež z Libochovic, Budyně a několika okolních obcí se sešla, obnášela 600 zl.

Roku 1865. dne 20. října oslavilo město císařský patent, vydaný dne 20. září t. r., kterýmž navraceno národům právo říjnovým diplomem z r. 1860. jim zaručené, osvětlení města, hudbou po městě, střelbou z hmoždířů a ohněm po návrších.

R. 1865. dne 19. listopadu rozbourány jsou dřevěné masné krámy, které stály tam, kde stojí nyní dům číslo 22. Že tyto masné krámy na dolehání lékařů a úřadů se odstranily, byl vskutku již nejvyšší čas, neboť svou nečistotou a hnusným zápachem městu za okrasu nesloužily.

R. 1865. dne 23. listopadu zemřel náhlou smrtí v Radovesicích blíže tamní školy bratr řádu kapucínského z Litoměřic, Humilis Ignac Ehl, jda na návštěvu k svému synovci, P. Jos. Ehlovi, t. č. administrátoru fary v Libochovicích. Pochován jest na hřbitově sv. Vavřince, kdež mu týž synovec pomník postaviti dal.

R. 1865. dne 12. prosince vyznamenán byl p. Jos. Brázda, rodem z Hracholusk blíže Roudnice, strážmistr četnictva, stříbrným záslužným křížem za neohrožené osvobození jisté obstarlé ženštiny při požáru na Evani dne 24. srpna t. r., která bez pomoci jeho byla by zajisté v hořícím domku zabynula.

R. 1866. dne 10. července zaslala obec libochovická prostřednictvím c. k. okres. úřadu libochovického třepení, obvazky a plátna z tíží 122 lib. pro raněné vojíny. Třepení hotovilo se ve škole pod dohledem pí. Antoniny Čapkové a Josefíny Bukové.

R. 1867. dne 13. května začala se stavěti mezi městem a Radovesicemi panská továrna na cukr a ještě téhož roku, totiž dne 22. listopadu, započala se kampaň; vystavena byla tehdy za 6 měsíců a 13 dní. Stavitelem byl p. Josef Šlechtá z Karlína u Prahy a tesařským mistrem p. Josef Nápravník z Libochovic. Stroje jsou z dílny p. Daňka z Karlína u Prahy. Duší celé stavby,

zvláště co se sestavování strojů dotýče, byl p. Josef Jirš, cukrmistr, později pak správce cukrovaru. Komín u cukrovaru má výšky 24 sáhů čili 45·5 metrů. Při kopání základů našli se tu některé starožitnosti. Též podotknouti dlužno, že při stavbě továrny pátralo se zrovna v těch místech po kamenném uhlí, avšak beze všeho výsledku.

Cukrovar ten jest velikou výhodou jak pro hospodářství vůbec, tak pro pracující lid zvlášť.

R. 1867. dne 23. června byl u přítomnosti vysokorodé pí. hraběnky Teresie z Herbersteinů a její osvětlené rodiny základní kámen cukrovaru slavně posvěcen, při čemž účastnil se zpěvácký spolek libochovický.

R. 1867. dne 28. srpna oslavilo město důstojně převezení klenotů zemských z Vídně do Prahy, osvětlením města, hudbou po městě, střelbou z hmoždířů a velikým ohněm na Hasenburku. Klenoty zemské čili insignie jsou tyto: Svatováclavská koruna, žezlo, říšské jablko, prsten a meč; pak královský plášť, štola, střevíce a punčochy. Tyto klenoty chovají se ve zvláštním místě v kapli svatováclavské na hradě pražském pod sedmi klíči, jichž opatrují nejvyšší hodnostáři zemští.

R. 1867. dne 21. prosince byla říše rakouská zákonem ve dvě části rozdělena a sice na Předlitavsko a Zalitavsko, čili po latinsku na Cislajtánsko a Translajtánsko. Rozdělení to slove též dvojství, čili po latinsku dualismus.

R. 1868. dne 19. března na den sv. Josefa sešlo se několik mladých lidí u večer v domě č. 6, aby první jarní svátek a taktéž někteří mezi nimi i svůj svátek jak náleží vesele ztrávili, při čemž dva mladíci mezi sebou tak se nepohodli, že ve vší opravdivosti na souboj s pistolemi se vyzvali a ihned sekundanty si zvolili. Avšak jednomu z nich nechtělo se předce prachu a olova zakusiti, i udal věc soudu, následkem čehož nastalo úřední vyšetřování. Poněvadž však věc ta povážlivého rozměru nabýváti počínala, tak že oba soubojníci trestu by bývali propadli, vložily se v to síly

sprostředkující, a záležitost ta vyrovnána byla ve vší tichosti.

Roku 1868. dne 25. května obdrželi israelité zákonem rovnoprávnost.

R. 1868. dne 8. června zaslala obec libochovická 20 zl. na založení nadace Palackého.

R. 1868. dne 14. června slavilo město 70leté narozeniny otce národa Palackého osvětlením, hudbou po městě a střelbou z hmoždířů.

R. 1868 dne 22. srpna podepsali čeští poslanci tak zvanou deklaraci, t. j. spis, v němž vyložen jest politický program, založený na historickém právu koruny české; a pročež deklaranty nazývají se onino poslancové, jenž zmíněnou deklaraci podepsali, jichž počet jest 82. Deklaranty v širším smyslu slovou též ti, kdož k vysloveným zásadám v deklaraci se přiznávají. Libochovické měšťanstvo přiznávalo se též k deklaraci.

R. 1868. dne 29. září přihodila se na blízku města velmi smutná událost. Sešli se totiž o 12. hodině půlnocní dvě osoby se milující, totiž Antonin Vysoký z Radovesic a Pavlina Jiráskova z Klapého blíže hřbitova sv. Vavřince s tím úmyslem, že vzájemně se zastřelí, poněvadž jim rodiče Pavliny při vstoupení do zamýšleného stavu manželského překážky kladli. Bylo ujednáno, že na komando „jedna, dvě, tři“ namířené proti sobě pistole vzájemně spustí, a tak jeden druhého zastřelí. Pavlina zachovala se dle komanda a skutečně milence svého zastřelila; a poněvadž Antonin v spuštění pistole se opozdil, zůstala Pavlina na živu bez pohromy. Ant. Vysoký byl dne 1. října za hlasitého pláče svých rodičů, bratrů a sester a za velikého účastenství lidu na hřbitově sv. Vavřince slavně pohřben. Pavlina Jiráskova později se provdala.

Roku 1868. dne 25. října vylítl neopatrností vyrábitele plynu plyn stlačující zvon u plynárny v panském cukrovaru až na silnici a plynárnu samu pošramotil. Další neštěstí nestalo se žádné; avšak případ ten učí, že takové a podobné závody v blízkosti veřejných silnic

a obydlených míst býti nemají, jelikož i při dosti malé neopatrnosti velké neštěstí státi se může.

R. 1868. dne 29. října darovala městská obec na vystavení důstojného divadla v Praze 20 zl. Tu sluší připomenouti, že od r. 1850. až potud v Libochovicích více sbírek na národní divadlo se učinilo a výnosy na patřící místo se zaslaly, a sice: Čistý výnos z koncertu r. 1861. v hostinci p. Křížka dávaného v částce 20 zl.; sbírka v hostinci p. Čejky r. 1867. v částce 5 zl. a jiné podobné sbírky. Podobně zasílaly se sbírky krejcarové z pokladnic v hostincích a u kupců k účelu národního divadla vyvěšených, jakož i výnosy z her karetních. To samé dalo se v celé zemi. Až důstojné národní divadlo bude hotové, hodí se na něj velmi dobře odpověď císaře Františka II. co císaře rakouského I., když pevnost Terezín ponejprv navštívil. Tázal se totiž, z jakého materiálu pevnost stavěna jest. A když mu odpovědíno, že z kamene, cihel a malty, řekl: „Měl jsem za to, že ze stříbra.“

R. 1869. dne 7. března odbývala se schůze v Libochovicích a dne 8. března na to v Budyni za příčinou vystavení nového cukrovaru někde mezi Libochovicemi a Budyní. Schůzím těm předsedal p. Jan Vrabčík, t. č. městský radní v Libochovicích. Poněvadž však jedni chtěli stavěti cukrovar u Radovesic a druzí zase u Břežan, nedocílilo se na žádné straně dosti podílníků, by tento prospěšný a výnosný závod k místu se přivedl. Tohoto nesjednocení použili někteří špekulanti a vystavěli pomocí uměle sehnanych podílníků roku 1870. cukrovar v Bohušovicích, který podílníkům posud žádného užitku nepřinesl.

R. 1869. dne 4. července uděloval nejdůst. biskup litoměřický Augustin Vahala, svátost sv. biřmování ve farním chrámu Páně v Libochovicích. Všech biřmovanců bylo 763.

R. 1869. dne 1. listopadu slavil svou první mši sv. ve farním chrámu Páně novosvěcenec, P. Gustav Vilt, syn velmi váženého p. Karla Viltu v Libochovicích. K slavnosti dostavilo se několik okolních kněží.

R. 1870. dne 17. května začalo se od mlýná do města dláždit.

R. 1870. dne 10. července ukončil se školní rok výletem mládeže na blízký vrch Hasenburk, při kterémž účastnila se též mládež školy klapské, slatinské a radovesické. Povětrnost byla příjemná a účastenství se strany rodičů bylo hojné, tak že na 6000 lidí se počítalo. Každá škola měla svůj prapor a svou hudbu. Okolo 3. hodiny odpoledne sešli se dívky na úpatí vrchu, odkudž pak pozvolna v několika odděleních nahoru kráčely, a na vrchu tak se rozložily, že každá škola pro sebe tábor tvořila. Zábava byla nenucená, veselá; žáci deklamovali, zpívali a všeliké hry provozovali. Avšak několik neprozřetelných a nepředložených mladíků začalo mezi sebou hádku, což zavedlo příčinu k pranici, při níž kamení hlavní úlohu hrálo. Poněvadž šarvátka čím dále, tím povážlivějších rozměrů nabývala, nezbývalo nic jiného, než co možná nejdříve s mládeží se odstraniti, by možnému neštěstí se předešlo. A tu proti programu vracely se školní dívky ze slavnosti k domovu, nařikajíce, že jim bylo zbytečně pokazeno, nač po dlouhý čas tak velice byly se těšily. Z neblahé této případnosti nastalo pak dlouhé úřední vyšetřování.

R. 1870. dne 21. září byl na žádost konventu řádu sv. Františka u P. Marie Sněžné v Praze prapor spolku zednického, tesařského, pokrývačského a kamnářského pro dlužných 202 zl. r. č. exekučně zabaven. Poněvadž ale stavitelští mistři pp. Tobiáš Kruchyna ze Švamberků a Václav Krejza dílem částku peněz složili a dílem za dluh se zaručili, byla exekuce zrušena a prapor opět jim vydán.

R. 1871. dne 10. září vystoupil ze svazku kněžského zdejší mladší kaplan, P. Stanislav Vlašínský, stav se úředníkem při železnici v Teplici. Týž byl pilným sběratelem doutníkových špiček, které klubu amerických dam do Prahy zasílal.

R. 1871. dne 12. září oslaven císařský manifest

hudbou a zpěvem v hostinci „U černého orla“ v Libochovicích.

R. 1872. dne 26. listopadu obdržel p. Jakub Lederer, kupec z č. d. 32 v Libochovicích pod čís. 876 povolení k hledání kamenného uhlí v okolí libochovickém; k hledání však nepřišlo, jelikož podnik ten mnoho peněz vyžadoval, a výsledek zcela nejistý byl.

R. 1873. dne 4. ledna zemřel na slovo vzatý a všeobecně vážený doktor lékařství, p. Karel Vilt, bývalý předseda záložny, člen městského výboru a protektor zpěváckého spolku. Pohřbu jeho se účastnilo 5 okolních kněží a mnoho lidu.

R. 1873. dne 24. července oslavila školní mládež památku Jungmannovu výletem na Hasenburk, jehož též mnoho lidí se účastnilo. Mezi zábavou, která v deklamovankách, písních a rozličných hrách záležela, vystoupil důstoj. P. Václav Oplt, kaplan a katecheta libochovický, a jal se dojemnými slovy význam a účel slavnostního výletu líčiti, poukázav na hlavní zásluhu oslavence, totiž na jeho velikolepý slovník, jemuž téměř veškerá nynější osvěta národu českého za vznik svůj děkuje. Při návratu k domovu oslovil obecnstvo místní říd. učitel, vzdávaje mu dík za vřelé účastenství na této slavnosti, a zároveň učinil sbírku ve prospěch mateřské školy v Libochovicích, která celkem 13 zl. vynesla.

R. 1873. dne 7. září odbývala se slavnost svěcení praporu spolku vojenských vysloužilců. Již den před tím bralo celé město na sebe tvářnost slavnostní, neboť mohutné prapory a praporečky v barvách národních připevňovány téměř na všech střechách, a zelenou ratolestí téměř všechny domy okrašlovány. O 8. hodině večer započala slavnost velkým čepobitím po městě; ráno v 5 hodin hrála hudba a střídáno z hmoždířů; v 10 hodin odbývány ve farním chrámu Páně služby Boží, při nichž vysokorodý p. hrabě Josef z Herbersteinů hrou na varhany a komtesa Gabriela z Herbersteinů sólovým zpěvem výtečně účinkovali.

Na to následovalo svěcení praporu na náměstí

před sochou Panny Marie, kdež zvláštní místnost z prken zbudována, koberci, májemi a květinami ozdobena byla. Důst. p. děkan promluvil ještě před posvěcením praporu vřelou řečí, v níž šlechetný účel spolku dojemnými slovy naznačil. Po ukončení řeči následovalo posvěcení praporu, načež pak matka praporu, vysokorodá pí. hraběnka Teresie z Herbersteinů, skvostnou stubu co dar svůj na prapor připnula. Na to následovalo zarážení hřebů. Matka praporu pronesla při vtloukání hřebů následující heslo: „Ku předu pod praporem dobrých k dobru.“

Shromážděné spolky a veliký dav lidu provolal jí po třikráte hřímavé „Sláva!“

Protektor spolku, vysokorodý p. hrabě Josef z Herbersteinů, pronesl následující heslo: „Společná nám budiž páska — k Bohu, vlasti vřelá láska!“

Opět po třikráte hřímavé „Sláva!“ provoláváno.

První kmotra, komteska Františka, pronesla následující heslo: „Pro Boha, pro krále a pro vlast.“

Druhá kmotra, komteska Gabriela: „Tomu sláva, tomu čest, kdo vždy ve všem statné myslí jest.“

Třetí kmotra, komteska Marie: „Sláva spolku.“ Po každém proslovení následovalo hřímavé „Sláva!“

Vtloukání hřebů účastnili se všichni přítomní hodnostáři. Po vtloukání hřebů pozdvihl předseda, pan Antonin Müller, prapor a přiměřenými slovy odevzdal jej praporečníku, p. Josefu Jesenovskému, který prapor levou rukou uchopiv, k spolku důraznou řečí promluvil. Po vykonaných obřadech následovala společná hostina v sále hostince u „Třech lip“ a ve dvě hodiny s poledne učiněn výlet za most do tak zvaného Višňovce, kde až do večera spolek se všemi přibylými hosty, maje ve středu osvětlenou rodinu hraběcí, se bavili. —

Slavnosti účastnily se následující spolky: spolek vojenských vysloužilců v Roudnici s hudbou; Spolek vojenských vysloužilců v Třebenici; spolek dobrovolných hasičů v Budyni v plném počtu; spolek dobrovolných hasičů z továrny pp. Tschinklů v Lovosicích; zpěvácký spolek v Budyni a učitelská jednota „Buďeč“

v Libochovicích. Deputacemi byly zastoupeny spolky vojenských vysloužilců v Praze a v Terezíně. — Celá slavnost byla zajisté velikolepá a vzdor rannímu deštivému počasí, jež mnohých spolků a mnoho lidu od účastenství zdrželo, velmi skvěle se skončila. Po odbyté slavnosti vlály prapory ještě několik dní z mnoha domů. Účastenství městského obyvatelstva bylo vřelé.

R. 1873. dne 29. září obdržel místní řídící učitel od sl. okresního zastupitelstva 30 zl. a od sl. záložny 20 zl. co příspěvek na cestu ku světové výstavě ve Vídni.

R. 1873. dne 2. prosince oslavilo se 25leté panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa osvětlením města, hudbou po městě, střelbou z hmoždířů a ohněm na Hasenburku. Druhého dne na to byly slavné služby Boží ve farním chrámu — Páně, při nichž veškeré korporace v městě v obleku slavnostním se účastnily. Hlavní momenty mše sv. doprovázeny byly střelbou z hmoždířů.

R. 1874. dne 14. července ukončeno bylo dláždění v městě. Při vykopávání staré dlažby našly se tu a tam některé starožitnosti z časů žijícího zde druhdy knížete Bathoriho a byvších tu Husitů. — Poněvadž nové dláždění v městě a zvláště na náměstí nižší jest bývalého, odvážela se zbytečná zem pod kostel Všech Svatých, čímž zvýšena jest cesta podél kostela až k domu čís. 94. Podél celé zvýšené cesty vysázeny jsou topole a lípy, což až vzroste, k nemalé okrase města sloužiti bude. Veškerá výloha na dláždění obnášela celkem 10.111 zl. 42 kr.

R. 1874. dne 16. srpna právě o výroční pouti sv. Vavřince slavil svou první mši sv. ve farním chrámu Páně novosvěcenec, P. Josef Paneš, rodák zdejší. Ku slavnosti dostavilo se 9 okolních kněží.

R. 1874. dne 9. listopadu přihodilo se v panském cukrovaru neštěstí. Z neznámé posud příčiny pukla pánev, vyhodila část střechy a mnoho oken roztrátila, při čemž 6 dělníků více méně poraněno bylo. Dělník Václav Brůna z Evaně byl neobyčejnou prudkostí oknem

z cukrovaru vyhozen, při čemž těžkého poranění utrpěl, tak že po delší čas lůžko hlídati musel; a poněvadž po svém zotavení práce více schopen nebyl, byla mu od vysokorodé pí. hraběnky Teresie z Herbersteinů podpora v částce 5 zl. měsíčně určena.

Nebude zajisté od místa, připomene-li se ještě přesmutný stav polního hospodářství roku 1874. v celém okresu libochovickém. Z jara stálo všude osení velmi krásně, veškeré stromoví bylo obaleno hojností květu a počasí bylo krajině zdejší zcela přiměřené, což vše rolníkům bohatou žeň slibovalo. Ale člověk míní a Pán Bůh mění. V květnu uhodily takové mrazy, že nejen stromoví, ale i osení skoro napořád pomrzlo, a co ještě vypučelo, velikou suchotou jsouc mořeno, vzpamatovati se nemohlo. Luka ustavičným suchem téměř docela vyprahly a nevydaly ani sena, ani otavy. Ne jeden rolník ten a onen kus zasetého pole pšenicí neb ječmenem zaoral aneb na píci posekal. Žeň nevydala na mnoze ani semena a ovoce úplně scházelo. Rolníci kladli ještě naději v řepu a brambory; ale poněvadž Pán Bůh požehnaného deště neseslal, i v této naději byli zklamáni. Žita, které ještě nejlépe stálo, sklízelo se 5—6 mandelů (jindy 12—20) po korci výsevu a nejpěknější druh sypal mandel půl korce č. $\frac{1}{3}$ hektolitru; pšenice sklízelo se po 2—4 mandelích (jindy 6—14), a ječmen v průměru po 3 mandelích (jindy 6—12). Sypání jak pšenice, tak i ječmene bylo též velmi slabé. Pšenice i ječmeny pro krátkost stébla, které nebylo ani půl lokte zvýši, sekaly se napořád trávni kosou. Takového roku nepamatoval ani nejstarší hospodář. Podobnou neúrodou postiženy byly i sousední okresy: roudnický, lovosický a litoměřický a částečně i okresy lounský a mělnický. Následkem této neúrody byla celému okresu libochovickému odepsána daň v částce 17.078 zl. 31 kr., z čehož pouze na město 325 zl. vypadlo. Za touž příčinou povolila dále vysoká vláda celému okresu půjčku v částce 8.030 zl., splatnou i s 5% úroky v pěti letech, z čehož na město 500 zl. vypadlo.

R. 1874. dne 15. srpna začalo se upravovat ná-
břeží pod zámek u Libochovic, kde vodní stroj k hnání
vody do vodárny postaven jest. Stroj jmenovaný po-
chází z továrny Bolzano & Tedesco ve Slaném, a vy-
hazuje v čase 24 hodin 15.000 kub. střeveců čili 468
kub. metrů vody. Na úpravě a na stavbě té pracovalo
as 200 lidí, a náklad stál bez mála 40.000 zl. Kdyby
peněžitý náklad ten byl se vynaložil na opravu býva-
lého mlýna, při čemž na rozšíření ulice též vzhled vzat
býti mohl, byl by opravený mlýn zámku mnohem větší
ozdoby dodával, než to působí domek, v němž vodní
stroj umístěn jest, a mimo to byl by opravený mlýn
jak velkostatku tak i městu a celému okolí veliký
užitek přinášel. Rozbouráním mlýna utrpělo město ve-
likou škodu.

R. 1875. dne 20. dubna zapálil někdo zúmyslně
suché listí a trávu v šebínském lese blíže Horek, ná-
sledkem čehož vyhořelo asi 1 jito vysázených mladých
stromků, čímž škoda na 1000 zl. způsobena. Není
hanebnější a sprostější msty, než když se provádí na
majetku bližního.

R. 1875. dne 6. června odbýval se v Libochovicích
sjezd vyslanců jednot hasičských: z Libochovic, Budyně,
Roudnice, Loun, Třebenic, Košťál-Jenčovic a Velvar.
Všech vyslanců mimo domácích bylo 18. Rokováno bylo:

1. O zařízení tak zvané jednoty župní, jenž by
v sobě zahrnovala okolní hasičské jednoty.
2. O zařizování hasičských jednot v místech, kde
jich posud není.
3. O stejné zbroji sborů k župní jednotě náležejících.
4. O zdokonalení signálů při poplachu a hlášení se.
5. O odbývání společných cvičení všech sborů župní
jednotu tvořících.
6. O podporování všeho, co vůbec hasičství pro-
spívá a o kladení odporu všemu, co by mu na úkor
bylo.
7. O vymožení zemské podpory hasičům těm, jenž
ve službě k zmrzačení byli přišli.

Sestavení stanov, jakož i docílení župní jednoty svěřeno jest výboru hasičské jednoty libochovické.

R. 1875. dne 29. června rozlétna se po vší zemi české bolná zvěst, že císař a král, dobrotivý Ferdinand, maje věku 82 let, na vždy oči své zavřel. Jako po celé zemi, tak i v Libochovicích želelo se ztráty této, a na důkaz hlubokého smutku vlály černé prapory s věže kostelní, z radnice a mnoha domů. Všeobecně mělo se za to, že tělesné ostatky milovaného mocnáře v zemi české, v níž po 26 let nepřetrženě žil, uloženy budou. Avšak nebylo zemi české popřáno, aby v lůně svém chovala ostatky jednoho z nejlepších panovníků svých, bylt' dne 4. července z Prahy odvezeny a dne 6. července ve Vídni v císařské hrobce slavně uloženy. K převezení drahých ostatků milovaného mocnáře z Prahy do Vídně, odebrala se deputace z Libochovic do Prahy, sestávající z purkmistra a tří členů výboru. Dne 6. července t. r. byla pak ve farním chrámu Páně sloužena slavná smuteční mše sv. za zvěčnělého korunovaného krále, při níž veškeré korporace městské v obleku smutečním se účastnily.

R. 1875. dne 4. července měl na slovo vzatý profesor, P. Karel Škoda, v zahradě hostince p. Bedřicha Čejky na thema: „Návod k moudrému vychování zdárných dětí,“ veřejnou přednášku, kteréž mnoho lidu z celého okresu se účastnilo.

R. 1875. dne 5. července u večer plápolal na blížkém vrchu Hasenburku velikolepý slavnostní oheň na památku, že před 400 lety v Kostnici upálen byl mistr Jan Hus z Prahy.

R. 1875. dne 13. září stalo se město Libochovice odvodní stanicí pro odvodní okres téhož jména. Okresní zastupitelstvo zavázalo se k účelu tomu potřebné místnosti bezplatně opatrovati. Město, jakož i celý okres přísluší v ohledu vojenském k pěšmu pluku krále havberského čís. 42 se sídlem v Terezně, a k zemské obraně čís. 40 se sídlem v Mostě.

R. 1876. dne 1. ledna byla všeobecně zavedena metrická míra a váha.

R. 1876. dne 7. dubna stalo se v panském cukrovaru politování hodné neštěstí. Dělník Antonín Brož z Libochovic 17 let mající, zachycen byl kolem parního stroje, kteréž jím několikráte tak prudce mrštilo, že nešťastníkovi lebku i celé tělo porouchalo. Ubožák byl následkem utrpených ran v několika minutách mrtvolou. Úřadnictvo cukrovaru uspořádalo mu na výlohy své slavný pohřeb.

R. 1876. dne 26. května zemřel p. František Palacký, slavný dějepisec a otec národa českého. Slavný pohřeb jeho odbýval se za velikého účastenství téměř celého národa dne 31. května v Praze. Pohřbu tohoúčastnil se zdejší hasičský spolek s náčelníkem i velitelem, jakož i učitelský sbor a občanská beseda svými zástupci. Úmrtí Palackého vzbudilo v městě mnoho osvědčení soustrasti, jež bylo na jevo dáno vyvěšením černých praporů.

R. 1876. z dne 19. na 20. května byl v noci tak silný mráz, že v celém okresu libochovickém nejen květ a listí na stromech, alebrž i vše na polích pomrzlo. Mnozí hospodáři dali pomrzlé žito posekat i pšenici zaorati, by ještě v čas pole jiným způsobem využítkovati mohli. Avšak pomoc Boží byla blízka, neboť přišly tak pohodlné časy, že obilí v několika málo dnech ku podivu se zotavilo, a žeň toho roku výborně dopadla. Ovoce však nebylo. Ti, kteří žita a pšenice zaorali, později toho litovali. Tu sluší připomenouti, že podobný případ stal se též r. 1733., kde 16. května mnoho sněhu napadlo a silný mráz veškerou úrodu polní zničití hrozil. Mnozí hospodáři jali se pomocí provazů sněh se žit smetati, čímž si však velice uškodili, an tím i květ s klasů setřeli; druhý den na to sněh se rozpustil a květ obstál. Ti hospodáři, kteří vše prozřetelnosti Boží poručili a žita s pokojem nechali, těšili se toho roku z výborné žně.

R. 1876. dne 3. září měl místní řídící učitel v hostinci p. Bedřicha Čejky veřejnou přednášku na themu: „Pruský ruml v Libochovicích roku 1866.“ Po před-

násce byla podniknuta sbírka ve prospěch raněných Srbů, která čistých 20 zl. vynesla.

R. 1876. dne 28. listopadu byly všechny ulice a uličky v městě pojmenovány tak, jak z předu již podotknuto jest, při čemž však na uličku vedoucí k městskému pivovaru pozapomenuto bylo; a pročez měla by se ulička tato jmenovati „uličkou ztracenou.“ Uličce té přísluší však zcela správně pojmenování „ulička pivovarní.“

R. 1876. dne 20. prosince byla telegrafní stanice v Budyni o 11. hodině dopolední veřejnosti odevzdána. Služba jest obmezena a sice toliko denní.

K telegrafnímu okresu přináležejí následující obce: Budyně, Břežany, Hostenice, Charvátee, Kostelec, Loucká, Mšeno, Nížebohy, Pisty, Podol, Pohořice, Přestavky, Račany, Radošín, Radošíněk, Roudničky, Vrbice, Vrbka, Žabovřesky a mlýn na Močidlech.

R. 1877. dne 15. ledna přihodila se blíže Podbradce záhadná událost. Kočí jménem Měkota vzel pivo z Roudnice do Podbradce, kamž také večer šťastně dorazil, a odevzdav pivo, hned zase zpáteční cestu nastoupil. Avšak koně i povoz byly druhého dne z rána blíže Podbradce bez kočího nalezeny a do Roudnice dopraveny. Co se s kočím stalo, nemohl se nikdo dopátratí. Všeobecně má se za to, že Měkota na zpáteční cestě od lupičů přepaden, zabit a do Ohře uvržen byl. Až teprvé při veliké vodě r. 1878. dne 9. března podemlel se břeh Ohře u Libochovic a spadl do vody, při čemž mrtvola kočího Měkoty, v prouť na dně zapletená, z vazby se vyprostila a na povrch Ohře se dostala. Příbuzní utopeného kočího již jen dle zbytkův oděvu poznali Měkotu; tělo bylo již od hniloby a ryb téměř úplně rozežráno.

R. 1877. dne 12. srpna byla první školní výstava v Libochovicích slavně zahájena. Výstavu zahájili vysokorodý p. Josef hrabě z Herbersteinů, komtesy Gabriela a Marie, vysokorodý p. Sigmund Josef hrabě Khevenhüller Metsch s chotí u přítomnosti p. měšťanosty a členů místní školní rady při střelbě z hmo-

ždířů. Výstava, která po celý týhoden trvala, těšila se hojně návštěvě, avšak rodičové žáků školy libochovické velmi slabě výstavy se účastnili. Hrubý výnos, který pouze z dobrovolných dárek sestával, obnášel celkem pouze na penězích 69 zl. — kr. mimo mnohých jiných dárek.

R. 1877. dne 18. listopadu měl na slovo vzatý ředitel hospodářské školy v Hracholuskách p. Vilém Teklý první svou přednášku z oboru hospodářství v sále hostince u „Černého orla“ v Libochovicích.

R. 1877. dne 23. listopadu vypukl v blízké obci Redhošti dobytčí mor, jemuž do 22. prosince t. r. padlo za oběť celkem 55 kusů hovězího dobytka a sice v panském dvoře 32 kusy a v obci 23 kusy. To samé neštěstí stihlo též dne 27. listopadu t. r. obec Doksany v soudním okresu roudnickém, kde do 9. ledna t. r. celkem 109 kusů hovězího dobytka a sice v panském dvoře 107 kusů a v obci 2 kusy zabito a zakopáno bylo. Nejhuře však řádila tato zkázonosná nemoc v městě Budyni, kde od 11. prosince t. r. až do 10. ledna r. 1878. celkem 136 kusů hovězího dobytka a sice v panském dvoře 84 kusy a v městě 52 kusy zabito a zakopáno bylo. Později ještě a sice dne 15. ledna r. 1878. vyžádal si tento zhoubný mor v obci Křesíně 6 kusů hovězího dobytka a jednu kozu. Aby se nemoc i jinam dostati nemohla, byly z rozkazu vysoké vlády jmenované obce vojskem uzavřeny, by dobytek jmenovitě hovězí, skopový a kozí ani z obce ani do obce dostati se nemohl. Za tou příčinou zřízen byl v okolí 3 mil tak zvaný nákazní okršlek pomezí, který též vojskem obsazen byl. Taktéž vyslalo vysoké c. k. místodržitelství p. MDr. Františka Müllera, profesora na c. k. zvěrolékařském ústavě ve Vídni do Budyně, by tu až do ukončení této neblahé katastrofy co vládní komisař svou radou nápomocen byl. — Doba dobytčího moru trvala celkem 75 dní. Tu sluší připomenouti, že ve všech těchto jmenovaných obcích od vypuknutí moru po 8 dní nikdo ani do obce, ani z obce puštěn nebyl a pak až do ukončení moru byl každý, kdo buď do obce neb z obce šel, karbo-

lovou kyselinou podkouřen za tou příčinou, by nákazu moru buď v šatech aneb jinak roznésti nemohl; a poněvadž každý podkouřený výkazní cedulku obdržel, shledalo se, že jediné v Budyni bylo za ten čas podkouřených 14.500 osob. Ukončení moru počítalo se vždy 21. den od posledního morem zhynulého kusu dobytka. — Toho času chtěl se jistý cestující rychlou jízdou skrze rozestavenou stráž vojenskou podkouření vyhnouti, avšak jeden voják probodl mu koně bodákem, čímž cestující nejen 150 zl. škody utrpěl, alebrž musel za svou lehkovážnost ještě 50 zl. co trest zaplatiti.

Dobytčí mor ten byl zajisté velmi nakažlivý; a kdyby představení úřadové nebyly se neblahé věci té přísně a energicky uchopily, bylo by neštěstí bývalo mnohem ještě větší. Zevnitřní známky moru toho byly následující: Dobytče přestalo žráti, trásl se, srsť se mu ježila, z očí padaly mu silné slzy, nos byl neobyčejně vlhký a pysky uvnitř byly bolavé. Při otevření morem nakaženého dobytčete shledala se v chřtánu pod sliznicí vystouplá krev, a žluč byla znamenitě zvětšena; tenká střeva uvnitř byla červeně zardělá a měla krvavé pruhy na příc a tak zvané Pajerové žlázy byly znamenitě prodlouženy a zvýšeny. Silná střeva měla zase na sobě krvavé pruhy podél. Bachor a čepec či první a druhý žaludek byly nepoškozeny, avšak kniha či třetí žaludek byla u některého dobytčete krmivem silně naplněna, kterážto naplněnina byla tak suchá, že na prášek rozetřítí se dala. Slez či čtvrtý žaludek měl na konci jako krejcar veliké podebraniny s listejkovatými ualoženinami. — Za každý morem zkažený kus dobytka obdržel majitel ze zemského fondu peněžitou náhradu v té částce, za jakou kus od znalců odhadnut byl. Tak obdržela

obec Ředhošť dohromady . . .	10.573 zl.
„ Doksany „ . . .	25.575 „
město Budyně „ . . .	31.992 „
obec Křesín „ . . .	648 „
Úhrnem . . .	68.788 zl.

Avšak vzdor tomu způsobil tento dobytčí mor předce znamenitých škod jmenovitě vyčišťováním a znovu upravováním stájů, zničením všeho dobytčího náčiní, nádobí a hnojů.

Po čas trvání moru utrpěl lid a to zvláště v Budyni, mimo škody ještě i jiných útrap a svízeli; neboť z rozkazu komise nesměl nikdo z domu ani do domu, v němž zkažený dobytek byl, vycházeti a to po celý čas morové periody. (Potřeby k živobytí a rozličné jiné věci potřebné byly do domů těch vojáky dodávány). Na školách nevyučovalo se, obchod váznul, provozování všelikých živností přestalo, práce hospodářské vykonávati se nemohly, čímž hrobová tichost po městě rozhostila se. Po ulicích bylo viděti pouze rozestavené vojsko a nebohý dobytek, který na osudné místo svého zničení vyváděn byl, vzbuzoval v obyvatelstvu velmi bolný dojem. Krutá doba tato, která dlouho v živé paměti u lidu potrvá, a před níž milostivý Bůh každou obec uchrániti račiž, přestala dnem 5. února 1878. — Konečně ještě podotknouti dlužno i to, že městský lékař libochovický a spolu též okresní zvěrolékař, p. Vilém Šeferna, po celý čas moru vzorně činným byl a svou opatrností hlavně v obci Křesíně další šíření se moru zabránil, začež od vysoké vlády pochvalným dekretem vyznamenán byl.

Ze všeho toho, co tuto stručně podáno, jest vidno, že město Libochovice není poslední mezi městy českými, neboť vyniká nejen svou starobylostí, alebrž řadí se mezi města pokročilejší jak v duševním, tak i v hmotném ohledu. Město podporovalo posud všechny národní podniky, poskytlo podpory nešťastným ohněm a povodní a účastnilo se všech posud odbývaných slavností národních; taktéž nezůstává v národním rozvoji pozadu, alebrž kráčí s rozmyslem obezřele ku předu, a slepému fanatismu v náruč se nevrhá. Co do okrášlení města jest však přáti, aby některé neúhledné, chatrné a městu neslušící budovy, jmenovitě dům čís. 119, zřícenina v domě č. I., sbořené stodoly za městem k Dubanům a j. odstraněny, a přiměřenějšími budovami nahrazeny byly, jelikož budovy jmenované na každého a zvláště na cizince nepříjemný dojem činí, což časem i nepravý pojem o intelligentnosti městského obyvatelstva vyvoditi může. Taktéž jest přáti, aby i vedlejší ulice vydlážděny a svítilnami opatřeny byly, by za tmavých a blativých dob obecnstvo tu bydlící nebylo vydáno nebezpečí přijíti k úrazu. — Roku 1871. byla projektována železnice hodkovicko-kušvarfská směrem k Libochovicům, a tu při provedení byla by stanice v blízkosti města; avšak neblahý krach vídeňský roku 1873. pošinul záležitost tuto do pozadí, tak že léta snad uplynou, než stavba železnice k cíli přivedena bude. Ale až se to předce jednou skutkem stane, že totiž zmíněná železnice se dostaví, bude míti z toho obyvatelstvo v městě mnohých výhod, jichž mu z celého srdce přeje

spisovatel.

Jména

pánů majitelů domů v městě Libochovicích
roku 1876.

Číslo

- 1, 2, 3 a 4. Hraběnka
Teresie z Herbersteinů.
5. Boota Dominik.
6. Česal Josef.
7. Neuschul Jakub.
8. Sohr Albert.
9. Köllcrová Marie.
10. Městská obec. (Bývalá
radnice).
11. Občanská záložna.
- 11 a) Kuh Mojžíš.
12. Šimonek Petr.
13. Getreuer Adolf.
- 14., 15., 16. Hraběnka Te-
resie z Herbersteinů.
17. Farní dům.
18. Škola.
19. Langová Marie.
20. Buk Vojtěch.
21. Šváb Antonin.
22. Krušina Václav.
23. Zajíček Karel.
24. Zůna Václav.
25. Minaříková Josefa.
26. Nápravník Josef.

Číslo

27. Lanz Emanuel.
28. Burianek Hynek.
29. Berka Matěj.
30. John Josef.
31. Kacerovský Václav.
32. Lederer Jakub.
33. Kuh Juda.
- 33.a) Nikl Jan.
34. Novák Josef.
35. Pravováreční měšťanstvo
libochovické. (Kasárna.)
36. Šteiner Herman. (Dům
ten býval dříve měst-
skou šatlavou.)
37. Dvořák František.
38. Lederer Jakub.
39. Kuh Juda.
40. Fiedler Václav.
41. Doušová Anna.
42. Čejka Bedřich.
43. Mühlendorf Václav.
44. Kruchyna Tobiáš, svob.
pán ze Švambersk.
45. Vacek Alois.
46. Šubert Josef.

Číslo

47. Bloch Joachim.
48. Obec libochovická. (Radnice.)
49. Seidlová Marie.
- 49.a) Fanta Joachim.
50. Leník Eduard. (Pošta.)
51. Pecháček Fr. Karol.
52. Prant Ant. (Lékárna.)
53. Koubek Arnošt.
54. Kraslová Marie.
55. Čejkova Marie.
56. Blass Ferdinand.
57. Marešová Rosalie.
58. Říha Maxmilian.
59. Neustadtl Moric.
60. Hantschel Josef.
61. Hajný Jan.
62. Poddaná Alžběta.
63. Česal František.
64. Ant. Ulbricha dítky.
65. Rulf Josef.
- 66.a) Šeferna Vilém.
66. Rennert Josef.
67. Ulbrich Jan.
68. Weissberger Moric.
69. Löblová Marie.
70. Lang Josef.
- 71.a) Šulík Jan.
71. Tunkl Vojtěch.
72. Hraběnka Teresie z Herbersteinů. (Špitál.)
73. Česal Karel.
74. Vyravský Prokop.
- 74.a) Prošek Václav.
- 74.b) Nieder Václav.
75. Suchý Jan.
76. Sváda Josef.
- 76.a) Pekárková Alžběta.

Číslo

77. Toman Karel.
- 77.a) Müller Tomáš.
78. Havlíček Josef.
79. Šerý Václav.
- 80.a) Payerová Anna.
80. Černý Emanuel.
- 80b) Hennichová Teresie.
81. Valecká Teresie.
82. Attel Alois.
83. Čermák Jiří.
84. Kokeš Václav.
85. Tischler Jan.
86. Kopecký Otto
87. Čapek Josef.
88. Hraběnka Teresie z Herbersteinů.
88. Hr. Teresie z Herbersteinů. (Bývalá panská šatlava.)
89. Hr. Ter. z Herbersteinů.
90. Šváb Jan.
91. Holeček František.
92. Míchal Tomáš.
93. Grunt Václav. (Stará sladovna.)
94. Buk Václav.
- 94.a) Pohořálek Antonín.
95. Steinerová Anna.
96. Grünfeldová Marie.
97. Sturm Karel.
98. Neuman Václav.
99. Pohořálková Alžběta.
100. Popper David.
- 100.a) Baumgartnerová Josefa.
- 100.b) Diensteinová Marie.
101. Bureš Josef.
- 101.a) Rusová Anna.
102. Večes Antonín.

Číslo

103. Vydra Benedikt Josef.
104. Fuller Josef.
105. Weinberg David.
106. Stejskal Josef.
107. Zoufalý Ludvík.
108. Heitler Wolf
- 108_a) Martinec František.
- 108_b) Kytková Eleonora.
109. Volák Josef.
- 109_a) " "
110. Jelínek Jan.
- 110_a) Reif František.
111. Fiedler Emil.
112. Kuh Juda.
113. Vyšata Josef.
114. Beran František.
115. Marvan Josef.
116. Pravováreční měšťanstvo. (Pivovar.)
117. Hanslík František.
118. Gruntová Johana
- 118_a) Dvořáková Marie.
119. Komeda Josef.
- 119_a) Drhlík Josef.
120. Lederhausová Marie.
121. Burešová Marie.
122. Koloc František.
- 122_a) Záveský Jan.
123. Nedbal Florian.
- 123_a) Bureš Daniel.
124. Novák Václav.
125. Vyčichlo Josef.
126. Polák František.
- 126_a) Grunt Antonín.
127. Zázvorková Marie.
- 127_a) Nedbalová Eva.
128. a 129. Hraběnka Teresie z Herbersteinů.

Číslo

130. Prošek Vincenc.
131. Getreuer Moric.
132. Kaplan František.
133. Kučera Jan.
134. Grünfeld Eliáš.
135. Feix Pavel.
136. Röhr Leopold.
- 136_a) Ovčárský Václav.
137. Grunt Bedřich.
138. Martinovský Václav.
139. Syrový Václav.
140. Pastýřík František.
141. Libochovická obec. (Bývalá pastouška, nyní nemocnice.
142. Šubert Josef.
143. Zimmermann Václav.
144. Havlíček Václav.
145. Nieder Karel.
146. Bernášek Josef.
147. Kopta Josef.
148. Payerová Barbora.
149. Buk Václav.
150. Kučera Josef.
151. Vápeník Vojtěch.
- 151_a) " "
152. Matucha Josef.
153. Hampacher Antonín.
- 153_a) Viesnerová Rosalie.
154. Beran Josef.
155. Jelínková Marie.
156. Kuh Filip.
157. Bruna Josef.
- 157_a) Kašpar Josef.
158. Neuman Josef.
159. Zeman Václav.
160. Panešová Karolína.
161. Taške Antonín.

Číslo

162. Laube Jan.
163. Kraus Jan.
164. Brill Abraham.
165. Tymich Josef
166. Rott Theodor.
167. Paneš Felix.
168. Házl František.
- 168.a) Titěra Václav.
- 168.b) Klimová Barbora.
169. Brill Jakub.
- 169.a) " "
170. Brill Moric.
- 170.a) Šlosar Antonin.
171. Jirásek Jan.
172. Hedánek František.
173. Brožík Josef.
174. Paneš Antonin.
175. Král František.
176. Vyravský Prokop.
177. Nase Karel.
178. Hejltková Barbora.
179. Volák Václav.
180. Charvát Matěj.
181. Šteiner Vilém.
182. Gruntová Rosalie.
183. Steinová Kateřina.
184. Laube Josef.
185. Schiller Antonin.
- 185.a) Švejda František.
186. Vydra Jan.
187. Toman Václav.
188. Grunt Josef.
189. Vilt Josef.
190. Pastýřík Josef.
191. Leník Eduard.
192. Paneš Jan.
193. Emich Václav.
194. Ponnert Karel.

Číslo

195. Vacková Barbora.
196. Tlustý Josef.
197. Špitzová Anna.
198. Verner Jan.
199. Hrzán Jan.
200. Štrohbach Václav.
201. Sich Josef.
202. Jirásek František.
203. Veigel Václav.
204. Zemanová Barbora.
205. Hotový Antonin.
206. Kopta Václav.
207. Kníže Rudolf.
208. Zeman Josef.
209. Melduška Josef.
210. John Václav.
211. Biedermann František.
212. Sykora František.
213. Eisenhammer Josef.
214. Novák Jan.
215. Kacerovský Antonin.
216. Mayer Daniel.
217. Jelínková Anna.
218. Svítek Antonin.
219. Procházka František.
220. Viktora František.
221. Jelínek František.
222. Vyravský Prokop.
223. Kuh Abraham.
224. Buk Karel.
225. Lövy Josef.
226. Nedbal Václav.
227. Cífká Jan.
228. Hraběnka Teresie z Herbersteinů.
229. Novák František.
230. Studijní fond.
231. Mühldorf Karel.

Číslo

232. Krupka Josef.
 233. Novák Karel.
 234. Homan Jindřich.
 I. Lederer Emil.
 II. Müller Jakub.
 III. Katz Lippmann.
 IV. Israelská obec. (Bý-
 valá šlachta.
 V. Fiedler Jiljí.
 VI a) Skuthanová Marie.
 " b) " "
 " c) " "
 " d) " "
 VII. Racek Josef.
 VIII. " "
 IX. Gundelfinger Alex.
 X. Katz Šimon
 XI. Popper Eliáš.
 XII. Getreuer Mojžíš.
 XIII. Kuh Semi.

Číslo

- XIV. Popper Mojžíš.
 XV. Bloch Bernard.
 XVI. Israelská obec. (Synagoga.)
 XVII. Šteinerová Anna.
 XVIII. Getreuerová Karol.
 XIX. Kuh Leopold.
 XX. Neuschul Jakub.
 XX.a) " "
 XX.b) Ulmann Jakub.
 XXI. Ledererová Alžběta.
 XXII. Komeda Antonin.
 XXIII. Hraběnka Teresie z Herbersteinů.
 XXIV. Löwy Karel.
 XXV. Brill Abraham.
 XXV.a) Lederer Emil.
 XXVI. Houdek Josef.
 XXVII. Israelská obec. (Škola.)

© B S A H.

	Stránka		Stránka
Barborka	36	Jednota učitelská	66
Berní c. k.	82	Jmena majitelů domů	167
Beseda	68	Jmění obce israelské	75
Biskupové	25	Jmění obecní	36
Biskupství	25	Jmění zádušní	20
Blahobyť	60		
Bouda cholerní	104	Hasenburk	115
Brány městské	10	Hejtmané knížecí	77
		Hejtmané okresní	89
Četnictvo	82	Hejtmanství	88
		Hodiny věžní	14
Delegace	99	Hon	35
Divadlo	60	Hora Zelená	11
Domy pravovárečné	35	Hospodářství polní	37
Držitelové hradu Hasen-		Hospody vázané	76
burku a panství libocho-		Hranice okresu	81
vického	117	Hřbitov israelský	27
Dvory poplužní	76	Hřbitov křesťanský	17
Expositi	19	Cholera	105
Expositury	18		
Evangelíci	28	Kaplaní	24
		Kasárny	102
Fara bývalá	20	Kazatelna kamenná	17
Fara dubanská	19	Kolna na hřbitově	18
Fara chotěšovská	19	Komisari patronátní	21
Fara libochovická	18	Kostel farní	12
Fara slatinská	19	Kostel sv. Vavřince	17
Fara solanská	19	Kostnice	16
Farářové	22	Kraj litoměřický	91
Fary spojené	18	Kraje české	80
Farní pozemky	20	Krávy železné	124
Fond chudinský	56	Krejcar pivní	37
Fond okresní	99	Krolmus	19
Fond špitální	56	Krušina ze Švamberků	115
Grotta	11	Lampa věčná	15

	Stránka		Stránka
Lán	35	Pivovar městský	32
Lékárna	42	Plovárna	42
Lékařové	42	Pomník Purkyněův	60
Les farní	20	Pomocnice k porodu	42
Lesnictví	76	Popraviště	99
Lidnatost v městě	41	Poslanci zemští	97
Loterie	43	Posvícení	19
		Pošta	41
Magi trát regulovaný	70	Potoky	107
Maječníci domů	167	Poustevna	18
Měšťané čestní	72	Pout	19
Místa pamětihodná v kraji litoměřickém	92	Povodeň r. 1872.	106
Místa pamětihodná v okre- su libochovickém	82	Povodně	105
Místa pamětihodná v okre- su roudnickém	89	Pozemky městské odpro- dané	70
Mladočeši	98	Pozemky obecní	36
Mlýn starý	32	Právo hrdelní	99
Mlýny na Ohři	107	Právo pivo vařiti	35
Mlýny na potocích	107	Převoz	43
Most	43	Primátoři	69
		Průmysl	41
Náměstí	10	Představení obce israelské	75
Nemocnice	60	Představenost obce isra- elské	75
Notářství	82	Představenost městská	69
		Purkmistři magistrátní	71
Obce bývalého patrimonálu	76	Purkmistři ústavní	71
Odbor hospodářský	58	Původ města	7
Obchod v městě	41		
Ohně v městě	108	Řabínové	27
Okres libochovický	81	Rada školní místní	51
Okres roudnický	88	Rada školní okresní	52
Okres poštovní	41	Rada říšská	98
Okres telegrafní	42	Radnice	74
Oltáře	14	Radni zkoušení	71
Osada farní libochovická	18	Revírníci	79
Osada farní třebivlická	87	Rychtářové městští	69
Osady farní v okrese	86		
Osoby o město zasloužilé	110	Řemesla v městě	39
Osoby v okrese vynikající	87		
Ostrůvek sv. Vavřince	106	Siinice	43
Ovce železné	124	Synagoga	26
		Sněm zemský	97
Patronát fary	21	Socha husitská	35
Pečítka městské	72	Sochy posvátné	28
Pivovar hraběcí	76	Soudcové okresní	80
		Smír o pravovárečnost	33

	Stránka		Stránka
Spolek dobrovolných hasičů	67	Úřad berní	81
Spolek střelců s plitkou	57	Úřad okresní	79
Spolek vysloužilců	64	Úředníci cukrovaru	79
Spolek zpěváků	59	Úředníci berní	82
Spolky živnostenské	40	Úředníci hospodářští	78
Správa velkostatku	76	Úředníci okresní	81
Správce pivovaru	79		
Správce zámecký	79	Válka r. 1866.	103
Správcové dvorů	78	Války vůbec	100
Správcové panství	78	Vářejnost	35
Staročeši	98	Velikost města	8
Starostové okresní	96	Velkostatek	76
Stáří věže kostelní	12	Výbor honební	39
Stavení farní	20	Výbor městský	75
Stavení nejstarší v městě	32	Výbor okresní	96
Staviteleský mistr	79	Výbor pravováreční	33
Stínadlo	99	Výbor zemský	97
Strany politické	98	Výměra lesní	76
Střídnictví	24	Výměra pozemků velko- statku	76
Střídnictví libochovické	24		
Stromy císařské	31	Výsada cechu řemesla krej- čovského	119
Škola israelská	55	Výsady městské	72
Škola veřejná	44	Vízka zámecká	11
Školy bývalého střídnictví	53	Vojsko stálé	102
Školy v okrese roudnickém	51	Volby do říšské rady	98
Školství bývalé	54	Volby do sněmu	97
Špitál panský	56	Vrchní panství	78
		Vůz pohřební	18 a 28
Tajemník okresní	96		
Telegraf	42	Zahrada panská	11
Továrna	76	Zahradník vrchní	79
Trhy	41	Záložna hospodářská	59
Tvrz stará	10	Záložna občanská	57
		Zámek	10
Učitelové israelští	56	Zastupitelstvo okresní	96
Učitelové veřejní	53	Znak městský	72
Události na Hasenburku	131	Zvyky a obyčeje	99
Události znamenitější v mě- stě a okolí	134	Zvony	12
Ulice v městě	8		